

**TŘETÍ PERIODICKÁ ZPRÁVA O PLNĚNÍ ZÁVAZKŮ PLYNOUCÍCH Z
ÚMLUVY O ODSTRANĚNÍ VŠECH FOREM DISKRIMINACE ŽEN**

1. Dne 18. prosince 1979 byla v New Yorku sjednána Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (dále jen „Úmluva“), která vstoupila v platnost na základě článku 27 odstavce 1 dnem 3. září 1981. Jménem Československé socialistické republiky byla podepsána v Kodani dne 17. července 1980 a pro Československou socialistickou republiku vstoupila v platnost v souladu se svým článkem 27 odstavcem 2 dnem 18. března 1982.
2. V souladu s článkem 18 odstavcem 1 Úmluvy předložila Česká republika v roce 1994 Výboru pro odstraňování všech forem diskriminace žen (dále jen Výbor) úvodní zprávu k Úmluvě za léta 1993 -1994. Tato zpráva byla projednána Výborem ve dnech 26. a 27. ledna 1998.¹
3. Na svém zasedání 8. srpna 2002² posoudil Výbor druhou pravidelnou zprávu České republiky³ za období od 1. ledna 1995 do 30. června 1999.
4. Třetí periodická zpráva zahrnuje období od 1. července 1999 do 31. prosince 2003. Je zpracována podle všeobecných směrnic, týkajících se formy a obsahu periodických zpráv⁴, které platí pro zprávy předkládané po 31. prosinci 2002. Soustředí se proto na popis důležitých změn, k nimž došlo od zpracování druhé pravidelné zprávy a reaguje na problémy zdůrazněné Výborem v Doporučeních.
5. Zpráva uvádí přijatá právní a jiná opatření, která dokumentují pokrok uskutečněný při odstraňování diskriminace žen, významné změny v postavení a dosahování rovnosti žen a postupy vedoucí k odstranění zbývajících překážek pro zapojení žen do politického, společenského, hospodářského a kulturního života.
6. Vzhledem k období sledovaném v této zprávě se opakují i některé informace uvedené již při projednávání druhé pravidelné zprávy v srpnu 2002.
7. Výbor ve svých Doporučeních vyjádřil znepokojení nad nedostatkem informací o romských ženách. Zákon o právech příslušníků národnostních menšin (č. 273/2001 Sb.) neumožňuje orgánům veřejné správy vést evidenci příslušníků národnostních menšin. Údaje o přihlášení se k národnosti, získané při sčítání lidu nebo podle jiného zvláštního zákona, nesmějí být použity pro jiný účel, než pro který byly shromážděny a uloženy, a po statistickém zpracování musejí být zničeny. Zpráva však zmiňuje některé údaje o romských ženách, které byly získány na základě různých výzkumů a studií.

Zapojování České republiky do mezinárodních smluv o lidských právech týkajících se diskriminace žen

8. V prosinci 1999 Česká republika podepsala Opční protokol k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen (dále jen „Opční protokol“). V roce 2000 pokračoval ratifikační proces. Poslanecká sněmovna vyslovila s ratifikací Opčního protokolu souhlas dne 25. října 2000. Senát pak smlouvu schválil jako mezinárodní smlouvu o lidských právech a základních svobodách podle článku 10 Ústavy dne 22. listopadu 2000. Opční protokol vstoupil v platnost na základě svého článku 16 odst. 1 dne 22. prosince 2000. Pro Českou republiku vstoupil Opční protokol v platnost podle odstavce 2 téhož článku dne 26. května 2001.
9. Česká republika podepsala 12. Protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Protokol“). Protokol byl podepsán dne 4. listopadu 2000 v Římě u

¹ (CEDAW/C/CZE/1)

² CEDAW/C/SR.573 a 574

³ CEDAW/C/CZE/2

⁴ aktualizované směrnice pro přípravu zpráv o plnění Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen (HRI/GEN/2/Rev/ADD.2)

příležitosti Evropské ministerské konference o lidských právech, pořádané k 50. výročí sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

10. V roce 2002 Česká republika podepsala Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zejména ženami a dětmi doplňující Úmluvu o potlačování nadnárodního organizovaného zločinu (dále jen „Protokol o prevenci“). Protože však Česká republika dosud neratifikovala Úmluvu (tu podepsala dne 13. prosince 2000), nemůže ratifikovat Protokol o prevenci. Proto společně s návrhem na ratifikaci Protokolu o prevenci Česká republika připravuje i návrh na ratifikaci Úmluvy.

Změny systémového charakteru

11. Významným krokem bylo v roce 2000 ustavení veřejného ochránce práv,⁵ který působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod. Působnost ochránce se vztahuje na ministerstva a jiné správní úřady s působností pro celé území státu, správní úřady jim podléhající a některé další orgány.⁶ Působnost ochránce se nevztahuje na Parlament, prezidenta republiky a vládu, na Nejvyšší kontrolní úřad, na zpravodajské služby České republiky, na orgány činné v trestním řízení, státní zastupitelství a na soudy, s výjimkou orgánů státní správy soudů. V případě, že k diskriminaci dojde v jednání úřadů a institucí, na které se vztahuje působnost ochránce, je možné se obrátit na veřejného ochránce práv podle tohoto zákona.
12. Jak již konstatovala česká delegace při projednávání druhé pravidelné zprávy vláda v roce 2001 ustavila poradní orgán „Radu pro rovné příležitosti žen a mužů“ (dále Rada). Rada připravuje návrhy směřující k prosazování a dosažení rovných příležitostí pro ženy a muže. Rada zejména:
 - projednává a doporučuje vládě základní koncepční směry postupu vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže,
 - koordinuje základní směry resortních koncepcí v oblasti rovných příležitostí pro ženy a muže,
 - stanovuje okruh priorit pro projekty resortů na podporu realizace rovných příležitostí pro ženy a muže,
 - identifikuje ve společnosti aktuální problémy v rovných příležitostech pro ženy a muže, hodnotí efektivitu naplňování principu rovnosti žen a mužů.
13. Základní právní rámec pro zlepšení naplňování Úmluvy Česká republika vytvořila v letech 1998-2000 a v následujícím období pokračovala v jeho zdokonalování. V letech 2001-2002 došlo k novelizaci některých právních předpisů a rovněž k přijetí některých nových právních předpisů vztahujících se k problematice rovnosti mužů a žen.
14. V rámci decentralizačních snah byly v roce 2000 ustaveny⁷ vyšší územně samosprávné celky (kraje). Kraje vznikly k 1. lednu 2000. Zákonem o krajích (č. 129/2000 Sb.) byly upraveny základní otázky postavení, pravomoci, organizace a působnosti. V souvislosti s tímto krokem byly k 31. prosinci 2002 zrušeny okresní úřady (místní orgány vykonávající státní správu, v České republice bylo k 31. prosinci 2002 77 okresů). Podstatná část jejich

5 Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších zákonů.

6 Působnost ochránce se dále vztahuje na Českou národní banku, pokud působí jako správní úřad, Radu pro rozhlasové a televizní vysílání, orgány územních samosprávných celků při výkonu státní správy, a není-li stanoveno jinak na Policii České republiky, Armádu České republiky, Hradní stráž, Vězeňskou službu České republiky, na zařízení, v nichž se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranná nebo ústavní výchova, ochranné léčení, jakož i na veřejné zdravotní pojišťovny.

7 zákon č. 347/1997 Sb.

kompetencí byla od 1. ledna 2003 přenesena na obce s rozšířenou působností, některé agendy byly přeneseny na krajské úřady a na další správní úřady.

15. Kraje vykonávají stejně jako obce samosprávu a státní správu v přenesené působnosti. Samospráva obecně zahrnuje záležitosti spjaté s rozvojem územního celku a jeho funkčnosti. Státní správa v přenesené působnosti je dotována státem a zahrnuje vesměs opatření, která zpravidla souvisejí s mandatorními výdaji státního rozpočtu⁸.
16. Kraj je spravován v rozsahu stanoveném zákonem zastupitelstvem kraje. Zastupitelstvo vydává v mezích samostatné působnosti obecně závaznou vyhlášku kraje. Kraj může k plnění svých úkolů zakládat právnické osoby a organizační složky (organizace). Orgány kraje jsou rada kraje, hejtman kraje a krajský úřad. Rada je výkonným orgánem kraje v oblasti samostatné působnosti. Při výkonu své působnosti odpovídá rada zastupitelstvu. Rada může rozhodovat ve věcech přenesené působnosti, jen stanoví-li tak zákon. Radu tvoří hejtman, náměstek hejtmána (náměstci hejtmána) a další členové rady. Rada vydává v přenesené působnosti na základě a v mezích zákona nařízení kraje (právní předpisy), je-li k tomu kraj zákonem zmocněn. Hejtman zřizuje pro výkon přenesené působnosti zvláštní orgány, pokud tak stanoví zvláštní zákon. Krajský úřad plní úkoly v samostatné působnosti uložené mu zastupitelstvem a radou a napomáhá činnosti výborů a komisí. Rada může ukládat úkoly krajskému úřadu jen v rozsahu své působnosti svěřené jí zákonem. Krajský úřad vykonává přenesenou působnost s výjimkou věcí, které jsou zákonem svěřeny zastupitelstvu a radě nebo zvláštnímu orgánu. Krajský úřad kontroluje v potřebném rozsahu a prostředky, které zákon dává k dispozici, činnost orgánů obcí při výkonu přenesené působnosti. Zákon vyžaduje, aby při výběru uchazečů či jmenování vedoucích úředníků bylo vždy přihlíženo k zájmu na rovnoměrném zastoupení mužů a žen mezi úředníky nebo na některém stupni řízení. Podrobnosti viz odst. 69. Jako své iniciativní a kontrolní orgány zřizuje zastupitelstvo výbory a rada kraje komise.

Čl.1

17. Zákaz diskriminace v právních vztazích upravených zákonem o zaměstnanosti (č. 1/1991 Sb.) platí již od 1. října 1999. Novela zákona o zaměstnanosti a působnosti orgánů České republiky na úseku zaměstnanosti (č. 220/2002 Sb.) rovněž vytvořila právní rámec pro realizaci tzv. pozitivních opatření⁹.
18. Novelizované znění zákona o zaměstnanosti a působnosti orgánů České republiky na úseku zaměstnanosti (č. 220/2002 Sb.) spolu s úpravou v zákoníku práce (č. 65/1965 Sb.) řeší zákaz diskriminace a dodržování rovnosti v přístupu k zaměstnání i v jeho průběhu. Obsahuje možnost přijímání tzv. pozitivních opatření ve prospěch příslušníků pohlaví, jehož zastoupení na rozhodujících společenských činnostech je nízké, jakož i pozitivní opatření k odstranění znevýhodnění z jiných důvodů¹⁰. Realizaci pozitivních opatření nelze považovat za diskriminaci, což je výslovně zdůrazněno.
19. Novela zákoníku práce¹¹ (zák.č. 46/2004 Sb.) zavedla definici pojmu obtěžování, kterým se rozumí stav, kdy dochází k nežádoucímu jednání souvisejícímu s příslušností k pohlaví, a to při přístupu k zaměstnání, výkonu povolání nebo odborné přípravě nebo k němuž dochází v místě, kde je práce konána, a jehož záměr nebo důsledek vede k porušení důstojnosti osoby nebo vytváří zastrašující, nepřátelské, zahanbující, ponižující, urážející nebo zneklidňující prostředí. Sexuálním obtěžováním se rozumí stav, kdy dochází k jakékoliv formě verbálního, neverbálního nebo fyzického jednání sexuální povahy, a to při

8 V otázkách sociálního zabezpečení rozhoduje například o poskytování příspěvku a peněžitých dávek.
9 v souladu s čl. 2 směrnice Rady č. 76/207/EHS a čl. 2 odst. 4 směrnice Rady č. 2000/43/ES
10 vychází přitom z čl. 4 směrnice Rady 76/207/EEC
11 Vstoupila v platnost 1. března 2004.

přístupu k zaměstnání, výkonu povolání nebo odborné přípravě nebo k němuž dochází v místě, kde je práce konána, a jehož záměr nebo důsledek vede k porušení důstojnosti osoby nebo vytváří zastrašující, nepřátelské, zahanbující, ponižující, urážející nebo zneklidňující prostředí. Obtěžování a sexuální obtěžování je považováno za diskriminaci na základě pohlaví.

Institucionální zabezpečení výkonu politiky rovných příležitostí pro ženy a muže

20. Nedostatečné institucionální zabezpečení výkonu politiky rovných příležitostí bylo dlouhodobě hodnoceno negativně, a to na všech úrovních, zejména však na úrovni krajů a obcí. Jak konstatovala delegace České republiky při projednávání druhé pravidelné zprávy Česká republika reagovala na tento nedostatek ustavením „Rady vlády pro rovné příležitosti mužů a žen“¹² (dále jen „Rada“) jako poradního orgánu vlády, jehož hlavním úkolem je vytvářet návrhy v oblasti tvorby a prosazování rovných příležitostí pro muže a ženy¹³. Rada připravuje návrhy směřující k prosazování a dosažení rovných příležitostí pro muže a ženy, projednává a doporučuje vládě základní koncepční směry postupu vlády a koordinuje základní směry koncepcí jednotlivých ministerstev v oblasti rovných příležitostí. Stanovuje též okruh priorit pro projekty resortů na podporu realizace rovných příležitostí, identifikuje ve společnosti aktuální problémy v této oblasti a hodnotí efektivitu naplňování principu rovnosti mužů a žen.
21. Krokem k naplnění doporučení Výboru, aby byly posíleny stávající mechanismy k podpoře žen (**bod 90**) bylo zahájení twinningového projektu, který je součástí programu Evropské unie PHARE. Od projektu „Zlepšení veřejného institucionálního mechanismu pro zavedení, provádění a sledování rovného zacházení s muži a ženami“ se očekává další posílení a zdokonalení mechanismu pro institucionální zabezpečení výkonu politiky rovných příležitostí pro muže a ženy. Ve výběrovém řízení bylo z členských zemí EU pro tento projekt vybráno jako partner Švédsko. Jeho výsledkem by měl být návrh na institucionální zabezpečení výkonu politiky rovných příležitostí pro muže a ženy, jenž by byl vhodný pro ČR. Twinningový projekt trval jeden rok a byl ukončen 31. července 2003. V současné době se jeho výsledky zpracovávají¹⁴.
22. Dalším krokem k naplnění doporučení Výboru (**bod 90**) je i průběžná aktualizace programového dokumentu „Priority a postupy vlády pro prosazování rovnosti žen a mužů“, který je národním akčním plánem pro prosazování rovnosti žen mužů, který byl vládou přijat v roce 1998.
23. Na každém ministerstvu pracuje od 1. ledna 2002 jeden zaměstnanec/kyně, který má v náplni práce sledování, vyhodnocování a prosazování rovnosti mužů a žen v daném resortu. Každé ministerstvo zpracovává své resortní priority a postupy při prosazování rovnosti mužů a žen, zohledňující specifika toho kterého resortu, ukládá si úkoly, které je třeba v rovnosti mužů a žen dosáhnout. -

12 usnesení vlády č. 1033 ze dne 10. října 2001 o zřízení Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů

13 Kromě zástupců resortů jsou členy Rady také zástupci sociálních partnerů, občanské a odborné veřejnosti; hejtmani krajů, primátor hlavního města Prahy, zástupce Svazu měst a obcí ČR a předsedkyně Stálé komise Poslanecké sněmovny pro rodinu a rovné příležitosti mají status stálých hostů.

14 V rámci twinningu bylo proškoleny v tématické rovnosti mužů a žen včetně Gender mainstreamingu více než 400 účastníků (úředníci krajských úřadů, sociální partneři, pověřeni pracovníci jednotlivých ministerstev, kteří mají v pracovní náplni agendu rovných příležitostí pro muže a ženy, novináři, politici). Byla vydána *Příručka na cestu k rovnosti žen a mužů* (základy genderové problematiky pro širokou veřejnost), která je v současné době distribuována na úřady práce a další organizace, dále příručka o zapracování genderové problematiky do projektů Evropských strukturálních fondů, vydán byl také informační leták pro ženy a muže, kteří se po rodičovské dovolené vracejí na trh práce (taktéž je distribuován na úřady práce). Další publikací vydanou v rámci twinningového projektu byla *Příručka pro zaměstnavatele, zaměstnance a odbory o sestavení plánu rovnosti mužů a žen* a o genderové problematice v kolektivním vyjednávání. Výsledkem projektu je rovněž doporučení na posílení institucionálního uspořádání pro posílení rovnosti žen a mužů.

24. Při každoročním vyhodnocování programu Priority v roce 2000 vláda uložila všem svým členům aplikovat metodu generového mainstreamingu¹⁵. Ministerstva uvádějí, že tento úkol průběžně plní, nicméně na základě informací Ministerstva práce a sociálních věcí lze usuzovat, že plnění je z velké části pouze formální. Podrobnosti jsou uvedeny v jednotlivých člancích, které pojednávají o jednotlivých právech

Čl.2

Prostředky k odstranění diskriminace žen

25. V oblastech, na které se vztahují písmena a, d, e, f, g čl. 2, nedošlo ve sledovaném období k žádným významnějším změnám.

Legislativní opatření (písm. b)

26. Ústava České republiky do 31. května 2002 v čl. 10 znala pouze jedinou kategorii mezinárodních smluv - smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimž na ústavní úrovni přiznávala přednost před zákonem. Všechny ostatní smlouvy byly vnitrostátně přímo aplikovatelné pouze tehdy, pokud tak zákon výslovně stanovil. Výsledkem popsaného stavu byla jistá nepřehlednost, následná nedůslednost a nejednotnost v používání příslušných smluv soudy a jinými orgány, tedy v aplikační praxi.
27. Změna čl. 10 Ústavy, účinná od 1. června 2002 (ústavní zákon č. 395/2001 Sb.), přináší zlom, neboť podle ní „*vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva*“.
28. Změna Ústavy zakládá aplikační přednost mezinárodní smlouvy před zákonem. V případě zjištění rozporu zákona s mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu České republiky, musejí dát všichni ti, kdo aplikují právo, přednost mezinárodní smlouvě. Pokud je rozpor takový, že znemožňuje efektivní výkon práv stanovených mezinárodními smlouvami, lze se domáhat u Ústavního soudu zrušení zákonů, jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých částí.
29. V návaznosti na změnu čl. 10 Ústavy získal Ústavní soud novou kompetenci – přísluší mu rozhodovat o návrhu na posouzení souladu mezinárodní smlouvy s ústavním pořádkem, a to před její ratifikací. Oprávnění k podání návrhu na přezkoumání souladu mezinárodních smluv s ústavním pořádkem před jejich ratifikací jsou prezident republiky, určitý počet poslanců nebo senátorů. V případě, že Ústavní soud zjistí rozpor mezi ústavním pořádkem a smlouvou, je nutno buď smlouvu neratifikovat, nebo změnit právní pořádek, a tím vytvořit prostor pro její ratifikaci.
30. Vláda v únoru roku 2004 předložila návrh zákona o ochraně před diskriminací. Zákon upraví právo na rovné zacházení a ochranu před diskriminací z důvodu rasy nebo etnického původu, pohlaví, sexuální orientace, věku a dalších důvodů. Zakotví také institucionální zajištění v oblasti rovného zacházení a ochrany před diskriminací. Definuje přímou a nepřímou diskriminaci a stanovuje, že za diskriminaci je považováno i obtěžování a pronásledování. Zákon stanoví pravidla rovného zacházení, včetně výjimek, kdy rozdílné zacházení není za diskriminaci považováno, a pravidla pro pozitivní opatření. Dále upraví právo na rovné zacházení a ochranu před diskriminací především ve věcech pracovních včetně odměňování, práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání.
31. Podrobněji je o jednotlivých zákonech přijatých k odstranění diskriminace žen pojednáno v člancích, které upravují jednotlivé oblasti možné diskriminace.

Právní ochrana práv žen proti jakémukoli aktu diskriminace na rovném základě s muži prostřednictvím příslušných národních soudů a jiných veřejných institucí (písm.c)

32. Návrh na zrušení ustanovení právních předpisů diskriminačního charakteru je oprávněna podat mimo jiné také fyzická osoba, která podává ústavní stížnost na zrušení rozhodnutí orgánu veřejné moci, jímž bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručená ústavním pořádkem. Zákon o Ústavním soudu (č. 182/1993 Sb.) stanoví, že bylo-li vyhověno ústavní stížnosti této osoby, Ústavní soud zruší napadené rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo zakáže příslušnému orgánu, aby v porušování práva a svobody pokračoval a přikáže mu, pokud je to možné, aby obnovil stav před porušením. Zároveň s tím pokračuje Ústavní soud v řízení o zrušení daného zákona nebo jiného právního předpisu, na jehož základě bylo napadené rozhodnutí správního orgánu vydáno, popř. na základě kterého se příslušný správní orgán dopustil porušení práva nebo svobody.
33. Podrobněji je o právní ochraně jednotlivých práv žen pojednáno v člancích, které tato práva mapují.

Domácí násilí

a) Prevence

34. V souladu s plněním úkolů vyplývajících z Priorit byla v roce 2001 ustanovena při Ministerstvu vnitra meziresortní pracovní skupina, která zpracovala a v průběhu roku 2003 realizovala "Modelový mezioborový projekt k vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů, spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí". V pracovní skupině byla zastoupena ministerstva vnitra, práce a sociálních věcí, spravedlnosti, zdravotnictví a školství, mládeže a tělovýchovy a dále nevládní organizace ROSA, proFem a Bílý kruh bezpečí. Opatření, navržená na základě výstupů odborných diskusí u kulatých stolů, které se uskutečnily v rámci projektu, budou využita jako základní východisko pro další kroky a strategie vedoucí k omezování domácího násilí. Zpráva o realizaci a závěrech projektu bude předložena vládě ČR v I. pololetí 2004.
35. V roce 2003 se uskutečnila vládní informační Kampaň o nepřijatelnosti domácího násilí a dalších forem násilí páchaného na ženách¹⁶. Pod vedením zmocněnce vlády pro lidská práva vznikla ad hoc pracovní skupina složená ze zástupců ministerstva práce a sociálních věcí, ministerstva vnitra, ministerstva školství a zástupců devíti nevládních organizací zabývajících se problematikou domácího násilí¹⁷, která vypracovala strategii kampaně. Ta se zaměřila zejména na mladé lidi ve věku od 15 do 25 let. Cílem bylo ukázat, že je nutné odmítnout již první projevy jakéhokoli (tedy nejen fyzického, ale i psychického) násilí v partnerském vztahu.
36. Za Českou republiku byla jmenována kontaktní osoba (pracovník ministerstva zdravotnictví) do Světové zdravotnické organizace (WHO), a to do Výboru pro provádění komunitárního akčního programu preventivních opatření v boji proti násilí páchanému na dětech a ženách v oblasti justice a vnitra. Ministerstvo zdravotnictví se podílí na naplňování Národní strategie boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice. Připravuje příslušné standardy pro lékaře týkající se odhalování (diagnostiky) dané problematiky, zajištění léčby a rehabilitace obětí ve spolupráci a v návaznosti na ostatní resorty a organizace.

16 Byla uskutečněna na základě usnesení vlády ze dne 15. května 2002 č. 486 k Souhrnné zprávě o plnění Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti žen a mužů v roce 2001.

17 Nadace Open Society Fund Praha, Gender Studies, Český svaz žen, Rosa, Profem, Poradna pro ženy v tísni, Bílý kruh bezpečí a Nesehnutí Brno

37. Vzdělávání zaměřené na domácí násilí je zahrnuto zejména v odborné přípravě nově nastupujících policistů. Na všechny policejní útvary byl distribuován bulletin "*Za zavřenými dveřmi*", věnovaný boji proti domácímu násilí. Ve spolupráci s nevládními organizacemi ROSA a ProFem se uskutečnilo školení sociálních pracovníků Správy uprchlických zařízení („Správa“ je rozpočtovou organizací Ministerstva vnitra) o specifikách domácího násilí. Násilí na ženách byly věnovány specializované semináře pro policisty, realizované ve spolupráci se zahraničními partnery¹⁸. Na webových stránkách Ministerstva vnitra je možno nalézt informace o fenoménu domácího násilí. Ve spolupráci s Bílým kruhem bezpečí byl zpracován pilotní projekt vzdělávání policistů v metodách zacházení s oběťmi trestných činů. Uskutečnil se také kurz pro vybrané policisty jedné správy kraje Policie České republiky (další využití se předpokládá v rámci celé policie).
38. Ministerstvo zdravotnictví připravuje ve spolupráci s ostatními resorty a organizacemi pro lékaře příslušné standardy týkající se diagnostiky, zajištění léčby a rehabilitace oběti. Uspořádalo odborný seminář na téma *Zlepšení informovanosti zdravotnických pracovníků o násilí páchaném na ženách*. Odborní pracovníci Ministerstva zdravotnictví publikují články o násilí páchaném na ženách v časopisu Sestra, ve Zdravotnických novinách, v dalším odborném zdravotnickém tisku a na internetových stránkách ministerstva¹⁹.
39. V Institutu pro kriminologii a sociální prevenci byly provedeny výzkumné sondy k tématu domácího násilí, jejichž výsledky byly publikovány v roce 2001²⁰. Dále byl k problematice domácího násilí a výsledkům výzkumů uspořádán v roce 2002 odborný seminář pro soudce, státní zástupce a další odbornou veřejnost *Domácí násilí – problém a jeho reflexe*. Mimo jiné se tyto sondy zaměřily na fyzické domácí násilí mezi dospělými osobami.
40. V rámci těchto terénních sond byla sledována i četnost výskytu případů fyzického domácího násilí (sexuální násilí nebylo zahrnuto) vůči jedincům obou pohlaví, tedy i vůči ženám a dívkám.
41. Výzkumná sonda zaměřená na fyzické domácí násilí mezi dospělými zjišťovala mimo jiné četnost případů fyzického domácího násilí, se kterými se setkaly správní úřady při projednávání přestupků²¹ za období jednoho roku (1999) v Praze. Ze všech přestupků zjištěných Institutem pro kriminologii a sociální prevenci (minimálně 1022 případů) týkajících se fyzického násilí v rodině mezi dospělými osobami v roce 1999 v Praze bylo 22,6 % přestupků (tj. 231 přestupků – viz údaje níže) věcně projednáno, více jak polovina přestupků (57,5 %) byla odložena a 16,9 % řízení o přestupcích bylo zastaveno. 1022 přestupků zaevidovaných Institutem pro kriminologii a sociální prevenci týkajících se fyzického domácího násilí v Praze v roce 1999 tvořil 6,4 % všech v tomtéž roce zaznamenaných přestupků vymezených zákonem o přestupcích.
42. Bylo zjištěno, že v rámci vyřízených a nezastavených případů přestupků týkajících se fyzického násilí mezi partnery v rodině (177 případů) se v 80,8 % (tj. 143 případů) jednalo o násilí muže vůči ženě. V ostatních případech se jednalo buď o násilí ženy vůči muži (10,2

18 V červenci 2000 se ve spolupráci s Holandskem uskutečnil 5-denní mezinárodní seminář Obchod se ženami a dětmi. V prosinci 2001 se uskutečnil 5-denní seminář Obchod s lidmi ve spolupráci s FBI - USA. V říjnu 2002 se ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti, USA uskutečnil seminář Obchod se ženami za účelem sexuálního zneužívání.

19 Sestra je měsíční periodikum, obsahuje odborné články ze všech oborů ošetrovatelství. Zdravotnické noviny jsou týdeník, který obsahuje aktuální informace ze zdravotní politiky a ekonomiky a informace z profesních a odborných organizací.

20 Martinková, M.: Fyzické domácí násilí v oblasti hl. m. Prahy v roce 1999-kriminologické aspekty. In: Martinková, M. Macháčková, R.: Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí (Dva příspěvky k problematice domácího násilí v České republice empirické poznatky a rozbor vybrané právní problematiky), Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, 2001, (1-116) 194

21 Přestupkem je podle zák. o přestupcích (č. 200/1990 Sb.), zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.

%, 18 případů) či o vzájemné násilí muže a ženy (7,9 %, 14 případů). U případů násilí v rámci tzv. „širší a užší“ rodiny (jiní příbuzní než manželé, druh-družka, ex-manželé, 54 případů) byly ženy oběťmi fyzického násilí v rámci rodiny v 53,7 % (29 případů) a útočníky byli jak osoby mužského tak i ženského pohlaví.

43. Výzkumná sonda do výskytu fyzického domácího násilí provedená v Praze za období jednoho roku (1999) v podstatě potvrdila naznačené trendy ve výsledcích nejrozličnějších výzkumů domácího násilí, totiž že oběťmi fyzického partnerského násilí v rodině bývají převážně ženy. Jinak je z výsledků Institutu pro kriminologii a sociální prevenci dále zřejmé, že ženy byly v Praze oběťmi fyzického násilí i v rámci jiných rodinných vztahů než partnerských, i když ne až v tak vysoké míře jako v případě partnerského fyzického násilí.

b) Platná právní úprava

44. Přestože v oblasti prevence a potlačování násilí na ženách byly zaznamenány dílčí úspěchy, celková situace se výrazně nezměnila. Značná tolerance vůči tomuto druhu násilí panuje zejména v soukromých vztazích (případy tzv. domácího násilí) a ve sférách, které nejsou z hlediska právní úpravy jednoznačně vymezeny, jako je například prostituce či sexuální průmysl (případy obchodování s lidmi). Trestní stíhání pro trestné činy, jež se v souvislosti s domácím násilím vyskytují nejčastěji²², totiž podléhá podle § 163a trestního řádu (zákon č. 141/1961 Sb.) souhlasu poškozené osoby. Časový úsek, v němž poškozený může dát souhlas s trestním stíháním, je omezen na 30 dnů a zákon výslovně stanovuje, že po uplynutí této lhůty již souhlas dát nelze. Zásadním problémem nadále zůstává otázka nedostatečné ochrany obětí domácího násilí. Pokud není násilnický partner vzat do vazby anebo nenastoupí výkon trestu odnětí svobody, není možné jej donutit, aby opustil společný domov (byt, dům).

Tabulka č.1: Počet zastavení trestních stíhání z důvodu odmítnutí udělení souhlasu. Rok 1999

	197a	221	231	235	238	241	249a
vyřízeno proti osobám	2679	6600	750	2556	9785	567	927
Odloženo	1293	1828	281	398	1814	76	142
Stíháno	1385	4770	469	2158	7968	491	785
z toho žen	41	263	34	96	510	0	258
Obžalováno	1011	3889	337	1688	6827	333	551
z toho žen	25	205	29	53	408	0	183
Zastaveno	348	814	115	418	853	147	226
Odsouzeno	236	2111	108	966	4479	165	229
z toho žen	5	92	6	28	267	0	90

Tabulka č.2: Počet zastavení trestních stíhání z důvodu odmítnutí udělení souhlasu. Rok 2000

	197a	221	231	235	238	241	249a
vyřízeno proti osobám	2777	6525	683	2386	9180	473	920
Odloženo	1406	1758	272	394	1914	67	102
Stíháno	1371	4766	411	1991	7265	406	818
z toho žen	59	265	29	96	493	0	270
Obžalováno	998	3906	287	1590	6167	257	548
z toho žen	38	202	24	75	394	0	180
Zastaveno	348	777	115	360	891	142	253
Odsouzeno	214	2324	109	801	4120	139	241
z toho žen	11	104	7	27	256	0	92

Tabulka č.3: Počet zastavení trestních stíhání z důvodu odmítnutí udělení souhlasu. Rok 2001

22 Jde především o následující trestné činy: násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 197a), ublížení na zdraví (§§ 221, 223, 224), omezování osobní svobody (§ 231 odst. 1), vydírání (§ 235 odst. 1), znásilnění (§ 241 odst. 1).

	197a	221	231	235	238	241	249a
vyřízeno proti osobám	3120	6590	732	2209	8573	469	807
Odloženo	1568	1866	326	452	1716	47	84
Stíháno	1552	4724	405	1757	6855	422	723
z toho žen	65	251	31	90	449	3	251
Obžalováno	1137	3867	272	1388	5856	290	455
z toho žen	36	195	19	70	356	3	158
Zastaveno	380	766	122	331	817	123	237
odsouzeno	259	2344	99	786	3790	140	252
z toho žen	8	109	5	37	268	0	91

Tabulka č.4: Počet zastavení trestních stíhání z důvodu odmítnutí udělení souhlasu. Rok 2002

	197a	221	231	235	238	241	249a
vyřízeno proti osobám	2880	6509	629	2312	8519	511	955
Odloženo	1099	1536	239	437	1397	80	144
Stíháno	1450	4805	361	1827	6168	429	708
z toho žen	49	258	16	100	442	2	241
obžalováno	1165	4264	294	1618	5539	339	570
z toho žen	38	225	10	81	370	2	182
zastaveno	269	491	62	182	518	86	130
odsouzeno	343	2527	94	839	3865	147	270
z toho žen	17	119	9	47	267	0	93

Tabulka č.5: Počet zastavení trestních stíhání z důvodu odmítnutí udělení souhlasu. Rok 2003

	197a	221	231	235	238	241	249a
vyřízeno proti osobám	2768	6134	623	2142	8725	486	940
Odloženo	912	1268	172	295	1326	68	171
Stíháno	1498	4697	413	1809	6473	416	662
z toho žen	78	286	30	91	411	1	209
Obžalováno	1202	4152	341	1619	5916	342	548
z toho žen	59	244	29	82	365	1	170
Zastaveno	282	511	64	161	475	66	105
Odsouzeno	379	173	108	764	3825	158	320
z toho žen	20	141	4	40	275	0	110

45. Trestní zákon (č. 140/1961 Sb.) pojem tzv. „domácího násilí“ nezná. Zná však skutkové podstaty, jejichž naplněním může být zároveň naplněno jednání, které je v obecné řeči označováno jako domácí násilí. Jsou to zejména následující trestné činy:

1. Násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci (§ 197a),
2. Zanedbání povinné výživy (§ 213),
3. Týrání svěřené osoby (§ 215),
4. Ohrožování mravní výchovy mládeže (§ 217),
5. Vražda (§ 219),
6. Ublížení na zdraví (§ 221 a § 222),
7. Omezování osobní svobody (§ 231),
8. Vydírání (§ 235),
9. Útisk (§ 237),
10. Porušování domovní svobody (§ 238),
11. Znásilnění (§ 241),
12. Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru (§ 249a)

46. Statistiky státních zastupitelství a soudů obsahují informace, které se váží jen k těmto trestným činům, přičemž však není zřejmé, zda byl trest uložen za takové trestné jednání, které naplňuje znaky domácího násilí. Statisticky se prozatím sledují pouze údaje o pachateli, nikoli však o oběti či o okolnosti, že pachatel útočil na „domácí“ osobu. Zavedením nové skutkové podstaty, která bude postihovat jednání kvalifikované jako domácí násilí, budou k dispozici i statistiky popisující trestnou činnost. Trestná činnost spojená s domácím násilím bude statisticky sledována od 1. ledna 2004. U vybraných trestných činů jsou dostupné i informace o obětech.

Tabulka č. 6: Trestné činy podle §§ 242, 243 a 204 trestního zákona - podle pohlaví pachatele a pohlaví a věku oběti

§	Stíháno osob			Oběti					
	Celkem	z toho		Děti do 15 let		Děti 15-18 let		Dospělí	
		muž	žena	muž	žena	muž	žena	muž	žena
§243 Pohlavní zneužívání osoby mladší než osmnáct let	71	69	2	16	61	4	15	0	1
§242 Pohlavní zneužívání osoby mladší než patnáct let	583	543	40	104	577	5	18	1	3
§204 Kuplířství	101	67	34	0	5	1	8	0	8
Celkem	758	681	77	123	645	10	41	1	12

47. Následující text obsahuje informace o opatřeních k potírání násilí na ženách v rodině a ve společnosti, jak požaduje Výbor v Závěrečných doporučeních (**bod 94**).
48. Parlament schválil v roce 2003 senátní návrh zákona, kterým se mění trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb.)²³, kterým byla zavedena skutková podstata týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 215a). Spáchání tohoto činu bude trestáno vězením na jeden rok až tři roky. Skutková podstata má vyjádřit specifický znak tohoto trestného činu - určitou vzájemnou závislost pachatele a oběti, tj. že jde o osoby nejen blízké, ale obývající také společné obydlí, v důsledku čehož mají ztíženou možnost toto společné obydlí opustit. Při opakovaném, zvláště brutálním chování nebo při násilí na více osobách lze uložit trest až do výše osmi let
49. Česká republika dále připravuje nový trestní zákon, který má nabýt účinnosti k 1. ledna 2005, a ve kterém bude problematika domácího násilí přímo řešena.

Znásilnění a soulož mezi příbuznými (incest)

50. Podle žádosti Výboru (**bod 96**) jsou dále uvedeny definice a tresty skutkových podstat u znásilnění a soulože mezi příbuznými podle trestního zákona (č. 140/1961 Sb.).

Znásilnění (§ 241): „Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.“ Uvedené trestní sazby se dále zvyšují v závislosti na okolnostech spáchání trestného činu²⁴ až do výše trestu 10 – 15 let. Zatímco původní znění § 246 (k 1. červnu 2001) hovořilo pouze o souloži, nové znění tak zahrnuje i jiné formy sexuálního styku.

Soulož mezi příbuznými (§ 245): „Kdo vykoná soulož s příbuzným v pokolení přímém nebo se sourozencem, bude potrestán odnětím svobody až na dva roky“. Tato skutková podstata se vztahuje na dobrovolný pohlavní styk mezi dospělými osobami, které jsou v příbuzenském vztahu uvedeném v definici skutkové podstaty trestného činu.

23 Prezident republiky zákon podepsal dne 13. 2. 2004.

24 spáchá-li čin na osobě mladší než osmnáct let, způsobí-li těžkou újmu na zdraví nebo smrt, nebo spáchá-li takový čin na osobě mladší než patnáct let

51. Připravovaný nový trestní zákon bude obsahovat novou definici znásilnění: „Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.“ Podle navrhovaného trestního zákona bude trestné i donucení k pohlavnímu styku pod pohrůžkou jiné újmy, tedy nejen pod pohrůžkou násilí, jak je tomu dosud. V případě soulože mezi příbuznými má být definice následující: „Kdo vykoná soulož s pokrevním příbuzným v pokolení přímém nebo sourozencem, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.“ Připravovaný trestní zákon tak omezí trestnost soulože v pokolení přímém pouze na případy, kdy dojde k takové souloži mezi pokrevními příbuznými.
52. Zavedení trestného činu znásilnění mezi manželi České republiky nepředpokládá. Stejného výsledku je však dosaženo novým zněním skutkové podstaty znásilnění, které mezi okolnostmi, které jsou postiženy zvýšenými trestními sazbami, uvádí spáchání činu na osobě blízké. Obětí trestného činu znásilnění tedy může být manžel, ale také druh či jiná osoba v poměru rodinném či obdobném.

Čl.3

Opatření k zajištění plného rozvoje a povznesení žen

Legislativní opatření

53. Za naplňování tohoto článku lze považovat změnu celé řady zákonů. Česká republika v souladu s přijatými mezinárodními závazky a s přípravou na budoucí členství v EU učinila v oblasti pracovního práva v letech 1998-2000 řadu závažných kroků k prosazení zásady rovného postavení mužů a žen.
54. V roce 1999 Česká republika využila možnost pro kandidátské země EU vstoupit do IV. střednědobého akčního programu rovnosti mužů a žen (1996 - 2000). Po zhodnocení dosaženého pokroku se EU rozhodla změnit dosavadní ráz Programu, a tak vznikla Rámcová strategie Společenství pro genderovou rovnost (2000 - 2005), jejíž součástí je také Program pro Rámcovou strategii Společenství pro genderovou rovnost (2001-2005). Při provádění Rámcové strategie, která má za cíl koordinovat všechny iniciativy a programy při prosazování genderové rovnosti pod jedním zastřešením, byl Evropskou komisí navržen podpůrný program. Vzhledem k tomu, že Program byl pro kandidátské země otevřen teprve v polovině prosince 2001, kdy již byly rozděleny prostředky v rámci PHARE 2002, i schválen státní rozpočet na rok 2002, neměla Česká republika možnost v současné fázi k Programu přistoupit z finančních důvodů, nehledě na omezený okruh aktivit, na které mohou kandidátské země v první fázi Programu čerpat finanční prostředky EU.
55. Česká republika v prosinci 2002 vstoupila do komunitárního programu EU pro rovnost žen a mužů s účinností od r. 2003. S ohledem na poměrně omezený rozsah aktivit přístupných kandidátským zemím byl v prosinci 2003 schválen pro Českou republiku pouze jeden projekt – uspořádání konference o rovnosti žen a mužů v roce 2004 v Praze.
56. Česká republika v roce 2001 přistoupila k evropské iniciativě EQUAL, která je součástí politiky zaměstnanosti EU. Iniciativa EQUAL je financována z Evropského sociálního fondu a usiluje o zvýšení a zkvalitnění zaměstnanosti. Jejím hlavním cílem je podpořit rovný přístup k zaměstnání, vyvíjet a ověřovat postupy potlačující diskriminaci a nerovnosti na trhu práce.

57. V letech 2001-2003 došlo k novelizaci některých právních předpisů a rovněž k přijetí některých nových právních předpisů vztahujících se k problematice rovnosti mužů a žen. Jsou to zejména:

- Novela zákona o zaměstnanosti (č. 9/1991 Sb.), který obsahuje zákaz diskriminace při uplatňování práva na zaměstnání na základě pohlaví;
- Zákon o úřednicích územních samosprávních celků (č. 312/2002 Sb.), který přinesl právní rámec pro provádění tzv. pozitivních opatření;
- Změna zákoníku práce (č. 65/1965 Sb.), která stanoví zákaz přímé i nepřímé diskriminace z řady důvodů, mj. i z důvodu pohlaví, zákaz obtěžování a sexuálního obtěžování definuje pojmy související s diskriminací a upřesňuje definici sexuálního obtěžování na pracovišti. Dále stanoví, že dojde-li v pracovněprávních vztazích k porušování práv a povinností vyplývajících z rovného zacházení s muži a ženami nebo k diskriminaci, má zaměstnanec nebo zaměstnankyně právo se domáhat, aby bylo upuštěno od tohoto porušování, aby byly odstraněny následky tohoto porušování, a aby mu bylo dáno přiměřené zadostiučinění. Novela zavedla také institut rodičovské dovolené;
- Změna zákona o vojácích z povolání (č. 221/1999 Sb.) obsahuje povinnost služebních orgánů zajistit rovný přístup a rovné zacházení se všemi uchazeči o povolání do služebního poměru a se všemi vojáky při vytváření podmínek výkonu služby;
- Služební zákon (č. 218/2002 Sb.) obsahuje princip rovného zacházení se všemi státními zaměstnanci, pokud jde o podmínky výkonu služby, odměňování a jiná plnění peněžité hodnoty, vzdělávání a příležitost dosáhnout postupu ve službě;
- Změna zákona o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku (č. 217/2000 Sb.) obsahuje princip stejné mzdy za stejnou práci nebo za práci stejné hodnoty;
- Novela občanského soudního řádu (zákon č. 99/1963 Sb.) zakotvuje princip přesunu důkazního břemene ve věcech pracovních pro případ diskriminace z důvodu pohlaví;
- Novela trestního řádu (zákon č. 265/2001 Sb.) upravuje specifické podmínky souhlasu respektive nesouhlasu poškozeného s trestním stíháním;
- Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů (č. 361/2003 Sb.) zakazuje diskriminaci ve služebních poměrech, definuje pojmy související s diskriminací a zakotvuje právo oběti domáhat se v případě diskriminace soudní ochrany.

58. Výbor (**bod 88**) ve svých doporučeních vyzývá smluvní stranu, aby zajistila, aby české zákony obsahovaly přiměřené a přístupné mechanismy k jejich prosazování a opravné prostředky pro případ porušování práv žen. V případě soudního řízení ve věcech pracovních z důvodu přímé nebo nepřímé diskriminace na základě pohlaví je pozice žalobce posílena tím, že důkazní břemeno je přeneseno na žalovaného, který musí prokázat, že ke skutečnostem tvrzeným žalobcem nedošlo. Jedná se o transpozici směrnice Rady ES o důkazním břemenu v případě diskriminace na základě pohlaví (97/80/ES). Pokud se podaří prokázat diskriminaci v souvislosti s nabídkou zaměstnání, je podle zákona o zaměstnanosti (č. 9/1991 Sb.) zaměstnavatel pokutován do výše 250.000 Kč, resp. až do 1.000.000 Kč v případě opětovného porušení povinností.

59. Další možností ochrany je podání žaloby proti zaměstnavateli, aby se zdržel odvetných opatření. Ten, kdo se domnívá, že je diskriminován může požádat o prošetření orgány kontroly - úřady práce. Pokud je diskriminovaný členem odborové organizace, má právo obrátit se též na odborový orgán, který má právo účastnit se řešení sporů z pracovněprávních vztahů.

60. Jednotlivci se dále mohou při řešení pracovních sporů obrátit na soud s nároky, které vyplývají z porušení práva na rovnost zaručeného v souladu s Úmluvou. Jde zejména o porušení ustanovení zákoníku práce, podle kterého nikdo nesmí výkon práv a povinností vyplývajících z pracovněprávního vztahu zneužívat na újmu jiného účastníka pracovněprávního vztahu, nebo k ponižování lidské důstojnosti.
61. Obecně se jednotlivci mohou se svými nároky obrátit na soud též za předpokladu, že jim byla v důsledku diskriminace způsobena škoda na zdraví nebo majetku porušením zákonem stanovené povinnosti, nebo se mohou domáhat práva na ochranu osobnosti, zejména života, zdraví, občanské cti, lidské důstojnosti, jakož i soukromí, jména a projevu osobní povahy, a podají odpovídající návrh u příslušného soudu. Počet podání předložených soudům na základě Úmluvy se nesleduje.
62. Výbor vyjádřil (**bod 87**) znepokojení nad tím, že ženy jen zřídka využívají zákonů na obranu proti diskriminačnímu jednání, a nad nedostatkem soudních rozhodnutí přiznávajících ženám za takové činy odškodnění. Soudy vedou statistické přehledy o rozhodnutých věcech týkajících se diskriminace v souvislosti s pracovním poměrem. Tyto případy jsou však sledovány až od roku 1999, přičemž v následujících letech – až do roku 2002 – se nevyskytl ani jediný případ, kdy by soudy rozhodovaly spory z pracovněprávního poměru s motivem diskriminace na základě pohlaví, spory o skončení pracovního vztahu v souvislosti s diskriminací na základě pohlaví nebo spory z důvodu diskriminace v odměňování. Podrobnosti k jednotlivým zákonům jsou uvedeny v komentáři k článku 11.

Nelegislativní opatření

63. Ministerstvo obrany. zpracovalo hledisko rovných příležitostí pro muže a ženy do dokumentu „Organizačně metodické pokyny pro vojenské školy na školní/akademický rok 2002 – 2003“, které zahrnují začlenění problematiky rovných příležitostí pro muže a ženy v rámci výuky všeobecně vzdělávacích předmětů. Důvodem pro jeho zpracování je snaha upřesnit požadavky na zkvalitnění a doplnění přípravy vojáků z povolání. Dokument patří mezi základní řídicí a plánovací dokumentaci a má závazný charakter. Byl vydán v roce 2003 a s jeho vydáváním do budoucna se počítá. Dalším krokem v souladu s Prioritami pro rok 2003 je rozkaz ministra obrany č. 29/2002 „Prosazování principu rovnosti mužů a žen v působnosti ministerstva obrany“²⁵.
64. Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů na svém zasedání dne 29. dubna 2003 požádala vládu, aby uložila Ministerstvu financí vypracovat metodickou pomůcku (informační materiál) o postupech při rozpočtování z hlediska rovnosti mužů a žen. V říjnu 2003 byla na Ministerstvu financí ustavena pracovní skupina, která se bude tímto problémem nadále zabývat²⁶

25 Bod č. 1.7 Programu Priority stanovil, že „v koncepční, normativní a rozhodovací činnosti sledují a vyhodnocují příslušní vedoucí zaměstnanci opatření stanovená k dodržování rovných příležitostí mužů a žen. Při přípravě právních předpisů dbát na zařazení institutů k odstraňování případného znevýhodňování v zastoupení mužů a žen v účasti na rozhodujících společenských aktivitách. Zabezpečí odstranění překážek, které by bránily nebo brání rovným pracovním podmínkám, především v přístupu ke vzdělání, k odborné přípravě, služebnímu povyšování a rovnosti v odměňování. K tomu mohou formou dočasných mimořádných opatření stanovovat a realizovat v rámci své působnosti opatření, která směřují k odstranění případného znevýhodnění mužů a žen“.

26 V souladu s usnesením vlády č. 896 ze dne 10. září 2003 jmenovalo Ministerstvo financí členy této skupiny kromě pracovníků a pracovníc odborných útvarů Ministerstva financí, zástupce Ministerstva práce a sociálních věcí, Českého statistického úřadu, Ministerstva školství i zástupkyně řady nestátních neziskových organizací: Asociace pro rovné příležitosti mužů a žen, Českého svazu žen, Unie katolických žen, Mateřských center a Svazu měst a obcí. Zároveň byli přizváni dva externí konzultanti z řad doktorandských studentů VŠE a Ekonomicko-správní fakulty MU. Metodika má být hotova do 30. června 2004.

65. V odst. 2 nebyly ve sledovaném období přijaty žádné změny.

Dočasná zvláštní opatření, zaměřená na faktické urychlení zrovnoprávnění žen a mužů (odst. 1)

66. Výbor ve svých doporučeních (**bod 92**) vyzval Českou republiku k přijetí opatření ke zvýšení zastoupení žen ve volených a jmenovaných orgánech a dosažení genderové rovnováhy. Pokud jde o uplatnění principu rovnosti mužů a žen v přístupu k rozhodovacím pozicím ve vládních orgánech, v ministerstvech a v jimi řízených správních úřadech a institucích, lze konstatovat, že zastoupení žen v nejvyšších funkcích exekutivních orgánů je nízké; směrem k nižším funkcím se jejich zastoupení zvyšuje. Například v letech 1998 – 2002 nebyla členkou vlády žádná žena. Členkami současné vlády jsou dvě ženy. Podíl žen zapojených v politických, veřejných a řídicích funkcích je vyšší zejména na komunální úrovni. Angažovanost žen se projevuje spíše v orientaci na praktické oblasti, nikoli na oblast „vysoké“ politiky. Údaje o zastoupení žen v Parlamentu - viz článek 7 písm. b).
67. Zákon o úřednících územních samosprávných celků vyžaduje, aby územní samosprávní celky při výběru uchazečů či jmenování vedoucích úředníků vždy přihlížely k zájmu na rovnoměrném zastoupení mužů a žen mezi úředníky nebo na některém stupni řízení. Existence nerovnoměrného zastoupení odůvodňuje podle zákona přijetí opatření, která by za jiných okolností byla za diskriminaci považována. Služební zákon (č. 218/2002 Sb.) obsahuje princip rovného zacházení se všemi státními zaměstnanci, pokud jde o podmínky výkonu služby, odměňování a jiná plnění peněžité hodnoty, vzdělávání a příležitost dosáhnout postupu ve službě.
68. Programem Priority 2002 bylo všem členům vlády uloženo, aby při přípravě právních předpisů dbali na zařazení institutů k odstraňování případného znevýhodňování v zastoupení mužů a žen v účasti na rozhodujících společenských aktivitách. Na základě toho vydal ministr obrany rozkaz č. 29/2002 (interní normativní akt) *Prosazování principu rovnosti mužů a žen v působnosti Ministerstva obrany*. (Ostatní resorty neuvedly žádné konkrétní opatření k plnění tohoto úkolu, avšak konstatovaly, že tento úkol plní průběžně nebo že jejich právní předpisy jsou genderově neutrální.)
69. Většina ministerstev a jiných správních úřadů a institucí uvádí, že obsazování vedoucích funkcí je prováděno na základě plnění kvalifikačních požadavků a zejména hledisek odbornosti a schopnosti zastávat požadovanou funkci.
70. Podrobnosti o přijatých opatřeních zaměřených na faktické urychlení zrovnoprávnění žen a mužů jsou uvedeny v článcích, které mapují jednotlivá práva, zejména k čl. 11.

Čl.5

Opatření ke změně společenských a kulturních zvyklostí (písm. a)

71. Výbor vyzval Českou republiku, aby prosazovala vymýcení tradiční stereotypů (**bod 104**). S cílem zjistit, jaký je postoj veřejnosti k otázce rovných příležitostí, byl v roce 2002 pro potřeby Ministerstva a práce a sociálních věcí proveden průzkum veřejného mínění *K některým aspektům sociálně politických mechanismů ovlivňujících genderové vztahy*. Výzkum se týkal některých vlivů na genderové vztahy. Zkoumanou populací byli obyvatelé České republiky starší 15 let. Výzkum prokázal, že česká společnost v naprosté většině obecně uznává princip rovnosti mužů a žen jako správný, avšak při jeho aplikaci v praxi se již projevují tradiční stereotypní názory. Společnost neprojevuje příliš ochoty ke změně

ustálených genderových rolí a zcela odmítavě se staví k případným afirmativním akcím na podporu znevýhodněného pohlaví, a to zejména v zaměstnání či v politice (např. pozitivní opatření, kvóty). V rodině je postavení partnerů charakterizované tradičním stereotypem, podle kterého většina zodpovědnosti o domácnost a rodinu (např. domácí práce, péče o děti a seniory v rodině) leží na bedrech ženy a úlohou muže je zabezpečit rodinu finančně.

72. Další výzkum veřejného mínění na toto téma, který byl proveden koncem března 2002 jako *Omnibusový výzkum týkající se reflexe sociálně politických mechanismů ovlivňujících genderové vztahy*, potvrdil výsledky výzkumu předchozího.
73. V roce 2003 byl průzkum veřejného mínění na téma *K některým aspektům sociálně politických mechanismů ovlivňujících genderové vztahy* proveden znovu. Bylo zjištěno, že názory veřejnosti se od roku 2002 příliš nezměnily. Muži však ve větší míře vnímají situaci ohledně získání odpovídající práce a náležitého odměňování jako nepříznivou pro ženy. Ženy naopak byly v roce 2003 ke konceptu rovných příležitostí rezervovanější. Výzkum bude zopakován i v roce 2004, aby zachytil vývoj veřejného mínění.
74. V roce 2003 byl pro Ministerstvo práce a sociálních věcí proveden výzkum veřejného mínění na téma *Obraz ženy v médiích a reklamě a jeho vliv na veřejné mínění o rovnosti mužů a žen*. Situace se liší jen v případě časopisů s poměrně silnou ženskou čtenářskou obcí. V titulech, které se prvoplánově věnují vztahové problematice, je celkové zastoupení žen pochopitelně výraznější. Jak v médiích tak ve společnosti přetrvává prezentace ženy v jejích tradičních rolích, za které lze považovat role ženy – matky, osoby pečující o děti, jiné závislé členy rodiny a o domácnost. Tento stereotyp se objevuje jak u autorek, tak i u autorů mediálních příspěvků. Lze však konstatovat, že média projevují určité sympatie ženským emancipačním snahám. S tradičními ženskými rolemi cíleně pracuje též reklama, která jich používá jako prostředku upoutání zájmu cílové skupiny. Otázka rovnosti žen a mužů je stále pokládána za především ženský problém.
75. Průběžně se výzkumem rodiny a postavení žen ve společnosti zabývá Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, jehož zřizovatelem je Ministerstvo práce a sociálních věcí. V roce 2000 zpracoval na základě šetření analýzu rozdílů ve výši pracovních příjmů mužů a žen. Výzkum podal rozsáhlou, genderově utříděnou analýzu pracovních příjmů mužů a žen, nepodařilo se mu však z důvodu nedostatku dostupných a kvalitních statistických údajů zjistit míru podílu diskriminujících faktorů na téměř 25% rozdílu v příjmech mužů a žen v neprospěch žen²⁷.
76. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí v této analýze pokračoval i v roce 2003 a to výzkumem nazvaným *Vytvoření informační základny pro analýzu faktorů ovlivňujících rozdíly v úrovni pracovních příjmů (mezd) mužů a žen a pro modelování (prognózování) těchto rozdílů*. Účelem výzkumu je stanovit indikátory a systém pro sledování faktorů, které ovlivňují rozdílnou úroveň odměňování žen a mužů a získat údaje o příčinách. Na základě těchto údajů bude možné volit vhodná řešení a lépe sledovat trendy ve vývoji rovného odměňování.
77. Zákon o regulaci reklamy (č. 40/1995 Sb.) zakazuje, aby reklama byla v rozporu s dobrými mravy, zejména nesmí obsahovat jakoukoliv diskriminaci z důvodů pohlaví.

Výchovné a vzdělávací programy

78. Výbor (**bod 88**) doporučuje posílení výchovných a vzdělávacích programů, zejména pro soudce, právníky a příslušníky donucovacích orgánů.

27 Analýzu lze pod názvem Rovnost příležitostí žen a mužů na trhu práce nalézt na www.vupsv.cz a to i v anglickém jazyce (Equal Opportunities of Women and Men on the Labour Market /KUCHAROVÁ, Věra - ZAMYKALOVÁ, Lenka)

79. Realizaci vzdělávání státních zaměstnanců, jakož i vzdělávání ostatních zaměstnanců ve správních úřadech zabezpečuje, podle dokumentu *Pravidla, kterými se stanoví způsob přípravy zaměstnanců ve správních úřadech a v Úřadu vlády ČR*, Institut státní správy. Institut je podřízen Úřadu vlády. Vzdělávání v oblasti lidských práv se zřetelem na rovnost příležitostí je součástí univerzálního vzdělávacího bloku konaného v rámci vstupního vzdělávání a je také součástí programu průběžného vzdělávání.
80. Vzdělávání zaměstnanců v oblasti lidských práv včetně problematiky rovnosti mužů a žen je i součástí přípravy pracovníků ve veřejné správě. Většina ministerstev na základě programu Priority²⁸ již uskutečnila alespoň základní vzdělávání v oblasti lidských práv se zřetelem na rovnost příležitostí mužů a žen, včetně metody genderového mainstreamingu.
81. Ministerstvo práce a sociálních věcí ve svých resortních prioritách při prosazování rovnosti mužů a žen tento úkol rozšířilo o úkol další²⁹ a vypracovalo dva vzdělávací moduly pro rovné příležitosti. První z nich se jmenoval *Cesty k rovným příležitostem pro muže a ženy na trhu práce* a byl určen vedoucím útvarů pro volbu povolání úřadů práce. V průběhu roku 2003 byl zařazen do systému profesní přípravy zaměstnanců úřadů práce. Druhý modul se nazývá *Priority a postupy při prosazování rovnosti žen a mužů na Ministerstvu práce a sociálních věcí* a jako seminář byl zařazen do systému profesní přípravy zaměstnanců ministerstva. Základní proškolení k dané problematice se uskutečnilo³⁰.
82. Při propagaci armády ukazuje Ministerstvo obrany ženy v méně obvyklých situacích, jako aktivní jedince. Armáda se stále více otevírá ženám, a to i v dosud typicky mužských profesích, jako je pilot a průzkumník.
83. Problematika rovnosti mužů a žen je ve vzdělávání policistů od konce roku 2001 zahrnuta v *Koncepci celoživotního povinného vzdělávání příslušníků a zaměstnanců Policie České republiky a resortu vnitra*. Výuka probíhá v rámci základní odborné přípravy v rozsahu 6 - 12 měsíců pro nově nastupující policisty a další odborné přípravy, jejímž cílem je zejména doplnění dalších odborných požadavků na výkon služby pro konkrétní systemizované místo.
84. S cílem proškolení cca 350 řídicích a koncepčních pracovníků probíhá na Ministerstvu vnitra od roku 2003 školení zaměřené na prosazování genderové rovnosti. Školení je rozčleněno na dvě části: (1) základní princip rovných příležitostí žen a mužů ve společnosti, aplikace zásad rovných příležitostí v rozhodujících činnostech resortu vnitra a (2) speciální přetrvávající stereotypy v myšlení o roli muže a ženy, náplň, realizace.

Opatření pro řádné pochopení mateřství jako společenské funkce a uznání společné odpovědnosti mužů (písm.b)

Legislativní opatření

85. Podmínky umožňující mužům sdílet zodpovědnost za péči o děti jsou vytvořeny jak v oblasti pracovněprávní legislativy (např. rodičovská dovolená, úprava pracovní doby), tak v oblasti rodinných dávek (podrobněji k tomu viz čl. 11, odst. 2, písm c). Vzhledem

28 Bod 1.6. Priorit v roce 2002 „Zahájit či pokračovat ve vzdělávacích aktivitách v oblasti lidských práv se zřetelem na rovnost příležitostí mužů a žen a na metody určené k dosažení genderové rovnosti. Zajistit, aby se uvedeného vzdělávání zúčastnili všichni koncepční pracovníci a pracovníci s rozhodovacími pravomocemi“

29 Bod. 1.7 Priorit 2001 „Zpracovat a odpilotovat dva vzdělávací moduly pro rovné příležitosti – aplikací na podmínky MPSV a úřadů práce - s tím, že bude využíváno zkušeností ze seminářů k této oblasti, realizovaných pro zaměstnance MPSV v minulých letech. Zařadit tento modul do systému vzdělávání podle Pravidel, kterými se stanoví způsob přípravy zaměstnanců ve správních úřadech a v Úřadu vlády ČR (manažerské vzdělávání vedoucích zaměstnanců, průběžné vzdělávání ostatních zaměstnanců).“

30 Jako koordinátor problematiky má ministerstvo práce a sociálních věcí na svých webových stránkách odkaz k rovnosti mužů a žen, kde je možné nalézt různé materiály a dokumenty týkající se rovnosti mužů a žen a je zde též seznam nestátních neziskových organizací, které se rovností mužů a žen zabývají.

k tomu, že rodičovský příspěvek v naprosté většině (98–99%) pobírají ženy, lze konstatovat, že opatření k prosazení rovného postavení mužů a žen při péči o děti přijatá v rámci systému rodinných dávek dosud nenalezla adekvátní odezvu v reálném životě rodin. U dávek, při jejichž poskytování se hodnotí rodina jako celek, není podstatné, která osoba za rodinu o dávku žádá, a sledování, zda o dávku žádá muž nebo žena, nemá z hlediska zodpovědnosti za péči o děti vypovídací hodnotu. Jiná je situace u rodičovského příspěvku, který náleží tomu z rodičů, který skutečně o dítě pečuje³¹. Na rodičovský příspěvek má rodič nárok v době, kdy není výdělečně činný, popřípadě je jeho činnost omezena, protože se stará o dítě do 4 resp. 7 let věku. Rodičovský příspěvek náleží tomu z rodičů, který se celodenně osobně a řádně věnuje péči o dítě do 4 let (v případě dlouhodobě zdravotně postiženého dítěte do 7 let), které není umístěno v jeslích, mateřské škole nebo jiném zařízení pro děti předškolního věku déle než 5 kalendářních dnů v měsíci.

86. V současné době (srpen 2003) provádí Sociologický ústav Akademie věd České republiky výzkum *Podpora využívání rodičovské dovolené muži*³². Z jeho výsledků vyplývá, že matka zastává v rodině při výchově svých dětí často dominantní pozici, a to i přesto, že přibývá situací, kdy se ve výchově častěji než dříve uplatňují oba rodiče stejně. Role matky je stále celou populací silně vnímaná jako role pečovatelská. Ženy samy pak vnímají důležitost své role a lpí na ní. Muž je pak viděn hlavně v roli živitele, i když značná část populace je ochotná připustit, že muži mohou být schopni pečovat o malé dítě. Postoje populace k rodičovským rolím se však významně diferencují podle věku a vzdělání. V případě pečovatelského rozměru otcovské role je skupina ženatých a vdaných osob obdobně jako skupina osob žijících s partnerem ochotna přiznat tuto schopnost mužům více než ostatní. Jejich postoj je buď podepřen zkušeností, nebo odráží touhu po změně. Jedním z návrhů opatření, které výzkum přinesl, je doporučení propagovat model otcovského chování – model sdíleného rodičovství společně s modelem rovné dělby práce v domácnosti. Kampaň by měla být vedena jako „širší“ kampaň za rovné příležitosti obou pohlaví, tj. za rovné příležitosti nejen v rodině, ale i na trhu práce. Současně by bylo vhodné vést kampaň k ovlivnění mužské identity, resp. formování takových vlastností u mužů, které souvisí s péčí o druhé.
87. V souladu s Prioritami³³ je problematika rovných příležitostí obou rodičů v péči o děti přednášena v rámci přípravy na zkoušky zvláštní odborné způsobilosti pracovníkům orgánů sociálně – právní ochrany dětí, a to, zejména v souvislosti s otázkou výkonu kolizního opatrovnictví v řízení o výchově dítěte. Uvedená problematika je rovněž součástí metodických porad, které Ministerstvo práce a sociálních věcí organizuje pro pracovníky krajských úřadů.

Čl.6

Prostituce a obchod s lidmi

88. Opatření k vymýcení obchodu se ženami a dívkami, přijatá v souladu s doporučeními (**bod 98**), jsou konkretizována níže.
89. Česká republika není jen zemí původu a tranzitu, ale v poslední době i cílovou zemí obětí. Vláda proto přikládá značnou důležitost vymýcení obchodu se ženami. Pokynem ministra vnitra ze dne 8. února 2001 č. 11 byla zřízena poradní komise k řešení problematiky obchodu se ženami a komerčního zneužívání dětí. Tento poradní orgán ministra je složen

31 V současné době – srpen 2003 – jde o částku 2552 Kč na měsíc.

32 Výzkum proběhl v rámci grantu, který udělilo ministerstvo práce a sociálních věcí.

33 Bod 4.6.: „Do systému metodického řízení sociálních pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí zařadit problematiku rovných příležitostí obou rodičů v péči o děti s cílem vyrovnat nerovné postavení mužů ve vztahu k dětem.“

ze zástupců státní správy (ministerstva, Policie České republiky), samosprávy a nestátních neziskových organizací.

90. V červnu 2000 se uskutečnila ustavující schůzka poradní komise ministra vnitra pod pracovním názvem *Kulatý stůl* k problematice obchodování se ženami a komerčního sexuálního zneužívání dětí. Proběhla zde přípravná jednání k realizaci mezinárodního projektu OSN *Prevence obchodování s lidmi a posílení role orgánů činných v trestním řízení*. Účastníci dalšího pracovního setkání, které se uskutečnilo 16. února 2001 v německém Chemnitzu, se shodli na ustavení trilaterální pracovní skupiny na úrovni ministerstev vnitra ze zástupců Německa, Polska a České republiky k řešení problémů příhraniční prostituce, sexuální turistiky a obchodování s lidmi.
91. Obchod s lidmi je pro Českou republiku relativně nový fenomén. Během 90. let klesá postupně podíl České republiky jako země, která je zdrojem pro obchodování s lidmi a Česká republika se postupně stává atraktivní cílovou zemí. Obchodováním se ženami a organizováním prostituce se zabývají zejména ruskojazyčné a bulharské skupiny, které působí po celé České republice, zejména pak při hranici se SRN, s Rakouskem a v Praze. Policie České republiky posledním obdobím zaznamenala nárůst počtu žen ze zemí východní Evropy (Ukrajina, Moldávie, Rusko, Bulharsko a Rumunsko) dále z Vietnamu a Číny, které jsou na území České republiky nuceny k prostituci, případně jsou přes území České republiky transportovány do západní Evropy.

Odborná příprava pohraniční policie pro rozpoznávání obětí obchodování s lidmi

92. Výchovné a vzdělávací programy pro příslušníky Policie České republiky jsou postupně inovovány. V současné době je připraven profil absolventa pro nově koncipovanou základní odbornou přípravu (nástupní přípravu) v délce teoretické výuky 12 měsíců na střední policejní škole ministerstva vnitra a následné praxe na školním policejním středisku v délce 6 měsíců. Pilotní ověření se předpokládá od září 2004.
93. Základní odborná příprava příslušníků pohraniční police zahrnuje nabytí dovedností k rozpoznávání obětí obchodu se ženami a dívkami a k poskytnutí podpory těmto obětem³⁴.
94. Policie v součinnosti se službou cizinecké a pohraniční policie, Útvarem pro odhalování organizovaného zločinu (dále jen ÚOOZ)³⁵, hygienickou stanicí a živnostenskými úřady provádí preventivní kontroly v erotických klubech (hledané osoby, mladiství, cizinky bez dokladů, nucená prostituce). V Severočeském kraji se v minulosti Policie snažila

34 V rámci základní odborné přípravy příslušníků pohraniční Police se uskutečnily: Rok 1999: Základní odborná příprava, Pro odhalování organizovaného zločinu, Rekvalifikační kurz, Přejedání zpořádkové do pohraniční policie. Rok 2000: Pro vedoucí a zástupce nižšího organizačního článku služby cizinecké a pohraniční policie, Specializační kurz „Z přechodu služby pohraniční policie do služby cizinecké policie“. Rok 2001: Pro odbornou praxi absolventů teoretické základní odborné přípravy v učebních dokumentech tematika zohledněna např. v předmětech: Služba Cizinecké policie, cestovní doklady a pobyt cizinců na území, cestovní doklady cizinců (právní úprava, rozdělení a charakteristika skupin, náležitosti, neplatnost a zadržení cestovních dokladů), odhalování padělaných a pozměněných cestovních dokladů, postup při kontrole cestovních dokladů z hlediska platnosti a pravosti), využití technických prostředků ke kontrole a práce s nimi, pobyt cizinců na území ČR a česká víza, druhy pobytu a jejich charakteristika, přechodný a trvalý pobyt, pobyt bez českého víza, druhy českých víz, jejich charakteristika, orgány vydávající víza, jištění vízových štítků, povinnosti cizinců a jiných osob dle zákona o pobytu cizinců, ukončení pobytu cizince, správní vyhoštění, azyl, právní úprava a pojmy, důvody pro přiznání azylu na území, postup, doklady vydávané žadateli a azylantovi, aplikace, psychologie osobnosti, aplikováno na policejní jevy pohraniční policie - rozhovor, sledování antropologických znaků osoby, mimika, gestikulace, poranění, možnost užití drog, neverbální komunikace, úzkostné stavy. Dílčí modelové situace zaměřené na situace nedovoleného převodu přes hranici, komplexní modelové situace s touto problematikou. Rok 2002: Příprava policistů Cizinecké policie na jednání s lidmi v rámci služby, zaměřené na poznávání, antropologické znaky a neverbální komunikaci Rok 2003: Specializační kurz „Z přechodu služby pohraniční policie do služby cizinecké policie“, Specializační kurz „Pro vedoucí a zástupce nižšího organizačního článku služby cizinecké a pohraniční policie“

35 Útvar pro odhalování organizovaného zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování je specializovaným útvarem Policie České republiky, který se zabývá obchodem s lidmi, je odbor obchodu s lidmi

upozorňovat na nedovolené stavby a přestavby nočních podniků (zejména na „okna“), ale setkala se s laxním přístupem stavebních úřadů.

95. Skutečný počet pachatelů obchodu s lidmi (dle § 246 trestního zákona) je v policejní statistice obtížně sledovatelný, protože obchodování s lidmi je stíháno podle řady dalších ustanovení trestního zákona, např. jako trestný čin kuplířství, únosu, obchodování s dětmi, trestný čin ublížení na zdraví, vydírání, omezování osobní svobody, zbavení osobní svobody, zavlčení do ciziny a další.

Tabulka č. 7: Přehled o pachatelích trestného činu obchodování s lidmi, trestného činu kuplířství, únosu, obchodování s dětmi, ublížení na zdraví, vydírání, omezování osobní svobody, zbavení osobní svobody, zavlčení do ciziny a dalších v letech 1999 - 2003 (viz příloha)

Informace o projektu OSN

96. V listopadu 2002 byl v České republice oficiálně zahájen Projekt prevence, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi (dále jen „Projekt“), který pro Českou republiku a Polsko jako součást Globálního programu pro boj proti obchodu s lidmi navrhlo Centrum pro mezinárodní prevenci zločinu při Úřadu OSN pro kontrolu drog a prevenci zločinu. Za Českou republiku je garantem projektu Ministerstvo vnitra. Cílem programu je mj. shromáždit údaje o obchodu s lidmi v České republice, vyhodnotit efektivnost přijímaných opatření a posoudit úroveň institucionální spolupráce v zemích původu i v zemích tranzitních a cílových. Za pomoci těchto údajů bude vypracován návrh účinného systému ochrany obětí/svědků obchodu s lidmi v České republice, od jehož aplikace se očekává zkvalitnění prevence, vyšetřování a stíhání této trestné činnosti. V rámci projektu se má dále provést porovnání Protokolu o prevenci, se současnou vnitrostátní legislativou a následně posoudit připravenost České republiky k jeho ratifikaci. Do současnosti bylo v rámci projektu OSN realizováno několik projektů³⁶

Aktivity vlády

97. Otázky obchodu s lidmi se významně promítly i do novelizace (zákonem č. 134/2002 Sb.) trestního zákona (č. 140/1961 Sb.). Novela trestního zákona přinesla změnu definice skutkové podstaty trestného činu obchodování se ženami. Nová definice zavádí pojem „obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku“ a stanovuje tak trestní postih bez ohledu na to, zda jsou oběťmi obchodu ženy, muži anebo děti. Oproti předcházející úpravě, která za obchodování považovala pouze obchodování z České republiky do ciziny, nová definice trestně postihuje obchodování jak ve směru do ciziny, tak i z ciziny. Neřeší však obchodování s lidmi v České republice. Stávající definice trestně postihuje pouze obchodování za účelem pohlavního styku a pomíjí tak obchodování za jinými účely jako jsou např. nucené práce, otroctví, praktiky podobné otroctví či odjímání orgánů. Tato definice tedy není v souladu s mezinárodně uznávanou definicí obchodování s lidmi obsaženou v Protokolu o obchodování

98. V září 2003 byla vládou schválena Národní strategie boje proti obchodování s lidmi za

36 V lednu 2003 proběhla mezinárodní konference „Proaktivní přístup policie k odhalování a vyšetřování případů obchodování s lidmi“. Začátkem roku 2003 byla zpracována právní analýza a proběhl kulatý stůl věnovaný harmonizaci českého právního systému s Protokolem OSN (OBP). V březnu 2003 se uskutečnila dvě školení: „Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice“ a „Předcházení trestné činnosti obchodování s lidmi a techniky vyšetřování“. V červnu 2003 byla zahájena výzkumná část projektu (IKSP), její ukončení se předpokládá v březnu 2004. V červenci 2003 byl ÚOOZ vybaven počítačovou technikou potřebnou k vytvoření informačního systému „Obět“. Byl vytvořen a od března 2003 je experimentálně aplikován model podpory a ochrany obětí/svědků. V srpnu 2003 byly připraveny dohody, na jejichž základě OSN finančně podpořil činnost La Strady, IOM a Sdružení Česká katolická charita v rámci projektu (peníze se využívají na přímou pomoc obětem a jako příspěvek na zakoupení azylového bytu).

98. V září 2003 byla vládou schválena Národní strategie boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice³⁷. Tento dokument je prvním komplexním materiálem o obchodování s lidmi přijatým na vládní úrovni a obsahuje zprávu o situaci v oblasti obchodu s lidmi v ČR, výčet opatření, která by měla vláda v této souvislosti uskutečnit. Jeho součástí je také program *Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi*, který se v rámci Projektu od března roku 2003 do května 2004 experimentálně ověřuje.³⁸
99. Institut pro kriminologii a sociální prevenci v roce 2002 pokračoval v dlouhodobém kriminologickém výzkumu zaměřeném především na problematiku domácího násilí, výzkumu mladistvých delikventů a problematiku obchodování s lidmi. Výzkum v oblasti domácího násilí byl dokončen koncem roku 2002; následně byla publikována studie z výzkumu a uspořádán seminář. Nová etapa výzkumu problematiky domácího násilí bude zahájena opět v roce 2004. V současné době se dokončuje závěrečná zpráva z provedeného výzkumu, která bude dokončena do dubna 2004. Dále Institut pro kriminologii a sociální prevenci zpracoval studii dostupných odborných pramen a provedl analýzu trestních spisů vztahujících se k trestnému činu obchodování s lidmi.
100. Ze statistiky vedené soudy a státními zastupitelstvími k trestnému činu obchodování s lidmi (§ 246) trestního zákona lze zjistit, kolik pachatelů obchodovalo se ženami, (osobami staršími 18 let), statistika však nesleduje, zda se za účelem prostituce obchoduje do zahraničí nebo ze zahraničí.
101. Obchodování s dívkami (osoby mladší 18 let) právní řád postihuje v § 216a trestního zákona - obchodování s dětmi. Trestní zákon umožňuje, aby pachatel, pokud naplní skutkové podstaty obou výše uvedených trestných činů, byl pro ně stíhán souběžně.

Tabulka č. 8

	1999		2000		2001		2002		2003	
	216a	246	216a	246	216a	246	216a	246	216a	246
Odloženo	0	2	0	0	0	0	0	1	0	2
Stíháno	0	64	0	35	0	34	2	15	0	25
z toho žen	0	16	0	14	0	15	0	2	0	7
Obžalováno	0	56	0	31	0	33	2	14	0	24
z toho žen	0	13	0	13	0	14	0	2	0	7
Zastaveno	0	2	0	4	0	1	0	1	0	0
Odsouzeno	0	25	0	16	0	15	1	20	0	5
z toho žen	0	4	0	2	0	3	0	6	0	1

Podpora nevládních neziskových organizací

102. Výlučně na problematiku obchodu se ženami se ve své činnosti zaměřuje nestátní nezisková organizace La Strada Česká republika. Svoje cíle se organizace snaží dosáhnout uplatňováním multidisciplinárního přístupu zaměřeného na tři oblasti: informace a lobby, prevence a vzdělávání a sociální pomoc obchodovaným ženám. V oblasti poskytování

37 Vláda jej schválila svým usnesením č. 849 ze dne 3. září 2003. Materiál se kromě modelu podpory a ochrany obětí skládá ze „Zprávy o obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice“, a příloh. Přílohou usnesení je také „Akční plán k realizaci Národní strategie boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice“.

38 Model byl do současné doby aplikován na šesti obětech. Součástí tohoto projektu jsou i připravovaná školení věnovaná prevenci obchodování s lidmi a vyšetřování této trestné činnosti. Školení jsou určena jak pro orgány činné v trestním řízení a nevládní organizace zaměřené na realizaci modelu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice, tak i pro policisty (především kriminální, cizinecká a pořádková policie). Poslední fáze projektu má zahrnovat navázání spolupráce mezi orgány činnými v trestním řízení a nevládními organizacemi v zemích původu, tranzitu a zemích cílových. Po jeho ukončení se předpokládá rozšíření počtu nevládních organizací poskytujících v rámci modelu podporu obětem.

sociální pomoci je organizace dlouhodobě podporována dotacemi Ministerstva práce a sociálních věcí. Další spolupráce se rozvíjí s Ministerstvem vnitra při realizaci Modelu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice, který je součástí Národní strategie boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice schválené vládou v září 2003.

Změny a vývojové tendence ve výskytu prostituce (popis prostituční scény)

103. Přesné počty prostitutek je nemožné zjistit, prostituce není evidována. Nejsou však pozorovány žádné výrazné změny ve výskytu prostitutek. Z poznatků Policie České republiky vyplývá, že do jisté míry klesá počet pouličních prostitutek a jejich aktivity se přesouvají do nočních klubů a erotických podniků. Zcela novou formou je vznik „oken“ - výloh obchodů, v nichž se spoře oblečené ženy vystavují a nabízejí případným klientům jako zboží. V současné době se připravuje zákon o regulaci prostituce, mezi jehož hlavní cíle patří :

- oddělit legální a nelegální prostituci a minimalizovat tak počet osob, které jsou k prostituci nuceny;
- založit možnost ochrany ohrožených osob před zneužíváním a obchodováním za účelem sexuálního vykořisťování;
- stanovit podmínky, za nichž bude možné prostituci vykonávat;
- stanovit pravidla pro provozování prostituce na veřejně přístupných místech a v objektech a místech k tomu určených;
- eliminovat případy narušování veřejného pořádku v souvislosti s vykonáváním prostituce;
- zákaz vykonávání prostituce osob mladších 18 let;
- omezit trestní a další protiprávní činnost, která souvisí s prostitucí (obchodování s lidmi, ohrožování mravní výchovy mládeže, kuplířství, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů, atd.).

104. Problematické je i to, že je velmi obtížné oddělit prostituci dobrovolnou od prostituce nucené, protože prostitutky se z nejrůznějších důvodů zdráhají Policii cokoliv sdělit (strach z kuplířů, obava z odhalení porušování zákonů apod.).

105. Pro domněnku, že se v sexuálním průmyslu obchoduje s lidmi, svědčí i fakt, že se prostitutky v klubech často střídají. To dokazuje, že jde o organizovanou činnost ze strany kuplířů a obchodníků, kteří reagují na poptávku, ale i na nebezpečí odhalení v případě dlouhého pobytu obchodované osoby na jednom místě.

106. Počet prostitutek v podnicích v rámci jednotlivých krajů nelze přesně zjistit, lze však uvést alespoň některé odhady: Západočeský kraj: Karlovy Vary (40-70), Cheb (450), Sokolov (40), Tachov (50-60), Domažlice (280), Plzeň (200), Klatovy (138). Na klub podle jeho velikosti připadá od 2 do 30 dívek/že, Severočeský kraj: celkem 360 - 600 dívek, na klub připadá 3-5 dívek/žen, Jihočeský kraj uvádí 1021 dívek/žen, přičemž zdůrazňuje nárůst počtu cizinek. Severomoravský kraj celkový počet neuvádí, například v Olomouci je to 64 dívek/žen a na klub jich připadá 3-17, které však nejsou stálými zaměstnankyněmi. Ve Východočeském kraji jich je celkem 108, jejich počet kolísá podle poptávky. Jihomoravský kraj uvádí počet 594, na podnik připadá od 2 do 40 dívek/žen.

107. V souvislosti s přípravou *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování* bylo prostřednictvím policejních orgánů provedeno šetření, jehož cílem bylo zjistit dynamiku vývoje prostituce a jevů s ní souvisejících³⁹. Pozornost byla

39 Údaje jsou zpracovány z podkladů krajských správ Policie ČR a Správy Policie ČR hlavního města Prahy. Rozdělení na kraje a okresy vychází ze starého teritoriálního členění republiky, které je stále zachováno v policejní hierarchii krajských a okresních ředitelství Policie ČR. Toto členění již neodpovídá současnému územnímu členění státu (viz odst. 16).

věnována zejména prostituci pouliční a prostituci nabízené v nočních klubech a erotických podnicích. Všechny ostatní formy prostituce jsou mnohem obtížněji zmapovatelné.

a) Pouliční prostituce

108. Pouliční prostituční scéna v České republice je nehomogenní a proměnlivá. Vyskytuje se prakticky ve všech krajích České republiky. Nejvyšší výskyt je v kraji Západočeském, Jihomoravském a Severočeském a dále na území hlavního města Prahy. V dalších krajích se prostituce vyskytuje pouze v některých okresech, ve Východočeském kraji se nevyskytuje prakticky vůbec.
109. Pouliční prostituční scéna je prakticky nekontrolovatelná. Až na výjimky jsou prostituující se ženy v područí pasáků. Mnohé z těchto žen jsou nepochybně obchodované nejen ze zahraničí do České republiky a naopak, ale i na území České republiky. Prostitutky pocházejí ze stále se rozšiřující škály zemí. Rozšiřuje se i spektrum služeb, které nabízejí.
110. Ceny za služby pouliční prostituce jsou poměrně vyrovnané, pohybují od 10 do 70 EURO v závislosti na regionu, službě a země původu prostitutky. Ženy z východoevropských zemí poskytují své „služby“ za ceny v nižší hladině než je průměr.

Prostituce provozovaná v erotických podnicích

111. V erotických podnicích se kromě žen české státní příslušnosti vyskytuje i vysoké procento žen cizinek. Některé noční kluby jsou etnicky homogenní a specializované na dívky/ženy pocházející z konkrétních regionů či zemí.
112. Počet erotických podniků v jednotlivých krajích mírně kolísá. Státní příslušnost dívek/žen, které poskytují sexuální služby v klubech, se v jednotlivých krajích mírně liší⁴⁰. Ve srovnání s rokem 1999 je počet erotických podniků v zásadě stejný (880 v roce 2003 a 846 v roce 2002).
113. Počty prostitutek nelze evidovat, neboť do evidencí jednotlivých služeben Policie České republiky se dostanou až jako oběti obchodování nebo jako pachatelky trestných činů. Stejně tak nelze přesně uvést počty erotických podniků, protože velká část funguje skrytě jako bary apod. Následující údaje jsou pouze odhadem, protože z kriminogenního prostředí nelze získat dostatečné a přesné informace.

Tabulka č. 9: Přibližný počet prostitutek v erotických podnicích v rámci jednotlivých krajů

Kraje	Počet podniků	Počet prostitutek	Počet prostitutek na erotický podnik
Západočeský kraj	300	1226	2-30
Severočeský kraj	120	360 - 600	3-5
Jihočeský kraj	81	1021	
Severomoravský kraj	57		3-17
Východočeský kraj	21	108	
Jihomoravský kraj	103	594	2-40
Praha	200		
Celkem	882		

114. Cenové relace se opět regionálně liší, pohybují se od 17 do 330 EUR v závislosti na regionu, službě a státním občanství.
115. Kromě pouliční prostituce a prostituce provozované v klubech mnohé kraje (zejména Praha, Jihočeský a Severomoravský) upozorňují na skutečnost, že velmi rozšířenou formou prostituce se stává tzv. hotelová a bytová prostituce a prostituce provozovaná formou tzv.

40 Nejčastěji vyskytující se státní občanství české, slovenské, ukrajinské, ruské, běloruské, bulharské. Všeobecně lze potvrdit, že dívky/ženy v klubech se často střídají, a že toto střídání je do značné míry organizované. Lze předpokládat, že přitom jsou ženy dále obchodované.

„escort servisu“, kdy jsou prostitutky dováženy do bytů, penzionů a hotelů podle předchozí objednávky klienta.

Aktivity a opatření policie

116. Na základě Závazného pokynu Policejního prezidenta č. 17/1998⁴¹ ÚOOZ sleduje, metodicky ovlivňuje, odborně usměrňuje, kontroluje a odpovídá za objasňování případů obchodování s lidmi a zjišťování jejich pachatelů. Jedná se hlavně o případy, kde jde prokazatelně o zapojení organizovaného zločinu a případy obchodování s lidmi s mezinárodním prvkem. Ostatní útvary Policie České republiky jsou povinny ÚOOZ okamžitě informovat, vyskytne-li se případ obchodování s lidmi nebo podezření na něj⁴².

117. V rámci jednotlivých krajských správ Policie České republiky a některých obcí se proti pouliční prostituci podniká řada opatření. Jejich efektivita je malá a krátkodobá.⁴³ V Západočeském kraji se podařilo prostituci vytlačit do okrajových částí měst a snížit počet pouličních prostitutek. Ty se pak stěhují za lepšími podmínkami a výdělky do klubů. V Severočeském kraji na základě vyhlášek měst a obcí předvádí prostitutky městská policie a obvodní oddělení Policie České republiky a uděluje jim pokuty podle přestupkového zákona až do výše 10 000 Kč. Tyto pokuty jsou však prakticky nedobytné. Preventivní akce *Úklid* spočívající v neustálé kontrole problémových zón policejními hlídkami přinesla dílčí úspěch, byla však neúměrně nákladná. Středočeský kraj realizuje časté kontroly po linii evidence trestné činnosti, které se však jeví jako málo efektivní. V Jihočeském kraji se snaží situaci zlepšit pravidelnou výměnou informací s kriminální policií v Rakousku a SRN.

Čl. 7

118. V oblastech, na které se vztahuje písmeno a čl. 7, nedošlo ve sledovaném období k významnějším změnám.

Účast na tvorbě a provádění státní politiky a výkon veřejných funkcí (písm. b)

119. Zastoupení žen v Parlamentě a ve vládě je stále nízké. Následují tabulky, které procentuálně zachycují zastoupení žen ve volbách, které se konaly do Parlamentu a do zastupitelských orgánů samosprávných celků ve sledovaném období⁴⁴.

Tabulka č. 10: Ženy v zastupitelských orgánech – podle výsledků voleb od r. 1994

Zastupitelský orgán - rok voleb	Kandidátů			Zvoleno		
	Z toho žen			Z toho žen		
	Celkem	abs.	v %	Celkem	abs.	v %

41 K systému sledování neobjasněných závažných trestných činů kriminální povahy a koordinaci postupu specializovaných útvarů Policie České republiky a Ředitelství služby kriminální policie Policejního prezidia České republiky při odhalování těchto činů a zjišťování jejich pachatelů.

42 ÚOOZ spolupracuje na úseku boje proti obchodování s lidmi s partnerskými institucemi v SRN, Rakousku, Nizozemí, Velké Británii, Itálii, na Slovensku, v Polsku a Maďarsku. Při vyšetřování několika případů ÚOOZ rovněž pomáhaly americké instituce jako je US Immigration Service a FBI. Tento specializovaný policejní útvar je členěn teritoriálně, má ústředí a expozitury, které prakticky pokrývají celé území České republiky

43 Např. Policie České republiky ve spolupráci s městskou policií provádí pravidelnou perlustraci osob za účelem pátrání po osobách, které jsou zařazeny do celostátního pátrání, po nezletilých osobách, osobách podezřelých ze spáchání trestné činnosti, nakažených osobách apod. Probíhají policejní akce zaměřené na zjišťování totožnosti, ověřování věku prostitutek a zatýkání cizinek bez dokladů. Provádějí se součinnostní akce s orgány hygieny a kontroluje se dodržování místních vyhlášek o zákazu provozování divoké prostitutky (Sokolov) o zákazu nabízení a využívání sexuálních služeb (Cheb) apod.

44 Zdroj: Český statistický úřad, publikace: *Zaostřeno na ženy*, 2001; *Zaostřeno na ženy*, zaostřeno na muže 2002.

Zastupitelstva v obcích 1994	159578	35711	22,38	62160	11100	17,86
Poslanecká sněmovna 1996	4492	908	20,21	200	30	15,00
Senát 1996	568	59	10,39	81	9	11,11
Poslanecká sněmovna 1998	3631	756	20,82	200	30	15,00
Zastupitelstva v obcích 1998	179594	46251	25,75	62412	12785	20,48
Senát 1998	137	12	8,76	27	3	11,11
Zastupitelstva krajů 2000	7756	1696	21,87	675	97	14,37
Senát 2000	160	26	16,25	27	4	14,81
Poslanecká sněmovna 2002	6068	1596	26,30	200	34	17,00
Zastupitelstva obcí 2002	192930	53426	27,69	62494	14159	22,66
Senát 2002	168	26	15,48	27	3	11,11
Senát 2003 - doplňovací volby	14	1	7,14	2	-	-

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

120. Po uplynutí volebního období, na které byli v roce 1998 zvoleni poslanci Poslanecké sněmovny Parlamentu, vyhlásil prezident republiky v roce 2002 řádné volby do Poslanecké sněmovny. Volby se konaly rovněž na velvyslanectvích a generálních konzulátech České republiky v zahraničí.

Tabulka č. 11: Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu 2002

Struktura kandidátů na poslance podle pohlaví		
	Abs.č.	v %
Muži	4472	73,70
Ženy	1596	26,30
Celkem	6068	100

Tabulka č. 12: Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu 2002

Struktura poslanců podle pohlaví		
	Abs.č.	v %
Muži	166	83,00
Ženy	34	17,00
Celkem	200	100

Volby do Senátu Parlamentu České republiky

121. V roce 2000 se v České republice uskutečnily ve 27 volebních obvodech volby senátorů na další šestileté volební období. Byly to volební obvody, ve kterých byli v prvních volbách v roce 1996 senátoři zvoleni na čtyři roky a jejichž volební období právě skončilo. Zároveň s těmito volbami se uskutečnily první volby do zastupitelstev krajů České republiky a obcí.

Tabulka č. 13: Volby do Senátu Parlamentu v roce 2000 – struktura kandidátů na senátory podle pohlaví

	Abs.č.	%
Muži	134	83,7
Ženy	26	16,25
Celkem	160	100

Tabulka č. 14: Volby do Senátu Parlamentu v roce 2000 – struktura zvolených senátorů podle pohlaví

	Abs.č.	%
Muži	23	85,2
Ženy	4	14,8
Celkem	27	100

Tabulka č. 15: Volby do Senátu Parlamentu v roce 2002 – struktura kandidátů na senátory podle pohlaví

	Abs.č.	%
Muži	142	84,52
Ženy	26	15,48
Celkem	168	100,00

Tabulka č. 16: Volby do Senátu Parlamentu v roce 2002 – struktura zastupitelů podle pohlaví

	Abs.č.	%
Muži	24	88,89
Ženy	3	11,11
Celkem	27	100,00

122. V roce 2003 proběhly doplňovací volby do Senátu Parlamentu České republiky. Doplňovací volby se konaly ve dvou volebních obvodech, v obou případech se jednalo o zánik mandátu senátorů z důvodů jejich jmenování ústavními soudci.

Tabulka č. 17: Struktura kandidátů na senátory podle pohlaví - doplňovací volby do Senátu Parlamentu v roce 2003

	Abs.č.	v %
Muži	13	92,86
Ženy	1	7,14
Celkem	14	100

Senátorem nebyla zvolena žádná žena.

Volby do zastupitelstev krajů v roce 2000

123. V roce 2000 se poprvé konaly volby do zastupitelstev krajů, ve kterých byla zvolena nová zastupitelstva krajů.

Tabulka č. 18: Ženy v zastupitelských orgánech krajů podle výsledků voleb v roce 2000

KRAJ	POČET ZASTUPITELŮ	Z TOHO ŽENY	
		ABS. Č.	%
Středočeský	65	11	16,9
Jihočeský	55	5	9,1
Plzeňský	45	13	28,8
Karlovarský	45	5	11,1
Ústecký	55	10	18,1
Liberecký	45	9	20,0
Královéhradecký	45	4	8,9
Pardubický	45	5	11,1
Vysočina	45	5	11,1
Jihomoravský	65	8	12,3
Olomoucký	55	6	10,9
Zlínský	45	3	6,7
Moravskoslezský	65	13	20,0

Celkem	675	97	14,4
--------	-----	----	------

Volby do zastupitelstev v obcích

124.V roce 2002 skončilo funkční období členů zastupitelstev v obcích zvolených v řádných volbách v roce 1998 a ve všech následujících opakovaných, dodatečných a nových volbách. V roce 2002 proběhly další řádné volby, ve kterých byla zvolena nová zastupitelstva obcí, měst, městských částí a městských obvodů na další volební období.(2002-2006)

Tabulka č. 19: Volby do zastupitelstev v obcích v roce 2002 - struktura kandidátů dle pohlaví

	Abs. č.	%
Muži	139 504	72,30
Ženy	53 426	27,70
Celkem	192 930	100,00

Tabulka č. 20: Volby do zastupitelstev v obcích v roce 2002 - struktura zastupitelů dle pohlaví

	Abs. č.	%
muži	48 335	77,34
ženy	14 159	22,66
celkem	62 494	100,00

125.Podle zákona o ochraně osobních údajů (č. 101/2000 Sb.) není dovoleno sledovat národnost, proto nelze poskytnout přesné údaje o účasti romských žen na rozhodovacích procesech. V současné době však působí mnoho romských žen jako poradkyně v útvech státní správy a samosprávy, řada z nich působí jako pomocné výchovné poradkyně především na základních školách v oblastech, kde je vyšší procentní zastoupení romské populace. Dále jsou tyto ženy zaměstnány v romských poradnách nebo romských občanských sdruženích. Romské ženy začínají obsazovat funkce ředitelek mateřských škol, výjimečně i škol základních.

126.Z rozhodnutí vlády byla vytvořena při bývalých okresních úřadech pracovní místa pro funkci romský asistent a romský poradce. Například v Jihočeském kraji bylo zřízeno 7 míst romských poradců. Z těchto sedmi pracovníků byly 3 romské poradkyně. Dále bylo v Jihočeském kraji zaměstnáno 5 romských asistentek v přípravných třídách při základních a zvláštních školách. Po zániku okresních úřadů, kdy nepřešla povinnost zřídit místo romského poradce na obecní úřady obcí s rozšířenou působností, je v Jihočeském kraji jediná romská poradkyně. Na pozici „romského poradce“ působí na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností v rámci Moravskoslezského kraje dvě romské ženy, terénní sociální práci v romských komunitách vykonává 13 zaměstnanců, z toho 7 romských žen koná práci vychovatele - asistenta učitele na různých typech škol.

Účast žen v nevládních organizacích a sdruženích (písm. c)

127.V návaznosti na vládní program Priority⁴⁵ spolupracuje celá řada resortů s nestátními neziskovými organizacemi zabývajícími se postavením žen a rovností mužů a žen. Spolupráce exekutivy s těmito nevládními organizacemi je na poměrně dobré úrovni, nicméně intenzita spolupráce jednotlivých resortů se liší. Resorty vesměs pokračují v prohlubování již započaté spolupráce v předchozích letech. Nejintenzivnější vazby mají s organizacemi, které plní specifická poslání v oblastech veřejného zájmu, např. při ochraně

45 Bod 1.7. programu Priorit z roku 2002 ukládá všem ministerstvům zabezpečit, aby jednotlivá ministerstva a správní úřady v rámci svých kompetencí navazovaly spolupráci s nevládními organizacemi zabývajícími se rovnými příležitostmi žen a mužů a pokračovaly ve vyhledávání a v rozšiřování této spolupráce. Součástí této spolupráce může být i vyžadování stanoviska k připravovaným právním předpisům nebo jiným zásadním rozhodnutím.

žen před násilím, při poskytování péče o osamělé matky s dětmi nebo pokud jde o obchod s lidmi.

128. Ministerstva rovněž spolupracují s organizacemi při zajišťování vzdělávání svých zaměstnanců v oblasti rovných příležitostí mužů a žen. Objevují se případy založené na hlubší spolupráci jako je příprava a realizace seminářů, např. společná aktivita ministerstva zemědělství a Českého svazu žen - mezinárodní seminář *Venkovská žena*.
129. Cílem programu zvaného *Komplexní součinnostní program prevence kriminality na místní úrovni* je předcházet trestné činnosti formou státem podporovaných projektů. V roce 2002 bylo do tohoto programu zapojeno 88 měst, realizátory jsou v mnoha případech i nestátní neziskové organizace pracující se sociálně znevýhodněnými anebo rizikovými skupinami, včetně dívek a žen nacházejících se v krizových situacích. V roce 2003 bylo podpořeno 90 měst. V průběhu programu podpořilo Ministerstvo vnitra i projekty zaměřené např. na podporu poradenských zařízení pro ženy, krizového ubytování pro ženy v tísni a dále programy proti násilí páchaném na ženách.
130. V roce 2002 poskytlo Ministerstvo zdravotnictví dotace v celkové výši 2 480 080 Kč na následující projekty: Bílému kruhu bezpečí bylo poskytnuto na rekondiční pobyty pro oběti násilných trestných činů, na ediční činnost a na poradenskou činnost pro oběti trestných činů celkem 830 080 Kč. Sdružení Ochrana nenarozeného života bylo poskytnuto 1 650 000 Kč na provoz poraden v 16 městech ČR. Toto sdružení poskytuje pomoc ženám a zejména velmi mladým dívkám v situaci nechtěného těhotenství. Je však velmi nesnadné stanovit jejich kvantitativní efekt a to i vzhledem k tomu, že poradenské služby se poskytují i anonymně. Rovněž u publikací a přednášek na toto téma lze při odhadu účinnosti vycházet pouze z nákladu publikací nebo počtu přednášek.
131. Cílem spolupráce Ministerstva průmyslu a obchodu s asociacemi žen⁴⁶ je podpora rozvoje podnikání žen v průmyslu, obchodu a ve službách, a to zejména v oblastech se zvýšenou mírou nezaměstnanosti. Ministerstvo předává asociacím aktuální informace o podporách podnikání v České republice, o možnostech zahraniční pomoci, přehledy o státních programech, statistické údaje o sektoru malého a středního podnikání apod. V rámci programu Poradenství bylo Asociaci podnikatelek a manažerek poskytnuto 73 podpor z dotací na služby v celkové výši 81 400 Kč.
132. Nestátní neziskové ženské organizace se také podílí na distribuci publikací, které vydává Ministerstvo práce a sociálních věcí. Ministerstvo spolupracuje s nevládními organizacemi také při organizování konferencí či seminářů týkajících se problematiky genderové rovnosti. Současně se jeho zástupci účastní řady seminářů, konferencí a jiných akcí pořádaných nestátními organizacemi. Ministerstvo práce a sociálních věcí poskytuje dotace na sociální služby, např. azylové domy, krizová centra, sociálně krizové poradenství. Výši dotace nelze přesně zjistit neboť mnoho nestátních neziskových organizací, kterým byla udělena dotace, nejsou orientovány výlučně na pomoc ženám v krizových situacích, ale všem osobám (tedy i mužům) v tíživých životních situacích. Zástupci neziskového sektoru jsou členy výběrové komise Ministerstva práce a sociálních věcí pro udělování grantů pro výzkum a vývoj v oblasti rovnosti mužů a žen a podílejí se tak na spolurozhodování o udělení grantu. Zástupkyně neziskových organizací jsou též členkami řídicího výboru twinningového projektu PHARE *Zlepšení veřejného institucionálního mechanismu pro zavedení, posílení a kontrolu prosazování rovných příležitostí pro muže a ženy* (Viz bod 21)

Čl. 8

133. Ve sledovaném období nedošlo k žádným změnám.

46 Asociace podnikatelek a manažerek, Moravskoslezská asociace podnikatelek a manažerek, Jihočeská asociace podnikatelek a manažerek a Severočeská asociace podnikatelek a manažerek

Čl. 9

134. Ve sledovaném období nedošlo k žádným změnám.

Čl. 10

135. V oblastech spadajících pod písmena b, d, f, g nedošlo ve sledovaném období k žádným změnám.

Stejné podmínky pro volbu zaměstnání a povolání, přístup ke studiu ve všech typech odborného výcviku (písm. a)

136. Česká republika nedělá rozdíly na základě pohlaví nebo jiného důvodu při zařazování do vzdělávacího systému, včetně kurzů v rámci celoživotního učení. Při přijímání na školy a jiná vzdělávací zařízení postupují tato zařízení podle předem stanovených kritérií pro přijetí, která jsou platná bez rozdílu pro všechny uchazeče. Situace ve vzdělávání romských dívek/žen není v resortu školství samostatně evidována. Většina romských žen má ukončené základní vzdělání⁴⁷ a celková gramotnost romské populace roste. Mnoho romských dívek a žen začalo studovat na středních školách⁴⁸, několik desítek na školách vysokých. Začátek tohoto sociálního pohybu můžeme sledovat od počátku 90. let. Některé nevládní organizace připravují studie s tematikou vzdělání romských žen a jejich postavení v rodině. Výsledky zatím nejsou k dispozici.

137. Všechny studijní i učební obory jsou přístupné chlapcům i dívkám. Dívky se však často do oborů, které byly tradičně obsazovány chlapci, nehlásí.

138. S cílem dosáhnout vyrovnané účasti dívek na vzdělávání v technických oborech přijalo Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (dále jen ministerstvo školství) následující opatření:

- Česká školní inspekce sleduje, zda v průběhu přijímacího řízení do škol nedochází k diskriminaci dívek a žen a zda jsou vedením škol splněny stanovené hygienické a bezpečnostní podmínky pro jejich účast ve všech vyučovaných oborech;
- pro lepší uplatnění žen na trhu práce vytvořilo ministerstvo školství 22 nových vzdělávacích programů, z nichž některé lze vykonávat i formou individuální činnosti⁴⁹;
- tato problematika byla zařazena do přípravy budoucích pedagogů a pedagogických pracovníků i do jejich dalšího vzdělávání;
- učitelé a další pracovníci, kteří jsou zodpovědní za kariérové poradenství na základních školách, věnují zvýšenou pozornost dívkám s individuálními schopnostmi a zájmem o technická povolání;
- odborné útvary Ministerstva školství jsou účastníky mezinárodních výzkumných programů EU k této problematice, součástí mezinárodní spolupráce je i členství zástupce Ministerstva školství v pracovní skupině Helsinkí Group, založené ředitelstvím pro vědu Evropské komise na podporu řešení problematiky žen ve vědě, výzkumu a dalším vzdělávání;
- přístup žen k technickému vzdělávání a komunikačním technologiím je zohledňován ve všech projektech garantovaných ministerstvem školství.

47 základní školu nebo zvláštní školu

48 především na romské sociálně právní střední škole v Kolíně

49 Jedná se o vzdělávací programy - Realizace pozemních staveb, Organizace a řízení ve stavebnictví, Turismus, Dlaždič, Obkladač, Keramik, Včelař, Multimediální umělecká tvorba, Reklamní tvorba, Restaurování kovů, Regionální cestovní ruch, Management sportovních zařízení, Strojírenská a elektrotechnická zařízení, Mechanik elektrotechnických zařízení, Mlékařské práce, Konzervování a restaurování textilií, Finance a daně, Sochařská tvorba, Grafická tvorba, Diagnostika a servis silničních vozidel, Provoz a ekonomika dopravy

Tabulka č. 21: Počet dívek v jednotlivých typech škol ve sledovaném období 1999-2003 viz příloha

139.S přechodem některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky do majetků krajů v průběhu roku 2001 byla řada kompetencí v oblasti základních, středních a vyšších odborných škol převedena do působnosti krajů. Možnosti ministerstva školství prosazovat změny, které vyžadují účast a prostředky jiného zřizovatele, jsou omezené.

Odstranění všech stereotypních koncepcí role mužů a žen (písm. c)

140.V rámci plnění programu Priorit⁵⁰ činí Česká republika kroky k prosazování kulturních změn s ohledem na role přisuzované ženám a mužům, jak požaduje Výbor ve svém doporučení (**bod 104**).

141.Ministerstvo školství zabezpečuje školení poradců pro volbu povolání. Například v roce 2002 byly pro poradce zrealizován kurz, který organizoval Institut pedagogicko-psychologického poradenství s názvem *Multikulturalita a rovné příležitosti*. Uvedený kurz byl 40 hodinový a vznikl jako součást projektu „Kvalitativní analýza rodinných systémů různých etnik, žijících na území ČR“.⁵¹

142.Za spolupráce ministerstva školství a Pedagogických center vznikl projekt třídního kursu *Mediální výchova ve středním a odborném školství*, který byl akreditován. Institut pedagogicko-psychologického poradenství zpracoval a vydal publikaci *Multikulturalita a rovné příležitosti v české škole*.

143.Ministerstvo školství ve spolupráci s Pedagogickými centry⁵² připravilo a akreditovalo vzdělávací program o rovných příležitostech mužů a žen pro pedagogické pracovníky - projekt „Mediální výchova ve středním a odborném školství“.

144.V roce 1998 byla zavedena Opatřením Českého statického úřadu ze dne 16. 6. 1998 Klasifikace kmenových oborů vzdělání. Ta zahrnuje kmenové obory vzdělání, které představují kategorie shrnující obory vzdělání, jež se liší názvem, dílčími koncepčními záměry, stupněm poskytovaného vzdělání, organizací vzdělávání i svým obsahem, ale jejichž absolventi jsou připravováni pro uplatnění ve stejné nebo podobné oblasti lidské činnosti. Vlastní kmenové obory jsou konstruovány s přihlédnutím k systému odborné přípravy v zemích EU a zajišťují možnost mezinárodního srovnávání. Účelem klasifikace kmenových oborů vzdělání je možnost uspořádávání, začleňování a třídění oborů vzdělání (vzdělávacích programů nebo studijních programů). Kmenové obory vzdělání tak vytvářejí registr, kde k jednotlivým kmenovým oborům vzdělání jsou přiřazovány existující i nově schvalované obory vzdělání (vzdělávací programy nebo studijní programy). Do klasifikace kmenových oborů jsou začleněny kmenové obory vysokých, vyšších a středních škol, vč. škol speciálních.

145.Veškeré aktuální změny vyplývající z odlišností v nově zavedené klasifikaci kmenových oborů vzdělání a nové obory vzdělání byly zapracovány do *Soustavy studijních a učebních*

50 Jedná se o úkol 3.8.: „Připravit a realizovat vzdělávací programy pro pedagogy a pedagogické pracovníky v oblasti rovných příležitostí mužů a žen s cílem poskytnout jim účinné postupy k provádění genderově senzitivní výuky“ a úkol 3.9.: „Zabezpečit, aby poradci pro volbu povolání při úřadech práce byli proškoleni v problematice rovných příležitostí mužů a žen a aby ji uplatňovali při své poradenské činnosti“

51 Součástí projektu byl i doprovodný materiál pod stejným názvem, kde autoři shrnuli poznatky související s multikulturální výchovou. Publikace i výcvikový kurz se věnuje tématu rovných příležitostí pro chlapce i dívky, zabývá se odlišnostmi, které mají původ v rozdílech ženské a mužské psychiky a tím, jak se toto promítá do školního vzdělávání a následného výběru profese. Texty jsou rovněž doplněny metodickými doporučeními a pracovními postupy pro učitele, kteří pracují ve škole s touto problematikou.

52 Přímou řízenou organizace Ministerstva školství s akreditací pro další vzdělávání pedagogických pracovníků

oborů. Nová Soustava studijních a učebních oborů vydaná vyhláškou⁵³ Ministeria školství se uplatňuje od června 2003.

146. Ministerstvo školství do 31. prosince 2004 vypracuje analýzu učebních osnov, učebnic a učebních pomůcek a na jejím základě vyhodnotí jakým způsobem se tyto osnovy podílejí na vytváření a udržování stereotypů a předsudků. Analýza má zahrnovat všechny stupně škol a druhy vzdělávání, včetně přípravy budoucích pedagogů a pedagogických pracovníků a dalšího vzdělávání pedagogů.
147. Problematika rovných příležitostí je zapracovávána do učebních dokumentů a zohledňuje se při recenzním posuzování učebnic a dalších prostředků výuky. Učebnicím pro základní vzdělávání uděluje Ministerstvo školství schvalovací doložku, která umožňuje, aby školy tyto učebnice nakupovaly ze státní dotace. V souladu s pokynem Ministerstva školství ke schvalování učebnic, jsou učebnice posuzovány z hlediska souladu s Ústavou, zákony, Standardem základního vzdělávání a příslušným vzdělávacím programem. Otázka rovnosti mužů a žen je posuzována i v kontextu všech ostatních lidskoprávních i občanskoprávních tématik. Schvalovací doložku udělí Ministerstvo školství učebnici na základě žádosti nakladatele a po odborném posouzení nezávislými oponenty. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy vede seznam těchto oponentů. Výběr a pořizování učebních pomůcek je plně v kompetenci příslušné školy. Vhodnost a účelnost postupů školy při pořizování a využívání učebních pomůcek posuzuje a prověřuje Česká školní inspekce.
148. Školy mohou využívat i jiné a učebnice a knihy, než ty, které mají schvalovací doložku. Ministerstvo školství vede seznam učebnic se schvalovací doložkou, který je zveřejněn ve Věstníku ministerstva školství mládeže a tělovýchovy a pravidelně aktualizován. Pokud se některé stereotypy v pohledu na role mužů a žen ve společnosti objevují v učebnicích, jedná se zejména o stereotypy v oblasti popisu povolání, protože stále ještě existuje ve společnosti léty zažitě dělení povolání na „více mužská“ a „více ženská“. To se také týká rozdělení rolí v rodině, které je často popisováno poněkud stereotypně.
149. Program Priority pro rok 2003 uložil ministryni školství provést analýzu učebních osnov, učebnic a učebních pomůcek z hlediska toho, jakým způsobem se podílejí na vytváření a reprodukci genderově založených stereotypů a předsudků, a to pro všechny stupně škol a druhy vzdělávání, včetně přípravy budoucích pedagogů a pedagogických pracovníků a dalšího vzdělávání pedagogů. Analýzu nebylo možné realizovat v celém rozsahu pro její náročnost a nutnost spolupráce několika odborných ústavů. Do současné doby provedl Výzkumný ústav pedagogický analýzu vzdělávacích programů pro základní a gymnaziální vzdělávání. Byla vydána doporučení, co by mělo být do těchto programů doplněno a mělo by se stát nadále nedílnou součástí nově vznikajících Rámcových vzdělávacích programů. Tato problematika je rovněž zohledňována v rámcových vzdělávacích programech⁵⁴.
150. Z následujících údajů (tabulka) je patrné, že i mezi zaměstnanci a zaměstnankyněmi ve vědě a výzkumu dochází k hierarchizaci. Žen-výzkumnic je méně a koncentrují se v pomocných zaměstnáních. Nárůst o více než 20 % v případě technických věd mezi zastoupením žen výzkumnic a dalších zaměstnankyň je výmluvný. Toto rozložení je zajímavé i z toho důvodu, že zastoupení žen výzkumnic je nejmenší v oboru technických věd, kde je zaměstnáno nejvíce výzkumných pracovníků a pracovníc celkem. Zároveň jde o oblast, která se těší poměrně vysoké prestiži a představě náročnosti. Korelace mezi

53 Vyhláška č. 144/2003 Sb., kterou se mění vyhláška č. 354/1991 Sb., o středních školách, ve znění pozdějších předpisů

54 Další pokračování úkolu se stalo součástí resortních priorit Ministerstva školství pro rok 2003. Tento úkol byl současně v Prioritách pro rok 2003 upřesněn a zúžen na znění „Provést analýzu učebních osnov, učebnic a učebních pomůcek pro základní školy, z hlediska toho, jakým způsobem se podílejí na vytváření a reprodukci genderově založených stereotypů a předsudků, včetně přípravy budoucích pedagogů a pedagogických pracovníků a dalšího vzdělávání pedagogů.“

vysokým zastoupením mužů-badatelů, celkovým vysokým podílem na výzkumném personálu a prestiží je tedy patrná.

Tabulka č. 22: Zaměstnanci výzkumu a vývoje podle sektorů a zaměstnání ve FTE (přepočtený počet zaměstnanců) v letech 1999, 2000

Sektor	Rok 1999*			Rok 2000		
	Celkem	z toho ženy	z toho ženy (%)	Celkem	z toho ženy	Z toho ženy (%)
Podnikatelský sektor						
Výzkumníci	5 811			5 533	908	16,41
Technici	4 592			4 430	1 295	29,23
Ostatní	1 880			1 564	601	38,42
Celkem	12 283	2 804	22,8	11 527	2 804	24,32
Vládní sektor						
Výzkumníci	4 281			4 424	1 398	31,6
Technici	1 757			1 764	1 117	63,32
Ostatní	925			960	508	52,91
Celkem	6963	3 023	43,4	7 148	3 023	42,41
Vyšší odborné a vysoké školství						
Výzkumníci	3 380			3,768	1,220	32,37
Technici	1 009			1,074	609	56,7
Ostatní	347			489	329	67,28
Celkem	4 736	2 158	45,5	5,331	2,158	40,48
Neziskový sektor sloužící domácnostem						
Výzkumníci	63			127	25	19,67
Technici	45			51	17	33,3
Ostatní	16			14	9	64,28
Celkem	124	51	41,1	192	51	26,56
Česká republika celkem						
Výzkumníci	13 535			13 852	3 551	25,63
Technici	7 403			7 319	3 038	41,5
Ostatní	3 168			3 027	1 447	47,8
Celkem	24 106	8036	33,3	24 198	8 036	33,2

*Podíl žen je sledován až roku 2000

Zdroj: Ukazatele vědy a výzkumu pro rok 2001, ČSÚ, 2002. Ukazatele výzkumu a vývoje za rok 2000, ČSÚ, 2001.

Tabulka č. 23: Zaměstnanci výzkumu a vývoje podle sektorů a zaměstnání ve FTE (přepočtený počet zaměstnanců) v letech 2001, 2002

Sektor	Rok 2001			Rok 2002		
	Celkem	z toho ženy	Z toho ženy (%)	Celkem	z toho ženy	Z toho ženy (%)
Podnikatelský sektor						
Výzkumníci	5 753	939	16,32	6 191	1 001	16,16
Technici	4 676	1 392	29,76	4 910	1 379	28,08
Ostatní	1 611	634	39,35	1 557	598	38,40

Celkem	12 040	2 965	24,62	12 658	2 978	23,52
Vládní sektor						
Výzkumníci	4 837	1 553	32,1	4 429	1 427	32,21
Technici	1 972	1 251	63,43	1 915	1 196	62,45
Ostatní	964	509	52,8	1 007	514	51,04
Celkem	7 773	3 313	42,62	7 351	3 137	42,67
Vyšší odborné a vysoké školství						
Výzkumníci	4 249	1 346	31,67	4 283	1 473	34,39
Technici	1 395	771	55,26	1 199	611	50,95
Ostatní	402	231	57,46	365	213	58,35
Celkem	6 046	2 348	38,83	5 847	2 297	39,28
Neziskový sektor sloužící domácnostem						
Výzkumníci	148	15	10,13	71	16	22,53
Technici	66	33	50	66	30	45,45
Ostatní	34	25	73,52	39	26	66,66
Celkem	248	73	29,43	176	72	40,90
Česká republika celkem						
Výzkumníci	14 987	3 853	25,7	14 974	3 917	26,15
Technici	8 109	3 447	42,5	8 090	3 216	39,75
Ostatní	3 011	1 399	46,46	2 968	1 351	45,51
Celkem	26 107	8 699	33,32	26 032	8 484	32,59

Zdroj: Ukazatele vědy a výzkumu pro rok 2001, ČSÚ, 2002. Ukazatele vědy a výzkumu pro rok 2002, ČSÚ, 2003.

Stejné příležitosti pro přístup k programům dalšího vzdělávání (písm. e)

151. Vzhledem k tomu, že se i v České republice ženy dožívají vyššího věku, je zařazeno do vzdělávání pro starší populaci (seniory) více žen - až 2/3 účastníků. Jedná se vesměs o zájmové vzdělávání, pořádané především veřejnými vysokými školami jako tzv. Univerzity třetího věku, které poskytují vzdělávání v oblasti vybraných zájmových témat. Studium v této podobě je obvykle dvou až čtyřsemestrové. Výjimkou není ani zakládání klubů absolventů univerzit třetího věku, které organizují další vzdělávání na bázi vlastní organizace. Existují také akademie seniorů, pořádané například občanským sdružením Život 90, nebo v rámci kurzů jednotlivých škol a kurzů pořádaných různými vzdělávacími organizacemi.

Tabulka č. 24: Vzdělání mužů a žen v předdůchodovém věku (v % na 1000 žen / mužů věkové skupiny 50 – 59 let)

pohlaví / vzdělání	základní	nižší odborné	úplné středoškolské	vysokoškolské
Ženy	26,3%	33,1%	31,6%	7,9%
Muži	10,1%	52,1%	24,0%	12,4%

Dopočet do 100% tvoří - nezjištěno

Zdroj: ČSÚ, Zaostřeno na ženy, zaostřeno na muže, 2002

Tabulka č. 25: Vzdělání mužů a žen v důchodovém věku (v % na 1000 žen / mužů věkové skupiny 60 let a více)

pohlaví / vzdělání	základní	nižší odborné	úplné středoškolské	vysokoškolské
Ženy	50,2%	30,0%	14,5%	3,2%
Muži	20,1%	45,1%	21,9%	11,6%

Dopočet do 100% tvoří - nezjištěno

Zdroj: ČSÚ, *Zaostřeno na ženy, zaostřeno na muže*, 2002

Přístup ke vzdělávacím informacím, jež pomáhají zajistit zdraví a blaho rodiny (písm. h)

152. Výuka směřující k zodpovědnému sexuálnímu chování je součástí Rámcového programu pro předškolní vzdělávání, Standardu základního vzdělávání a všech vzdělávacích programů pro základní i střední vzdělávání. Stejně tak bude výuka k zodpovědnému sexuálnímu chování zapracována do připravovaných rámcových vzdělávacích programů pro základní vzdělávání. Zapracováním výuky je pověřen Výzkumný ústav pedagogický⁵⁵. Předpokládaný termín dokončení je červen 2004. Rámcový vzdělávací program bude závazný pro I. ročník základních škol od roku 2006 a od roku 2010 pro všechny ročníky základních škol.
153. Národní program zdraví, včetně Dlouhodobého programu zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva České republiky *Zdraví pro všechny v 21. století*, zahrnuje i řešení problematiky snižování počtu nežádoucích těhotenství u dospívajících dívek se zaměřením na podporu vzdělávání v oblasti prevence rizikového chování a zajištění vhodných metod antikoncepce. Metody a formy výuky jsou v pravomoci učitele daného předmětu. Samotné téma je bývá vyučováno přiměřeně k věku žáků, obligatorně je obsaženo ve vzdělávací oblasti výchova ke zdraví.
154. Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu je nevládní neziskovou organizací zabývající se problematikou reprodukčního zdraví. Programy společnosti se v letech 2001 a 2002 zaměřily především na úkol vytýčený v dokumentu WHO *Od potratu k antikoncepci*, tedy na prevenci nechtěných těhotenství. Dále se zaměřuje na prevenci sexuálně přenosných infekcí. V rámci programů pořádá besedy a přednášky pro středoškolskou a učňovskou mládež. Pro učitele v celé České republice organizuje, ve spolupráci s ministerstvem školství, odborné semináře. Každoročně pořádá celostátní kongres k sexuální výchově.
155. V nejrozšířenějším vzdělávacím programu *Základní škola* je sexuální výchova součástí rodinné výchovy. Za konkrétní realizaci vzdělávacího programu odpovídá ředitel školy. Učivo je vedle teoretických poznatků stále více zaměřováno na osvojení komunikačních technik, vhodné argumentace, chování a rozhodování ve prospěch zdraví, a to jak v modelových situacích, tak v každodenním životě školy, v rodinných a mimoškolních činnostech. Obsah témat je pro dívky a chlapce společný. Při výuce některých specifických oblastí (např. intimní hygiena dívek a chlapců, antikoncepční metody apod.) je možné prezentovat učivo odděleně.

Čl.11

Opatření k odstranění diskriminace žen v zaměstnání (odst. 1)

156. V oblastech upravených písmeny a, a c nebyly ve sledovaném období přijaty žádné změny.
157. Výbor (**bod 100**) žádá přijetí opatření k zajištění de facto rovných příležitostí pro ženy a muže na pracovním trhu. V této souvislosti Výbor uvádí řadu navrhovaných opatření k dosažení tohoto cíle. Následně jsou uvedeny kroky, které Česká republika učinila.

⁵⁵ Výzkumný ústav pedagogický je resortním výzkumným ústavem ministerstva školství, jeho přímo řízenou organizací.

Práva na stejné příležitosti v zaměstnání, včetně používání stejných kritérií výběru v zaměstnání (písm. b)

158. Úkol aktivně podporovat konkrétními opatřeními výběr vhodných kandidátek do funkcí ve vládních orgánech a na vedoucí místa jak v ministerstvech, tak i v jimi řízených správních úřadech a institucích, je dlouhodobým úkolem pro všechny resorty, který byl uložen programem „Priority“. V roce 2003 byl tento úkol doplněn o formulaci „přijmout konkrétní opatření pro dosažení vyváženého zastoupení žen a mužů ve vedoucích funkcích a v pracovních kolektivech“. To znamená, že resorty se měly zaměřit na zvýšení podílu početně méně zastoupeného pohlaví na vedoucích funkcích dané úrovně, např. jako součást svého plánu rozvoje lidských zdrojů. Cílem mělo být dosažení vyrovnaných pracovních kolektivů, kdy příslušníci jednoho z pohlaví budou do určitého časového horizontu dosahovat v dané funkci početní zastoupení alespoň 30% při zohlednění specifík jednotlivých resortů. Stále přetrvává nechuť k zavádění jakýchkoliv pozitivních opatření. Více než polovina resortů nepřijala žádné konkrétní opatření pro dosažení vyváženého zastoupení žen a mužů ve vedoucích funkcích a v pracovních kolektivech.
159. Ministerstvu průmyslu a obchodu zahájilo organizační a personální audit, jehož výsledky budou promítnuty do návrhu nové organizační struktury k 1.1. 2005 a součástí tohoto auditu bude nová genderová analýza. V současné době (únor 2004) se připravuje zohlednění genderového principu do znění kolektivní smlouvy na rok 2003.
160. Ministerstva informatiky přijalo v roce 2003 interní předpis - Interní sdělení ministra, podle kterého má být při přijímání zaměstnanců a výběru na funkce vedoucích zaměstnanců soustavně dbáno na vyvážené zastoupení mužů a žen.
161. Ministr obrany vydal interní normativní akt – rozkaz ministra obrany *Prosazování principu rovnosti mužů a žen a žen v působnosti Ministerstva obrany*⁵⁶ Je v nich zaručen ženám – vojákyním z povolání stejný průběh služby jako mužům, až na výjimky v zákoně uvedené, tzv. zvláštnosti průběhu služby žen.

Tabulka č. 26: Účast žen v rozhodovacím procesu vedoucí funkce v resortech k 31. prosinci 2000

1) včetně řed. úřadů 2) včetně zástupců řed. odborů 3) včetně Generálního štábu 4) resort
údaje nesdělil 5) zahrnuje státní podniky, podniky v likvidaci, rozpočtové a příspěvkové org.

56 č. 29/2002 ve znění RMO 43/2003 (1. změna). právní úpravu služby vojáků zákonem č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, v platném znění, a navazujícími vyhláškami

funkce	minis tr	náměst ek ministr a	ředitel odboru				vedoucí oddělení			ostatní odborní pracovníci			ředitel resortní instituce			vedoucí detaš. pracoviště		
ministerstvo	M/Ž	M Ž	M Ž	%Ž	M Ž	%Ž	M Ž	%Ž	M Ž	%Ž	M Ž	%Ž	M Ž	%Ž	M Ž	%Ž	M Ž	%Ž
dopravy a spojů	M	3	2	14	2	12,5	33	12	26,7	133	129	49,2	3	0	0	6	0	0
financí	M	7	0	34	10	22,7	93	62	40,0	355	679	65,6	-	-	-	-	-	-
kultury	M	3	1	4	9	69,2	13	15	53,6	57	129	69,2	-	-	-	-	-	-
pro místní rozvoj	M	7 ¹	0	20	8	28,6	28 ²	17	37,8	114	195	63,1	3	1	25	9	0	0
obrany: vojáci z pov oláníobčanští zaměstnanci ³	M	1 3	0 0	63 6	0 1	celk. 1,4	98 17	1 5	celk. 4,9	409 159	28 240	celk. 32,0	-	-	-	-	-	-
práce a sociálních věcí	M	6	1	10	10	50,0	29	26	47,3	142	339	70,4	86	21	19,6	6	8	57, 1
průmyslu a obchodu	M	5	1	43	13	23,2	70	24	25,5	364	344	48,6	45 6	56	10,4 5	-	-	-
spravedlnost i ⁴	M																	
školsství,mlá d. a tělov. ⁴	M																	
vnitřní	M	3	2	38	8	17,3	127	69	35,2	1143	757	39,8	8	3	27	-	-	-
zahraničních věcí: ústředí zahraničí	M	8	2	23	5	17,9	45	15	25	218 736	371 290	63 28,3	6	0	0	- 99	- 17	- 14, 6
zdravotnictví ⁴	M																	
zemědělství	M	7	0	81	12	14,9	50	24	48	345	451	76,5	13 5	11	7,5	-	-	-
životního prostředí	M	5	2	19	35	64,8	34	17	33,3	175	250	58,8	13	1	7,1	7	2	22, 2
Úřad vlády: ministr místopřed seda vlády předseda vlády	M M M	1	1	20	7	25,9	29	18	38,3	126	138	52,3				5	1	16, 6
Celkem		59	12	375	120	24,2	666	305	31,4	4476	4340	49,2	71 0	93	11,5	13 2	28	17, 5

Tabulka č. 27: Účast žen v rozhodovacím procesu vedoucí funkce v resortech k 31.prosinci 2001

funkce	ministr	náměstek ministra	ředitel odboru				vedoucí oddělení			ostatní odborní pracovníci			ředitel resortní instituce			vedoucí detaš. pracoviště		
ministerstvo	M/Ž	M Ž	M Ž	%Ž	M Ž	%Ž	M Ž	%Ž	M Ž	%Ž	M Ž	%Ž	M Ž	%Ž	M Ž	%Ž	M Ž	%Ž
dopravy a spojů	M	3	1	15	3	16,7	37	9	19,6	162	151	48,2	-	-	-	-	-	-
financí	M	5	1	32	11	25,6	89	64	41,8	422	761	64,3	-	-	-	-	-	-
kultury	M	2	1	5	6	54,5	9	17	65,4	63	131	67,5	33	6	15,4	-	-	-
pro místní rozvoj	M	7	0	20	8	28,6	30	20	40,0	111	192	63,4	3	1	25,0	-	-	-
obrany: vojáci z povolání občanští zaměstnanci ²	M	1 2	0 1	61 9	0 0	0 0	98 21	1 5	1,0 19,2	369 214	24 246	6,1 53,5	-	-	-	-	-	-
práce a sociálních věcí	M	5	2	9	12	57,1	32	26	44,8	146	292	66,7	79	12	13,2	-	-	-

průmyslu a obchodu	M	6	1	42 ¹	10	19,2	57	27	32,1	243	315	56,8	350 ³	43	10,9	-	-	-
spravedlnosti	M	2	1	11	2	15,4	13	14	51,9	55	152	73,4	5	0	0	-	-	-
školský, mlád. a tělovýchovy	M	4	1	24	6	20,0	17	11	39,3	93	241	72,2	18	7	28,0	-	-	-
vnitřní	M	4	1	36	9	20,0	134	73	35,3	1006	797	44,2	6	1	14,3	-	-	-
zahraničních věcí: ústředí zahraničí	M	5	1	30	5	14,3	47	14	22,9	376 900	337 360	47,2 28,6	5	0	0	94	15	13,8
zdravotnictví	M	4	0	11	10	47,6	11	24	68,6	79	155	66,2	-	-	-	0	1	100
zemědělství	M	7	0	64	12	15,8	53	25	32,1	336	457	57,6	6	0	0	-	-	-
životního prostředí	M	4 ¹	3 ¹	26	10	27,8	37	28	43,1	164	232	58,6	13	1	7,1	-	-	-
Úřad vlády: ministr místopředseda vlády předseda vlády	M M M	1	2	21	8	27,6	25	18	41,9	109	193	63,9	-	-	-	-	-	-
Celkem v roce 2001		62	16	416	112	21,2	710	376	34,6	4848	5036	50,9	518	71	2,1	94	16	14,5
Celkem v roce 2000		59	12	375	120	24,2	666	305	31,4	4476	4340	49,2	710	93	11,6	132	28	17,5

1) včetně vrch. ředitelů

2) včetně Generálního štábu

3) zahrnuje státní podniky, podniky v likvidaci, rozpočtové a příspěvkové org.

Tabulka č.28: Účast žen v rozhodovacím procesu vedoucí funkce v resortech k 31.prosinci 2002

funkce	Ministr/yně	nám. ministra		řed. odboru			vedoucí oddělení			ostatní odborní pracovníci/ce			řed. resortní instituce			vedoucí detaš. pracoviště		
ministerstvo	M/Ž	M	Ž	M	Ž	%Ž	M	Ž	%Ž	M	Ž	%Ž	M	Ž	%Ž	M	Ž	%Ž
dopravy a spojů	M	3	2	15	3	16,7	43	11	20,4	176	129	42,3	-	-	-	-	-	-
financí	M	8	2	28	9	24,3	91	71	43,8	400	735	64,8	2	1	33,3	323	111	25,6
kultury	M	2	1	4	7	63,6	10	17	63	61	138	69,3	33	6	15,4	-	-	-
pro místní rozvoj	M	7	1	13	8	38,1	31	20	39,2	107	133	55,4	2	1	33,3	3	1	25
obrany: vojáci z povolání občanští zaměstnanci ¹	M	1 5	0 1	52 53	1 1	1,9 1,9	102 108	0 21	0 16,3	358 564	30 918	7,7 61,9	-	-	-	-	-	-
práce a sociálních věcí	M	5	2	9	12	57,1	32	26	44,8	146	292	66,7	79	12	13,2	-	-	-
průmyslu a obchodu ²	M	5	0	35	5	12,5	66	33	33,3	387	198	33,8	328	45	12,1	-	-	-
spravedlnosti	M	2	1	13	1	7,1	18	17	48,6	68	169	71,3	4	0	0	-	-	-
školský, mlád. a tělovýchovy	Ž	4	1	23	8	25,8	15	12	44,4	106	256	70,7	-	-	-	-	-	-
vnitřní	M	5	1	36	11	23,4	105	48	31,4	1213	1236	50,5	6	4	40	-	-	-
zahraničních věcí - ústředí - zahraničí	M	9	1	28	10	26,3	56	19	25,3	536	347	39,3	5	0	0	100	17	14,5
zdravotnictví	Ž	4	1	10	11	52,4	12	15	55,6	71	185	72,3	-	-	-	-	1	100
zemědělství	M	8	0	64	12	15,8	53	25	32,1	336	457	57,6	6	0	0	-	-	-
životního prostředí	M	7	1	29	9	23,7	38	28	42,4	186	272	59,4	13	1	7,1	-	-	-
Úřad vlády: místopředseda vlády předseda vlády	4M M	2	1	25	10	28,6	19	18	48,6	121	198	62,1	-	-	-	-	-	-
Celkem v roce 2002	12M/2Ž	77	16	437	118	21,3	799	381	32,3	4836	5693	54,1	478	70	12,8	426	130	23,4
Celkem v roce 2001	14M	62	16	416	112	21,2	710	376	34,6	4848	5036	51	518	71	12,1	94	16	14,5

1 - včetně Generálního štábu; 2 - zahrnuje státní podniky, podniky v likvidaci, rozpočtové a příspěvkové organizace

Pozn.: vrchní ředitel/ ředitel úřadu - je uveden v kolonce "náměstek ministra", pokud je podřízen přímo ministrovi; vrchní ředitel/ ředitel úřadu - je uveden v kolonce "ředitel odboru", pokud je podřízen náměstkovi ministra.

Opatření státní správy

162. Při přijímání žen do vedoucích pozic resorty uplatňují princip objektivních kritérií, jako je nejvyšší dosažené vzdělání, získaná odborná praxe apod. Je možno vysledovat trend, kdy na nižších rozhodovacích pozicích (vedoucí oddělení) počet žen stoupá; na vyšších rozhodovacích pozicích (ředitel odboru, náměstek ministra) naopak počet žen klesá.
163. Ministerstvo obrany zakotvilo zásady rovného přístupu k mužům a ženám a rovného zacházení v zaměstnání v Rozkazu ministra obrany *Prosazování principu rovnosti mužů a žen v působnosti Ministerstva obrany*, který byl vydán s platností od 4. srpna 2002. Genderová analýza provedená k 31. prosinci 2002 na Ministerstvu obrany prokázala, že přirozenou cestou, a to i přes specifika tohoto resortu, dochází k nárůstu počtu žen ve vedoucích systemizovaných místech i v odborných systemizovaných místech, a to jak ve služebním tak v pracovním poměru, včetně nárůstu počtu žen v pracovních kolektivech vůbec. Viz následující tabulka.

Tabulka č. 29: Zastoupení žen v Armádě České republiky před vydáním a po vydání rozkazu

Rok	Zastoupení žen v armádě (%)
2000	8,2
2001	19,7
2002	12,6

164. Na Ministerstvu obrany včetně Generálního štábu Armády České republiky došlo v porovnání s rokem 2001 k procentuálnímu navýšení počtu žen k 31. prosinci 2002 ve funkci vrchní ředitel a ředitel odboru o 2 %, ve funkci vedoucí oddělení se zvýšilo zastoupení žen ze 4,8 % na 9,1 % a u ostatních odborných funkcí došlo ke zvýšení zastoupení počtu žen z 31,6 % na 51 %. Pozitivní je v tomto ohledu u služebního poměru obsazenost vedoucích systemizovaných míst v Armádě České republiky k 31. prosinci 2002.
165. Proběhl výzkum zaměřený na postavení a uplatnění žen v Armádě České republice. Ukázal, že možnost vykonávat i tzv. typicky mužské profese si přálo 70% vojáků. Uplatnění však nacházely především v hospodářských, administrativních, právních, personalistických a technických funkcích, což vycházelo z jejich předchozí volby oborů studia. Ženy se stále častěji objevují na místech, která ještě donedávna obsazovali výhradně muži. Jako příklady lze uvést pilotku taktického letectva, odborníci ve vzdušném průzkumu nebo padákovou odborníci. U tankového vojska jsou řidičky bojových průzkumných vozidel, opravářky tankové techniky, učitelky výcviku pásových vozidel. U vojenské policie jsou ženy zastoupeny téměř 10%, jedna policistka je přímo v osobní ochraně ministra obrany. Obecně se zvyšuje i počet žen – velítek. Objektívni statistické šetření ukázalo, že je více než 20% žen ve služebním poměru zastává vedoucí místo, byť se jedná převážně o místa na nižších stupních velení a řízení.
166. Od roku 1998 Ministerstvo vnitra sleduje počet žen v řídicích funkcích pouze na ministerstvu, ne už v podřízených složkách - Policie a Hasičského záchranného sboru⁵⁷. Ministerstvo vnitra v roce 2001 provedlo genderovou statistiku v resortu (včetně Policie České republiky) za roky 1995 - 2001. Toto statistické šetření zaměřené na rovné postavení

57 Policie je podřízena ministerstvu vnitra. Činnost policie řídí Policejní prezídium České republiky, v jehož čele stojí policejní prezident. Policejní prezident odpovídá za činnost policie ministrovi. Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru je součástí Ministerstva vnitra. Generální ředitel Hasičského záchranného sboru České republiky je jedním z náměstků ministra vnitra.

žen a mužů v resortu se od roku 2001 provádí každoročně a v jeho rámci se sledují i počty žen a mužů v řídicích funkcích. V současné době je v některých útvech zastoupení žen a mužů v řídicích funkcích vyrovnané, či převažující ve prospěch žen. Např. ve středních policejních školách Ministerstva vnitra se pohybuje počet žen v řídicích funkcích ve sledovaném období od 23,5% na úrovni ředitel/ky a 29 % zástupce/kyně ředitele odboru, přes 33% vedoucích kateder a 40% vedoucích oddělení až po 46,5% na úrovni ředitele/ky okresního archivu. Z těchto údajů plyne, že se v rámci resortu situace postupně mění, zejména u kategorie občanských zaměstnanců, kde jsou ženy zastoupeny na úrovni náměstků a ředitelů odborů jednou čtvrtinou, a na úrovni zástupců ředitelů a vedoucích oddělení více než jednou polovinou.

167.V roce 2003 bylo vydáno nařízení Ministerstva vnitra, kterým byly stanoveny priority při prosazování rovnosti mužů a žen a způsob zabezpečení jejich plnění, které pro ministerstvo Policii České republiky a generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru vstoupí v platnost v roce 2004.

168.Nižší celkové zastoupení žen, a tudíž jejich malý počet v řídicích funkcích, je u Hasičského záchranného sboru; uplatnění žen v přímém výkonu služby u Hasičského záchranného sboru brání nutnost dodržovat podmínky ochrany zdraví zaměstnanců při práci (NV 178/2001 Sb. ve znění pozdějších předpisů).

169.Nízké zastoupení žen v řídicích funkcích je zjevné u Policie České republiky. Počet řídicích pracovníků je zatím nízký, pouze na úrovni vedoucího oddělení a zástupce vedoucího odboru je v kategorii řídicích pracovníků - občanských zaměstnanců, jedna třetina žen (u policistů jedna desetina). Téměř žádné řídicí funkce nezastávají ženy na útvarech s celorepublikovou a regionální působností. Výjimku tvoří na správách krajů zastoupení žen na úrovni zástupce vedoucího odboru; počet žen na těchto řídicích funkcích však nedosahuje ani desetiny počtu mužů.

170.Na Ministerstvu spravedlnosti nebyl zpracován dokument upravující aktivní podporu výběru vhodných kandidátek ani upravující postup při výběru zaměstnanců na obsazení vedoucích míst. Ženy jsou zastoupeny ve vedoucích funkcích prakticky v celém resortu, a to jak na nejvyšších pozicích, tak i ve funkcích na nižších úrovních (předsedkyně Nejvyššího soudu, nejvyšší státní zástupkyně, předsedkyně krajského soudu, vedoucí krajských státních zastupitelství, generální ředitelka Vězeňské služby České republiky, náměstkyně ministra spravedlnosti atd.). V současnosti se na základě programu Priorit v oblasti rovných příležitostí mužů a žen na ministerstvu spravedlnosti připravuje zpracování vnitřních předpisů, jejichž uplatňování povede k výběru vhodných kandidátů do funkcí ve vládních orgánech a k vyváženému zastoupení obou pohlaví ve vedoucích funkcích a v pracovních kolektivech. Generální ředitelka Vězeňské služby České republiky vydala nařízení č. 39/2003 *Kodex profesní etiky zaměstnance*, který obsahuje zákaz jakékoliv diskriminace na základě pohlaví.

Tabulka č. 30: Účast žen v rozhodovacím procesu od roku 1999 a o jejich zastoupení na pozicích s rozhodovací pravomocí na ministerstvu spravedlnosti České republiky

	vedoucí pracovníci	náměstci	ředitelé odborů	vedoucí oddělení
Rok 1999	muži	2	11	13
	ženy	1	2	17
Rok 2000	muži	2	11	13
	ženy	1	3	17
Rok 2001	muži	2	11	13
	ženy	1	3	18
Rok 2002	muži	2	14	15
	ženy	1	3	18

	muži	2	14	15
Rok 2003	ženy	1	3	18

Tabulka č. 31: Procentní zastoupení soudkyň na všech úrovních soudů v letech 1999-2003

	k 1.1.1999			k 1.1.2000			k 1.1.2001			k 1.1.2002			k 1.1.2003			k 1.10.2003		
soudy	ev. počet	z ev. počtu počet žen	%	ev. počet	z ev. počtu počet žen	%	ev. počet	z ev. počtu počet žen	%	ev. počet	z ev. počtu počet žen	%	ev. počet	z ev. počtu počet žen	%	ev. počet	z ev. počtu počet žen	%
okresní soudy	1451	992	68	1491	1007	68	1545	1025	66	1613	1058	66	1667	1098	66	1693	1108	65
kraj. soudy	602	342	57	636	364	57	841	501	60	847	499	59	859	520	61	869	532	61
kraj. obch. soudy	157	105	67	166	109	66												
Nejvyšší soud	53	14	26	53	12	23	52	14	27	51	13	26	51	12	24	57	14	25
vrchní soudy	127	58	46	135	66	49	139	63	45	149	72	48	126	60	48	129	59	46
Nejvyšší správní soud*													13	7	54	22	11	50
celkem	2390	1511	63	2481	1558	63	2577	1603	62	2660	1642	62	2716	1697	63	2770	1724	62

*Nejvyšší správní soud byl ustaven ke dni 1. ledna 2003. Krajské obchodní soudy byly zrušeny s účinností ke dni 1.1.2001

Tabulka č. 32: Procentní zastoupení soudkyň na všech úrovních soudů

	k 1.1.1999			k 1.1.2000			k 1.1.2001			k 1.1.2002			k 1.1.2003			k 1.10.2003		
soudy	ev. počet	z ev. počtu počet žen	%	ev. počet	z ev. počtu počet žen	%	ev. počet	z ev. počtu počet žen	%	ev. počet	z ev. počtu počet žen	%	ev. počet	z ev. počtu počet žen	%	ev. počet	z ev. počtu počet žen	%
okresní soudy	1451	992	68	1491	1007	68	1545	1025	66	1613	1058	66	1667	1098	66	1693	1108	65
kraj. soudy	602	342	57	636	364	57	841	501	60	847	499	59	859	520	61	869	532	61
kraj. obch. soudy	157	105	67	166	109	66												
vrchní soudy	127	58	46	135	66	49	139	63	45	149	72	48	126	60	48	129	59	46
Nejvyšší soud	53	14	26	53	12	23	52	14	27	51	13	26	51	12	24	57	14	25
Nejvyšší správní soud*													13	7	54	22	11	50
celkem	2390	1511	63	2481	1558	63	2577	1603	62	2660	1642	62	2716	1697	63	2770	1724	62

**Nejvyšší správní soud byl ustaven ke dni 1. ledna 2003. Krajské obchodní soudy byly zrušeny s účinností ke dni 1.1.2001*

Tabulka č. 33: Přehled o účasti žen ve vedoucích funkcích na státních zastupitelstvích v letech 1999-2003

	k 1.1.1999			k 1.1.2000			k 1.1.2001			k 1.1. 2002			k 1.1.2003		
funkce	ev. p. očet funkce	z toho žen	%	ev. p. očet funkce	z toho žen	%	ev. p. očet funkce	z toho žen	%	ev. p. očet funkce	z toho žen	%	ev. p. očet funkce	z toho žen	%
NSZ	1			1	1	100%	1	1	100%	1	1	100%	1	1	100%
Nám. NSZ	1	1	100%	2			2			2			2		
VSZ	2			2			2			2			2		
Nám. VSZ	3			2			3			3			3		
KSZ	8	2	25%	8	3	38%	8	3	38%	8	3	38%	8	3	38%
Nám. KSZ	7	2	29%	8	4	50%	9	5	56%	10	5	50%	11	6	55%
OSZ	83	34	41%	85	35	41%	82	36	44%	83	36	43%	84	36	43%
Nám. OSZ	81	44	54%	80	48	60%	82	51	62%	73	52	71%	79	53	67%
Celkem v ČR	186	83	45%	188	91	49%	189	96	51%	182	96	53%	190	99	52%

171. V rámci Vězeňské služby České republiky dochází dlouhodobě k nárůstu počtu žen ve vedoucích funkcích. V současné době je z celkového počtu 10 725 zaměstnanců celkem 2 591 žen, což představuje 24,16 %. Mezi 37 řediteli organizačních jednotek jsou 2 ženy tj. 5,40 %, ve funkcích náměstků generální ředitelky a zástupců ředitelů ostatních organizačních jednotek, kterých je 75 jsou 2 ženy tj. 2,66 %. Na generálním ředitelství z 10 ředitelů odborů představuje zastoupení žen plných 40 %. Z 391 vedoucích oddělení všech organizačních jednotek Vězeňské služby České republiky je více než čtvrtina žen (25,31 %). V případě 237 vedoucích referátů všech organizačních jednotek je téměř pětina žen (19,40 %).

Opatření krajů

172. Jak již bylo zmíněno v úvodu, bylo v rámci decentralizace správy ustaveno 14 vyšších územně samosprávných celků - krajů. Zákon o krajích, který upravuje základní otázky postavení, pravomoci, organizace a působnosti krajů (č. 129/2000 Sb.), vyžaduje, aby při výběru uchazečů či jmenování vedoucích úředníků krajů bylo vždy přihlíženo k zájmu na rovnoměrném zastoupení mužů a žen mezi úředníky a na všech stupních řízení. Následující údaje jsou zpracovány na základě informací poskytnutých jednotlivými kraji.

173. Hejtman zastupuje kraj navenek; zastupuje jej náměstek hejtmana, případně náměstci. Hejtman i jeho náměstek jsou voleni zastupitelstvem z řad svých členů. Za výkon své funkce odpovídají zastupitelstvu. Přestože úřady krajů jsou silně feminizovány, platí to pouze do určité úrovně řízení. Na pozici hejtmana není ani jedna žena, několik žen působí ve funkcích náměstekyň hejtmanů. Žen začíná přibývat až na nižších řídicích úrovních – vedoucí odborů apod.

174. V současné době zaměstnává Moravskoslezský kraj 62 vedoucích zaměstnanců zařazených do krajského úřadu, z toho je 33 žen (tj. 53 %) a 29 mužů (tj. 47 %).

175. Karlovarský kraj

Tabulka č. 34: Počet zaměstnanců podle funkce a pracovního zařazení od vzniku úřadu do konce roku 2003.

Rok		Celkem zaměstnanci		Vedoucí odboru		Vedoucí oddělení	
		absolutní číslo	%	absolutní číslo	%	absolutní číslo	%
	muži	95	36	13	65	22	51
2003	ženy	167	64	7	35	21	49

176.Kraj Vysočina

Tabulka č. 35: Počet zaměstnanců podle funkce a pracovního zařazení od vzniku úřadu do konce roku 2003.

Rok 2003		Řadový zaměstnanec		Vedoucí oddělení		Vedoucí odboru	
		absolutní číslo	%	absolutní číslo	%	absolutní číslo	%
	Muži	108	36,7	18	46,2	11	73
	Ženy	186	63,3	21	53,8	4	27

177.V zastupitelstvu Olomouckého kraje je 55 členů, z toho 6 žen. Krajský úřad Olomouckého kraje je členěn do 15 odborů, ve třech případech je vedoucí odboru jmenována žena. Těchto 15 odborů je dále členěno na 50 oddělení, ve dvou případech dosud není vedoucí oddělení jmenován, čili ze 48 oddělení má v čele ženu 23 oddělení. Rada Olomouckého kraje má 11 členů, z toho jedinou ženu.⁵⁸

Tabulka č. 36: Počet zaměstnanců podle funkce a pracovního zařazení od vzniku úřadu do konce roku 2003.

		vedoucí odboru		vedoucí oddělení		zaměstnanci celkem	
		absolutní číslo	%	absolutní číslo	%	absolutní číslo	%
	muži	10 včt.řed.	76,9	14	60,9	37	28,5
2001	ženy	3	23,1	9	39,1	93	71,5
	muži	12 včt.řed.	80,0	25	50,0	47	28,8
2002	ženy	3	20,0	25	50,0	116	71,2
	muži	12 včt.řed.	80,0	25	50,0	105	28,9
2003	ženy	3	20,0	25	50,0	258	71,1

178.V Královéhradeckém kraji se nepřijímají žádná konkrétní opatření pro dosažení vyváženého zastoupení žen a mužů.

179.Na Krajském úřadu Jihočeského Kraje je v pracovním poměru 64 % žen, na vedoucích pozicích, jež tvoří 15% z celkového počtu zaměstnanců, je zařazeno celkem 6 % žen, z toho nejčastěji na pozici vedoucí oddělení (5%). Ztéměř 50 obsazených funkcí na krajském úřadu v prvním pololetí bylo 30 obsazeno ženami.

Tabulka č. 37: Počet zaměstnanců podle funkce a pracovního zařazení od vzniku úřadu do konce roku 2003.

rok	pohlaví	vedoucí odborů+ředitel	vedoucí oddělení	referenti	celkem zaměstnanci
-----	---------	------------------------	------------------	-----------	--------------------

58 Olomoucký kraj taktéž zřizuje celou řadu příspěvkových organizací. V oblasti školství je zřizovatelem 158 zařízení. 57 těchto zařízení má v čele ženu. V oblasti zdravotnictví zřizuje Olomoucký kraj 13 zařízení. 5 zařízení má v čele ženu. V oblasti kultury zřizuje Olomoucký kraj 9 zařízení, ve 2 zařízeních je v čele žena. V oblasti sociálních věcí zřizuje Olomoucký kraj 32 příspěvkových organizací, 15 z nich má v čele ženu. V oblasti dopravy zřizuje Olomoucký kraj jedinou příspěvkovou organizaci, kterou vede muž.

k 31.12. 2001	muži	9	75%	26	76%	36	24%	71	36%
	ženy	3	25%	8	24%	115	76%	126	64%
k 31.12. 2002	muži	11	85%	21	55%	59	29%	91	35%
	ženy	2	15%	17	45%	148	71%	167	65%
k 31.12. 2003	muži	11	85%	24	53%	116	31%	151	35%
	ženy	2	15%	21	47%	254	69%	277	65%

Právo na stejnou odměnu pokud jde o práci stejné hodnoty (písm. d)

180. V České republice se nadále udržuje tradičně vysoká zaměstnanost žen. Problémy přetrvávají zejména v rozdělení pracovního trhu podle pohlaví, včetně feminizace některých odvětví, nižších výdělcích žen a jejich mzdovém znevýhodňování, v obtížnějším dosahování řídicích a rozhodovacích pozic jak v podnikatelské, tak veřejné sféře, nerovném postavení osob pečujících o děti (vesměs ženy) a v neposlední řadě i v tendenci preferovat při propouštění ženy. Nejzřetelnějším znakem nerovnosti žen a mužů při výkonu zaměstnání zůstává stále faktický rozdíl v odměňování. Vzdělanostní úroveň žen je vysoká a významně přispívá k jejich vysoké zaměstnanosti. Nadále však přetrvává tradiční orientace na tzv. „ženské“ a „mužské“ obory. Společenské stereotypy o těchto povoláních se rodí a dále opakují již v průběhu socializace ve výchovném a vzdělávacím procesu.

181. Nedostatečné zastoupení jednoho z pohlaví v určitých profesních sférách je způsobována mimo jiné i převládajícími genderovými stereotypy o profesích vhodných pro muže na jedné straně a pro ženy na straně druhé. Tyto stereotypy se uplatňují i v období volby profese a zásadním způsobem tak ovlivňují profesní volbu dívek a chlapců již po ukončení základní školy. Odstranění nedostatečného zastoupení na trhu práce se věnuje program Priority pro rok 2002⁵⁹. Budoucí segmentace pracovního trhu se projevuje již při výběru studijních oborů, který ovlivňuje zejména rodina, ale i učitelé a výchovní poradci. Na školách a později i v zaměstnání převažují dívky v oborech společenskovedních a humanitních, zatímco chlapci více směřují k oborům technicky orientovaným. (Viz dále článek 10)

182. Ministerstvo práce a sociálních věcí v roce 2002 zpracovalo genderovou analýzu zaměstnanosti (resp. nezaměstnanosti), z jejíž závěrů je možno vysledovat nerovné postavení mužů a žen na trhu práce, vyznívající v neprospěch žen. Např:

- Přes vyšší podíl žen v populaci tvoří ženy menší podíl ekonomicky aktivních. U ekonomicky aktivního obyvatelstva převládají muži mezi zaměstnanými (muži 56,7%, ženy 43,3%) a ženy mezi nezaměstnanými;
- Míra ekonomické aktivity obyvatelstva je vysoká (59,9%), nižší je už jen jako celku (51,0%), v nižších věkových skupinách je důvodem ekonomické neaktivity mimo přípravy na povolání i péče o děti;
- Podíl zaměstnaných obyvatel starších 15 let je 55,2%, přičemž podíl mužů představuje 56,7 %, ženy tvoří zbývajících 43,3%;
- Výrazně vyšší je podíl podnikajících mužů (jako zaměstnavatelé i jako samostatně podnikající); ženy jsou více zastoupeny (kromě zaměstnanců) jako pomáhající rodinní příslušníci;

59 Bod 3.4: „Podněcovat individuální schopnosti a zájmy, jak dívek a žen, tak chlapců a mužů, o přípravu pro povolání v těch oborech, které jsou z hlediska pohlaví považována za netypická.“ Tento úkol je průběžně plněn Ministerstvem školství na setkáních pracovníků ministerstva školství s učitelkami a učiteli a dalšími pracovníky, kteří jsou zodpovědní za kariérové poradenství na základních školách. Na Ministerstvu školství byl zařazen do agendy pokyn ministra školství (rok 2000) k prosazování rovnosti mužů a žen ve výchovně vzdělávacím procesu ve školách a školských zařízeních, který je navržen v rámci úkolů Ministerstva školství v roce 2003 k přepracování.

- Zastoupení mužů je vyšší v I. (zemědělství a lesnictví) a II. (průmysl a stavebnictví) sektoru, zejména ve stavebnictví, zatímco ve III. sektoru (služby) je vyšší zastoupení žen (zejména ve školství);
- Podíl mužů pracujících na plný pracovní úvazek je vyšší (97,2%) než žen (89,8%). Zkrácenou pracovní dobu využívá pouze 2,1% mužů, u žen je tento podíl vyšší - 7,9%. Ženy jako nejčastější důvod uvádějí, že jim práce na zkrácenou dobu vyhovuje, a dále pak, že se jedná o iniciativu zaměstnavatele;
- Ženy představují 75% „podzaměstnaných“, tzn. osob, které pracují na kratší úvazek nikoli z vlastní vůle.;
- Ženy se oproti mužům vyznačují vyšší mírou nezaměstnanosti, zejména v nižších věkových kategoriích;
- Z údajů o průměrné výši hmotného zabezpečení, které se stanovuje z výše příjmu posledního zaměstnání, vyplývá, že muži jsou stále na svých pracovních pozicích odměňováni lépe než ženy (vyšší zaměstnanost mužů v odvětvích s vyššími průměrnými příjmy, u žen kratší praxe z důvodů ekonomické neaktivity, práce na zkrácenou dobu);
- Ženy zůstávají v evidenci nezaměstnaných v průměru déle než muži. Také u dlouhodobé nezaměstnanosti, především v kategorii nad 24 měsíce doby evidence, jsou podíly žen o něco vyšší než mužů.

Z výše uvedených údajů vyplývá, že muži a ženy mají právně stejné postavení v možnosti uplatnění v zaměstnání, ve skutečnosti jsou však ženy znevýhodněny. Ve věku, kdy je pro muže charakteristická nejvyšší ekonomická aktivita, ženy jsou často mimo pracovní aktivitu z důvodu péče o děti. V případě, že ženy ztratí práci, těžko nalézají nové uplatnění, možnosti pracovního uplatnění jsou limitovány např. tím, že nemohou pracovat na směny, mají problémy s dojížděním do práce, nebo zaměstnavatel nemá o ženy zájem kvůli možným absencím v práci v případě ošetřování člena rodiny. Z toho pak vyplývá vyšší nezaměstnanost žen všeobecně, navíc na rozdíl od mužů i dlouhodobější.

Tabulka č. 38: Průměrná hrubá měsíční mzda mužů a žen z výběrových šetření

Rok	1988	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Muži	3 968	12 245	14 166	15 323	16 109	17 251	18 481	20 404
Ženy	2 801	9 449	10 730	11 036	11 793	12 641	13 755	15 217
Poměr (%)	70,6	77,2	75,7	72,0	73,2	73,3	74,4	74,6

Pozn. Za uvedené období došlo dvakrát k dramatické změně metodiky výpočtu průměrné mzdy (oddělené dvojitou čarou), časová řada absolutních hodnot tudíž nenavazuje a nemá tak nedostatečnou vypovídající hodnotu.

183. Ženy jsou v případě nezaměstnanosti znevýhodněny ve výši hmotného zabezpečení, které se stanovuje z výše prokazatelného příjmu v posledním zaměstnání. Muži jsou na svých pracovních pozicích odměňováni lépe než ženy - jde o přenesený důsledek z důvodů nerovnosti v odměňování. Evidentní jsou i další faktory, které mohou tuto nerovnost ovlivňovat: vyšší zaměstnanost mužů v odvětvích s vyššími průměrnými příjmy, kratší praxe žen z důvodů ekonomické neaktivity nebo práce na zkrácenou pracovní dobu.

184. Rozdíl v pracovních příjmech mužů a žen se statisticky pohybuje kolem 25% v neprospěch žen. Od roku 1996 do roku 2000 vykazují zhoršení o téměř 4 %, podíl průměrné mzdy ženy na průměrné mzdě muže tvoří 73,3 %. V této souvislosti byl roce 2000 Výzkumný ústav práce a sociálních věcí pověřen zpracováním analýzy rozdílů v pracovních příjmech žen a mužů. Za kvalitativní faktory lze považovat polarizaci rozdělení mužské a ženské práce do národohospodářských odvětví na jedné straně s vysokými (muži) na druhé straně s nízkými

(ženy) měsíčními mzdami a dále vyšší úroveň zařazení prací vykonávaných muži do standardizovaných tarifních stupňů, vyšší rozsah odpracovaných hodin a přesčasové práce ze strany mužů, časové výpadky žen v pracovní kariéře způsobené péčí o děti apod. Zejména pro nedostatek genderových statistik se však zatím nepodařilo kvantifikovat váhu jednotlivých faktorů. Údaje z rok 2003 nejsou k dispozici, budou zpracované v polovině roku 2004.

Tabulka č. 39: Podíl průměrné mzdy žen na průměrné mzdě mužů (v%) podle věkové kategorie

Věkové kategorie/rok	1999	2000	2001	2002
Celkem	73,2	73,3	74,4	x
do 19 let	88,3	88,7	86,7	89,1
20 - 24 let	84,4	84,5	87,1	88,2
25 - 29 let	79,2	80,7	82,4	83,7
30 - 34 let	66,9	67,0	69,5	69,9
35 - 39 let	67,9	67,4	68,0	66,8
40 - 44 let	70,3	70,9	71,6	71,0
45 - 49 let	72,0	72,0	72,7	72,9
50 - 54 let	74,2	74,6	74,9	74,2
55 - 59 let	83,7	83,6	85,3	84,3
60 a více let	64,2	x	x	x
60 - 64 let	x	61,7	65,2	70,4
nad 65 let	x	71,8	72,2	70,6

Zdroj: Výběrová šetření ČSÚ „Mzdy zaměstnanců za rok 1996, 1997, 1998, 1999, 2000 a 2001“ Poznámka: V roce 1999 a 2000 průměrná měsíční mzda za rok u zaměstnanců s počtem placených hodin 1 700 a vyšším a v roce 2001 s počtem placených hodin 1 592 a více.

Tabulka č. 40: Podíl průměrné mzdy žen na průměrné mzdě mužů (v%) podle typu hospodaření

Typ hospodaření/rok	1999	2000	2001
Podnikatelská sféra	73,6	74,5	73,8
Nepodnikatelská sféra	74,9	77,3	78,4
soukromé	72,1	72,7	72,4
družstevní	76,6	76,4	76,2
státní	74,0	73,0	75,2
komunální	81,9	80,2	81,3
společenských organizací	75,2	94,3	84,5
zahraniční	60,4	63,8	59,7
mezinárodní	71,7	73,3	72,5
smíšené	74,9	79,5	81,2

Zdroj: Výběrová šetření ČSÚ "Mzdy zaměstnanců za rok 1996, 1997, 1998 a 1999, 2000 a 2001" Poznámka: V roce 1999 a 2000 průměrná měsíční mzda za rok u zaměstnanců s počtem placených hodin 1 700 a vyšším a v roce 2001 s počtem placených hodin 1 592 a vyšším Pozn.: Typ hospodaření byl ze šetření struktury mezd zaměstnanců pro rok 2002 jako třídění vyřazen. V jiných mzdových šetřeních naopak nelze sledovat pohlaví.

Tabulka č. 41: Podíl průměrné mzdy žen na průměrné mzdě mužů (v%) hlavních tříd klasifikace zaměstnanců

Hlavní třídy klasifikace zaměstnanců/rok	1999	2000	2001	2002
celkem	73,2	73,3	74,4	74,6
zákonodárci, vedoucí a řídící pracovníci	52,6	54,2	55,0	58,7
vědečtí a odborní duševní pracovníci	66,8	68,3	70,8	74,1
techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci	72,1	70,4	71,5	74,5
nižší administrativní pracovníci	78,3	78,0	78,9	78,9
provozní pracovníci ve službách a obchodě	74,3	74,5	74,5	74,5
kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a rybolovu	83,6	84,7	85,6	88,7
řemeslníci, kvalifikovaní výrobci a zpracovatelé	68,0	69,2	68,3	71,2
obsluha strojů a zařízení	72,5	74,9	74,7	74,6

pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	76,0	77,5	78,4	77,0
--------------------------------------	------	------	------	------

Zdroj: Výběrová šetření ČSÚ „Mzdy zaměstnanců za rok 1999, 2000 a 2001“ Poznámka: V roce 1999 a 2000 průměrná měsíční mzda za rok u zaměstnanců s počtem placených hodin 1 700 a vyšším a v roce 2001 s počtem placených hodin 1 592 a vyšším

Tabulka č. 42: Podíl průměrné mzdy žen na průměrné mzdě mužů podle vzdělání (v %)

Vzdělání/rok	1999	2000	2001	2002
Celkem	73,2	73,3	74,4	76,5
Základní	74,7	74,3	74,9	71,3
vyučení a střední bez maturity	69,5	70,1	70,8	x
úplně střední s maturitou	72,7	72,7	74,5	76,7
Vysokoškolské	62,3	63,4	65,4	65,1
vyšší odborné a bakalářské	x	69,5	73,5	72,2

Zdroj: Výběrová šetření ČSÚ „Mzdy zaměstnanců za rok 1996, 1997, 1998, 1999, 2000 a 2001“ Poznámka: V roce 1999 a 2000 průměrná měsíční mzda za rok u zaměstnanců s počtem placených hodin 1 700 a vyšším a v roce 2001 s počtem placených hodin 1 592 a vyšším.

185. Problémem, který velmi úzce souvisí s nerovným odměňováním, je postavení žen v sociálním systému, které v podstatě kopíruje postavení ženy v systému pracovním. To se odráží hlavně v nižší výši důchodů. Ženy často dobrovolně volí zaměstnání méně časově náročná, spokojí se s méně kvalifikovanými a méně odpovědnými posty. Důvodem je nutnost propojit pracovní povinnosti s péčí o rodinu a děti, které spočívají zejména na bedrech žen.

186. V oblasti prosazování principu rovnosti žen a mužů působí územní orgány zaměstnanosti – úřady práce, které kontrolují dodržování pracovněprávních předpisů. V rámci kontrolních šetření úřadů práce na dodržování ustanovení o zákazu diskriminace, včetně dodržování principu stejné mzdy za stejnou práci a za práci stejné hodnoty, bylo od roku 2000 do roku 2002 včetně uděleno zaměstnavatelům celkem 63 pokut. Celková výše udělených pokut činila 3 863 000 Kč⁶⁰. Převážně se jednalo o diskriminaci z důvodu věku a pohlaví. Současně úřady práce konstatovaly, že tyto projevy diskriminace mají většinou skrytou formu a lze je velmi obtížně identifikovat, prokázat a postihnout. Proto byla úřady práce šetřena také řada podezření na diskriminační jednání ze strany zaměstnavatele, která se však neprokázala.

187. Za rok 2002 provedly úřady práce celkem 10 583 kontrol. Z hlediska diskriminace bylo zjištěno: 76 porušení zákona o zaměstnanosti, 193 porušení zákoníku práce a 57 porušení zákona o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku. Tato čísla zahrnují počet porušení právních předpisů z hlediska diskriminace bez ohledu na důvod diskriminace - jsou zde tedy zahrnuty i případy diskriminace z důvodu věku, zdravotního stavu apod. Předmětem těchto kontrol je i dodržování zákazu diskriminace v zaměstnání. V případě zjištění nedostatků se na zaměstnavateli vyžaduje též odstranění těchto nedostatků v určené lhůtě.

Přijatá opatření

188. Vláda ČR schválila v roce 1999 *Národní plán zaměstnanosti*⁶¹. Tento program - nyní *Národní akční plán zaměstnanosti* - představuje střednědobou strategii zaměstnanosti, založenou na potřebách České republiky. Konkrétním cílem tohoto plánu je stanovit a realizovat koordinovanou politiku zaměstnanosti, tj. provázanou s celkovou hospodářskou, sociální, vzdělanostní a regionální politikou vlády. Tato strategie staví na čtyřech základních pilířích, přičemž celý čtvrtý pilíř je věnován podpoře odstraňování jakékoli diskriminace v zacházení s muži i ženami v souvislosti s přístupem ke všem

60 Obecně mohou úřady práce uložit zaměstnavateli za zaviněné porušení povinností pokutu až do částky 250 000 Kč, při opětovném porušení povinností až do částky 1 000 000 Kč.

61 usnesení vlády ze dne 5. května 1999 č. 418

druhům práce i odměnou za tuto práci. Národní akční plán zaměstnanosti je každým rokem aktualizován a vyhodnocován v samostatném dokumentu.

Platná právní úprava

189. Zákon o zaměstnanosti (č. 1/1991 Sb.) obsahuje s účinností od 1. října 1999 zákaz diskriminace při uplatňování práva na zaměstnání na základě pohlaví. Občanovi nelze odeprít právo na zaměstnání také z dalších důvodů, mezi něž rovněž patří pohlaví, manželský nebo rodinný stav nebo povinnosti k rodině. Zákon zakazuje též diskriminační nabídky zaměstnání. V roce 2002 došlo k další významné novelizaci tohoto zákona, kdy byl doplněn o zákaz nepřímé diskriminace. Nepřímou diskriminací se rozumí „též takové jednání, které diskriminuje nikoliv přímo, ale až ve svých důsledcích, jakož i jednání spočívající v navádění k diskriminaci.“

190. Novela z roku 2002⁶² vytvořila rovněž právní rámec pro realizaci tzv. pozitivních opatření. Tato tzv. pozitivní opatření nelze podle výslovné dikce zákona považovat za diskriminaci.

Zaměstnanci obecně

191. Zákoník práce (č. 65/1965 Sb.) stanoví, že pokud dojde v pracovněprávních vztazích k porušování práv a povinností vyplývajících z rovného zacházení s muži a ženami, má zaměstnanec nebo zaměstnankyně právo se domáhat, aby bylo upuštěno od tohoto porušování, aby byly odstraněny následky tohoto porušování a aby mu/jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění. Pokud byla ve značné míře snížena důstojnost zaměstnance nebo jeho vážnost na pracovišti a nebylo postačující zjednání nápravy výše uvedeným způsobem, má zaměstnanec právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích. Výši náhrady určí soud na návrh zaměstnance s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práv a povinností došlo. Dotyčná osoba se může obrátit na úřad práce, který zaměstnavateli uloží, aby byla provedena náprava a případně uloží pokutu. Druhou možností je obrana soudní cestou.

192. Dále zákoník práce upravuje povinnost zaměstnavatelů zajistit rovné zacházení se všemi zaměstnanci, pokud jde o jejich pracovní podmínky včetně odměňování za práci a jiná peněžitá plnění a plnění peněžité hodnoty, odbornou přípravu a příležitost dosáhnout funkčního nebo jiného postupu v zaměstnání. V pracovněprávních vztazích je zakázána jakákoliv diskriminace zaměstnanců, především z důvodu pohlaví. Je zakázáno i takové jednání zaměstnavatele, které diskriminuje nikoliv přímo, ale až ve svých důsledcích. V pracovněprávních vztazích je též zakázáno nežádoucí chování sexuální povahy na pracovišti, které je nevídané, nevhodné nebo urážlivé nebo které může být druhým účastníkem pracovněprávního vztahu oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí, která ovlivňují výkon práv a povinností vyplývajících z pracovněprávních vztahů.

193. Zaměstnavatel rovněž nesmí zaměstnance jakýmkoliv způsobem postihovat nebo znevýhodňovat proto, že se zákonným způsobem domáhá svých práv a nároků vyplývajících z pracovněprávních vztahů.

Státní zaměstnanci

194. Služební zákon (č. 218/2002 Sb.), který dosud nenabyl účinnosti, obsahuje princip rovného zacházení se všemi státními zaměstnanci, pokud jde o podmínky výkonu služby, odměňování a jiná plnění peněžité hodnoty, vzdělávání a příležitost dosáhnout postupu ve službě. Zákon dále zakazuje diskriminaci v služebních vztazích z řady důvodů, mezi jinými též z důvodu pohlaví. Ve služebních vztazích nesmí docházet k ponižování lidské důstojnosti. Za ponižování lidské důstojnosti státního zaměstnance se považuje i sexuální chování, které je nevídané, nevhodné nebo urážlivé, nebo které může být jiným státním

62 zákon č. 220/2002 Sb., kterým byl novelizován zákon o zaměstnanosti (č. 1/1991 Sb.) a zákon o zaměstnanosti a působnosti orgánů České republiky na úseku zaměstnanosti (č. 9/1991 Sb.)

zaměstnancem oprávněně vnímáno jako podmínka, která ovlivňuje výkon práv nebo povinností vyplývajících ze služebního poměru.

195. Zákon rovněž upravuje nároky, jichž se může domáhat postižený státní zaměstnanec, má-li za to, že došlo k porušení práv nebo povinností vyplývajících ze zákazu diskriminace ve služebním poměru⁶³. Rovněž zavádí v řízení ve věcech služebního poměru vyvratitelnou právní domněnku, na základě níž má služební úřad za prokázané skutečnosti tvrzené o tom, že účastník řízení byl přímo nebo nepřímo diskriminován na základě svého pohlaví, národnosti nebo rasy, pokud v řízení nevyšel najevo opak. Služební zákon rovněž zakotvuje princip stejného platu za stejnou práci nebo za práci stejné hodnoty.
196. Zákon o vojácích z povolání (č. 221/1999 Sb.) stanoví povinnost služebních orgánů zajistit rovný přístup a rovné zacházení se všemi uchazeči o povolání do služebního poměru a se všemi vojáky při vytváření podmínek výkonu služby, zejména pokud jde o odbornou přípravu a dosažení služebního postupu, odměňování, jiná peněžitá plnění. Je zakázána diskriminace uchazečů a vojáků z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, sexuální orientace, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu, manželského a rodinného stavu a povinností k rodině, těhotenství nebo mateřství anebo proto, že vojákyně kojí. Je zakázáno i takové jednání služebních orgánů, které diskriminuje nikoliv přímo, ale až ve svých důsledcích. Za takové jednání se považuje i navádění k diskriminaci. Za diskriminaci se nepovažují případy, kdy je pro odlišné zacházení věcný důvod spočívající v povaze služby, kterou voják vykonává, a který je pro výkon této služby nezbytný.
197. Novela zákona o vojácích z povolání (č. 254/2002 Sb.) zpřesnila zákaz zneužívání výkonu práv a povinností vyplývajících ze služebního poměru k újmě jiného vojáka nebo k ponižování jeho důstojnosti tak, že se za ponižování důstojnosti vojáka považuje nejen nežádoucí chování sexuální povahy, ale i všechny formy obtěžování, které nemají sexuální povahu. Dojde-li ve služebním vztahu k porušení práv a povinností vyplývajících z rovného zacházení s vojáky nebo k nežádoucímu sexuálnímu chování při výkonu služby, má voják právo se domáhat, aby bylo upuštěno od tohoto jednání a aby byly odstraněny důsledky tohoto jednání. Služební orgány nesmí vojáka jakýmkoli způsobem postihovat nebo znevýhodňovat proto, že se zákonným způsobem domáhá svých práv a nároků vyplývajících ze služebního poměru.
198. Pro úplnost lze zmínit další novelu zákona o vojácích z povolání (zákon č. 309/2002 Sb.). Tato novela zavádí v řízení před služebním orgánem princip obráceného důkazního břemene. Podle tohoto ustanovení „skutečnosti tvrzené o tom, že účastník řízení byl přímo nebo nepřímo diskriminován na základě svého pohlaví, národnosti nebo rasy, má služební orgán za prokázané, pokud v řízení nevyšel najevo opak.“

Ochrana odměny

199. Zákon o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku (č. 1/1992 Sb.) obsahuje princip stejné mzdy za stejnou práci nebo za práci stejné hodnoty pro muže i ženy.
200. Zákon o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a některých dalších organizacích a orgánech (č. 143/1992 Sb.) obsahuje tutéž úpravu od 1. ledna 2001.

63 V takovém případě má státní zaměstnanec právo domáhat se, aby bylo upuštěno od tohoto porušování nebo chování, aby byly odstraněny následky tohoto porušování nebo chování a aby mu bylo dáno přiměřené zadostiučinění. O těchto nárocích rozhoduje soud. Byla-li ve značné míře snížena důstojnost státního zaměstnance nebo jeho vážnost ve služebním poměru a nebylo postačující zjednání nápravy výše popsáním způsobem, má státní zaměstnanec právo, aby mu služební úřad nahradil nemajetkovou újmu v penězích. Výši nemajetkové újmy určí na návrh státního zaměstnance soud s přihlédnutím k závažnosti újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práv nebo povinností došlo.

201. Občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb.) zakotvuje od 1. ledna 2003 princip obráceného důkazního břemene ve věcech pracovních pro případ diskriminace na základě pohlaví⁶⁴. Tento institut usnadňuje důkazní situaci obětí diskriminace. Od 1. ledna 2003 se může účastník ve věcech ochrany před diskriminací na základě pohlaví dát v řízení zastupovat právníkou osobou, např. nevládní neziskovou organizací, pokud k její činnosti uvedeným ve stanovách patří ochrana před diskriminací.
202. Nově připravovaný zákon o rovném zacházení a ochraně před diskriminací (bod 31) bude obsahovat definici přímé i nepřímé diskriminace.⁶⁵ Zákon upraví právo na rovné zacházení a ochranu před diskriminací z důvodu rasy nebo etnického původu, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženství či víry, jazyka, politického aj. smýšlení, národnosti, členství nebo činnosti v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích a jiných sdruženích, sociálního původu, majetku, rodu, zdravotního stavu, manželského a rodinného stavu, povinností k rodině nebo jiného postavení⁶⁶.

Právo na sociální zabezpečení (písm. e)

Starobní důchody

203. Podmínky nároku a způsob výpočtu starobního důchodu jsou určeny zákonem o důchodovém pojištění (č. 155/1995 Sb.). Ten stanovuje jednotná pravidla pro určení výše starobního důchodu pro muže i ženy s výjimkou věku pro nárok na starobní důchod. Důchodový věk pro odchod do starobního důchodu byl v roce 1995 60 let pro muže a 53 – 57 let pro ženy v závislosti na počtu vychovaných dětí. Přijetím zákona o důchodovém pojištění⁶⁷ v roce 1995 byl započat proces postupného zvyšování důchodového věku, a to ročně o 2 měsíce pro muže a 4 měsíce pro ženy až do roku 2007, kdy bude důchodový věk pro muže 62 let a pro ženy 57 – 61 let. Při postupném zvyšování věkové hranice se v důsledku jejího rychlejšího zvyšování u žen snižuje i diferenciací důchodového věku mezi muži a ženami. Podle připravované novely zákona o důchodovém pojištění by se měl důchodový věk pro muže a ženy dále postupně zvyšovat i po roce 2007 a to až do dosažení jednotné hranice 63 let v roce 2025.
204. Při jednotných pravidlech pro stanovení výše důchodů mužů i žen jsou rozdíly mezi úrovní důchodů mužů a žen důsledkem toho, že výše důchodu je přímo úměrná počtu let pojištění a dosahovaným příjmům. Vyšší úroveň důchodů mužů je tak důsledkem delší doby pojištění, tj. vyšším věkem pro vznik nároku na důchod a vyššími příjmy v době pracovní aktivity. Vliv diferenciací výdělků mužů a žen je přitom ve výši důchodu prakticky omezena skutečností, že z vyšších příjmů se pro stanovení výše důchodů započítává pouze jejich část. Na rozdíl průměrné výše starobních důchodů mužů a žen má vliv také skutečnost, že ženy více než muži využívají možnosti odchodu do starobního důchodu před dosažením důchodového věku. Výše starobního důchodu se při tomto předčasném odchodu

64 Podle občanského soudního řádu jsou „skutečnosti tvrzené o tom, že účastník byl přímo nebo nepřímo diskriminován na základě svého pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženství, víry, světového názoru, zdravotního postižení, věku anebo sexuální orientace, má soud ve věcech pracovních za prokázané, pokud v řízení nevyšel najevo opak.“

65 Zákon bude definovat diskriminaci v souladu s požadavky předpisů Evropské unie, které jsou uvedny v poznámce pod čarou níže.

66 Připravovaný zákon bude mj. implementovat zejména směrnici 2000/43/ES, kterou se provádí zásada rovného zacházení mezi osobami bez ohledu na jejich rasový nebo etnický původ, směrnici 76/207/EHS, kterou se provádí zásada rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání, postup v zaměstnání a pracovní podmínky, ve znění směrnice č. 2002/73/ES, směrnici 2000/78/ES, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání.

67 zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

do důchodu (až o 3 roky) snižuje úměrně době chybějící do dosažení důchodového věku. Následující tabulka ukazuje vývoj průměrné výše jednotlivých typů starobního důchodu v letech 1999 – 2002.

Tabulka č. 43: Průměrná výše jednotlivých typů starobního důchodu mužů a žen v letech 1999 – 2002

	Celkem	Po věkové hranici	Předčasný trvalý	Předčasný dočasný
	muži			
1999	6 557	6 578	6 386	6 065
2000	6 998	7 047	6 650	6 350
2001	7 594	7 682	7 074	6 743
2002	7 627	7 731	7 044	6 625
	ženy			
1999	5 390	5 407	5 274	4 941
2000	5 734	5 781	5 459	5 106
2001	6 195	6 278	5 778	5 372
2002	6 221	6 319	5 744	5 255

Vdovské a vdovecké důchody

205. Přijetí zákona o důchodovém pojištění (č. 155/1995 Sb.) přineslo od roku 1996 také zrovnoprávnění mužů v nárocích na pozůstalostní důchod poskytováním vdoveckého důchodu za podobných podmínek jako je poskytován ženám vdovský důchod. Jediným rozdílem mezi vdovským a vdoveckým důchodem je stanovení věkové hranice, při jejímž dosažení nezaniká nárok na vdovský (resp. vdovecký) důchod. Nárok na vdovský resp. vdovecký důchod totiž vždy náleží po dobu 1 roku od smrti manžela resp. manželky a poté pouze tehdy, pokud jsou splněny určité podmínky, mezi něž patří dosažení stanovené věkové hranice. U žen je tato hranice 55 let, nebo důchodový věk je – li nižší, a u mužů 58 let. Průměrná výše vyplácených vdovských a vdoveckých důchodů za období 1999 – 2002 je uvedena v následující tabulce.

Tabulka č. 44: Průměrná výše vdovských a vdoveckých důchodů za období 1999 - 2002

Druh důchodu		Průměrná měsíční výše důchodu v Kč			
		1999	2000	2001	2002
Vdovecký	individuální	3 215	3 378	3 620	3 651
	v souběhu*	7 166	7 711	8 434	8 477
	celkem	6 806	7 344	8 039	8 064
Vdovský	individuální	4 342	4 584	4 901	4 863
	v souběhu*	6 420	6 894	7 522	7 546
	celkem	6 164	6 628	7 237	7 266

*Rozumí se úhrn současně vypláceného vdovského resp. vdoveckého důchodu a jiného důchodu (převážně starobního).

206. V oblasti základního důchodového pojištění je možno nalézt některé nesrovnalosti týkající se genderové rovnosti:

- Rozdílná věková hranice pro nárok na starobní důchod žen a mužů v základním systému viz odst. 190.
- Rozdílná věková hranice pro nárok na vdovský a vdovecký důchod po jednom roce jejich pobírání. Nárok na vdovský a vdovecký důchod je stanoven jednotně, avšak pro obnovení nároku na tyto důchody po jednom roce jejich pobírání jsou stanoveny rozdílné věkové hranice. U žen činí 55 roků věku, nebo důchodový věk je-li nižší, a u mužů činí 58 roků věku nebo důchodový věk, je-li nižší.

- Účast na důchodovém pojištění z důvodů péče o dítě ve věku do čtyř let. Muži jsou zrovnoprávněni se ženami, pokud jde o zápočet doby péče o dítě ve věku do čtyř let. Rozlišuje se mezi mužem a ženou pouze pokud muž skutečně pečuje o takové dítě; u muže je třeba, aby podal přihlášku k pojištění, kdežto žena přihlášku k pojištění podávat nemusí.

Dávky hmotného zabezpečení v nezaměstnanosti

207. Nižší dávka hmotného zabezpečení v nezaměstnanosti u žen vychází z toho, že ženy ve srovnání s muži dosahovaly před evidencí na úřadu práce nižšího výdělku v důsledku své kvalifikace a pracovních pozic, které zastávaly. V evidenci úřadu práce převažují z hlediska věku mladší ženy. Ve věku do 30 let je evidováno okolo 33% uchazeček, ve věku do 35 let je to již více než 46% žen. Z těchto informací je patrné, že se jedná především o ženy pečující o malé děti, které často přicházejí do evidence po ukončení mateřské či rodičovské dovolené. Nárok na příspěvek uchazečkám o zaměstnání se v tomto případě odvozuje od výše dávky, kterou pobíraly během mateřské či rodičovské dovolené. Další informace viz čl. 11 odst. 2, písm. b).
208. Ve věkové skupině nad 50 let je v evidenci úřadů práce v průměru 18-19% uchazeček o zaměstnání, které mají zpravidla nižší vzdělání. Z hlediska kvalifikace v naprosté většině převažují ženy se základním vzděláním nebo ženy vyučené. V evidenci úřadů práce koncem roku 2002 představovaly tyto dvě skupiny uchazeček více než 65% evidovaných žen. Např. z výsledků analýz ministerstva průmyslu a obchodu vyplývá, že problémem není v zásadě zaměstnanost žen v oblasti průmyslu, ale zejména zařazení žen na stupni hierarchie řízení a v ještě větší míře pak je to disproporce finančního ohodnocení v jednotlivých průmyslových odvětvích tradičně zaměstnávajících ženy nebo muže bez ohledu na charakter vykonávané činnosti. Tyto dva faktory jsou i v úzké souvislosti s regionálními disparitami, pročež je sledován vývoj v jednotlivých regionech s cílem tyto disparity vyrovnat.
209. Kromě sociální dávky v nezaměstnanosti, která se nazývá hmotné zabezpečení uchazeče o zaměstnání, mají nezaměstnané ženy, stejně jako nezaměstnaní muži, při splnění stanovených podmínek nárok na dávky státní sociální podpory a sociální péče. Tyto dávky jsou koncipovány jako genderově neutrální. Podmínky nároku na jednotlivé dávky a postup při jejich poskytování upravuje zákon nikoli ve vazbě na pohlaví, nýbrž ve vazbě na situaci, a to zejména související s výchovou dětí a úhradou jejich potřeb.
210. Systém dávek státní sociální podpory, jejichž prostřednictvím stát podporuje příjmy rodin a přispívá k pokrytí nákladů spojených s péčí o nezaopatřené děti, je určen především rodinám s dětmi. V konstrukci dávek příjmově testovaných, což jsou přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na dopravu a příspěvek na bydlení⁶⁸, je nezaměstnanost člena rodiny zohledněna prostřednictvím příjmu rozhodného pro přiznání dávky. Hmotné zabezpečení uchazečů o zaměstnání je považováno za příjem pro účely stanovení rozhodného příjmu rodiny.
211. Nezaměstnaní, kteří jsou vedeni v evidenci uchazečů o zaměstnání u úřadu práce, mohou také požádat o dávky sociální péče z titulu sociální potřeby, mají-li příjem nižší než jejich životní minimum a nemohou-li si svůj příjem zvýšit z vážných důvodů vlastním přičiněním, zejména vlastní prací. Individuálně jsou zkoumány sociální a majetkové poměry každého žadatele i jeho vlastní aktivní kroky k získání zaměstnání. Pohlaví příjemce dávek sociální péče není statisticky sledováno.
212. Situace romské minority je charakterizovaná ztíženým přístupem na trh práce. Nejsou k dispozici přesné oficiální údaje o celkovém počtu a struktuře romských uchazečů o

68 Systém sociálního zabezpečení a jeho dávek je podrobně popsán v úvodní zprávě České republiky o provádění Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, kterou Výbor posoudil v roce 2002 (E/1990/5/Add.47).

zaměstnání. (Většina příslušníků romské minority se hlásí k české nebo slovenské národnosti.) Původně vedly úřady práce evidenci uchazečů romského původu jako nepovinný údaj, ovšem na základě zásadních požadavků romských aktivistů tento údaj již úřady nezaznamenávají. Proto nelze oficiálně zjistit skutečný počet příslušníků romských komunit.

213. Na základě dostupných statistických údajů lze porovnat pouze dávky hmotného zabezpečení v nezaměstnanosti, které pobírali muži a ženy v letech 2000 – 2002.

Tabulka č. 45: Výše průměrné dávky vyplácené uchazečům o zaměstnání - v Kč

Rok	2000	2001	2002
Muži	3054	3243	3434
Ženy	2512	2691	2902

Zdroj : statistiky MPSV (SSZ)

214. Podle údajů Výběrového šetření pracovních sil došlo i v roce 2002 k poklesu počtu obyvatelstva České republiky (o 11 500), který v tomto roce činil 10 248 900 osob. Celkový počet ekonomicky aktivních osob v porovnávaných obdobích zaznamenal mírný nárůst, a to o 1 900 osob, přičemž u počtu ekonomicky aktivních žen došlo k poklesu o 7 200 osob. Nárůst počtu zaměstnaných v tomto období činil 45 800 osob (nárůst počtu žen o 13 000 tisíc). Zaměstnanost žen v roce 2002 dosáhla 2 076 400, tj. 43,3 % na celkové zaměstnanosti v ČR. Zaměstnanost žen se zvýšila o 13 000, jejich podíl na zaměstnanosti však poklesl o 0,1 %. Tento údaj, lze považovat za statisticky nevýznamný. Pravděpodobně došlo k vyššímu nárůstu zaměstnanosti mužů oproti ženám, proto pokles podílu žen na celkové zaměstnanosti o uvedené 0,1 %.

215. Nezaměstnanost nadále postihuje zejména mladé lidi, osoby s minimální kvalifikací, ženy s malými dětmi a zdravotně postižené osoby. Nejpočetnější skupinou ve věkové struktuře uchazečů o zaměstnání zůstává kategorie 20 - 29 let⁶⁹ tj. 31,6 % všech evidovaných uchazečů. Zvyšuje se podíl starších věkových kategorií. Z hlediska kvalifikace jsou stále nejpočetnější kategorií vyučení uchazeči o zaměstnání (40,4 % z celkového počtu uchazečů). Podíl žen na celkové nezaměstnanosti představoval ke konci roku 2002 50,0 %, občané se změněnou pracovní schopností 13,0 %.

216. Co se týče údajů o ekonomické situaci nezaměstnaných žen podle jejich rodinného stavu, věku a vzdělání a údajů o sociálních dávkách, na které mají vzhledem ke své situaci nárok, jsou podle statistického sledování Ministerstva práce a sociálních věcí - Správy služeb zaměstnanosti⁷⁰ a na základě informací z úřadů práce k dispozici následující údaje:

Tabulka č. 46: Zaměstnanost na částečný úvazek v národním hospodářství celkem - v tisících

1999			2000			2001			2002		
Celkem	Muž	Žena	Celkem	Muž	Žena	Celkem	Muž	Žena	Celkem	Muž	Žena
4 764,1	2694,4	2069,7	4731,6	2675,7	2055,9	4750,2	2686,8	2063,4	4796,0	2719,5	2076,4
z toho na částečný úvazek:											
262,4	62,5	199,9	245,5	58,7	186,8	226,9	56,5	170,3	231,4	58,8	172,6

Zdroj: Český statistický úřad

Tabulka 47: Míra nezaměstnanosti v % - ženy

Rok 1999												
měsíc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
v %	9,5	9,6	9,6	9,6	9,6	10,0	10,6	10,9	10,9	10,7	10,6	10,8

69 k 31. prosinci 2002

70 Správa služeb zaměstnanosti je orgánem Ministerstva práce a sociálních věcí, nadřízeným úřadům práce. Řídí odbor trhu práce, odbor poradenství a zprostředkování, odbor financování služeb zaměstnanosti a odbor metodiky a správního řízení na ministerstvu práce a sociálních věcí.

Rok 2000												
měsíc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
v %	11,0	10,9	10,6	10,3	10,1	10,1	10,7	10,7	10,4	10,1	9,9	10,0

Rok 2001												
měsíc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
v %	10,1	9,9	9,7	9,5	9,4	9,5	10,1	10,2	10,1	9,9	9,9	10,1

Rok 2002												
měsíc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
v %	10,5	10,4	10,1	10,0	9,9	10,1	10,8	11,1	11,1	10,9	10,9	11,2

Rok 2003 - 1. pololetí						
měsíc	1	2	3	4	5	6
v %	11,4	11,3	11,1	10,9	10,8	11,0

Tabulka č. 48: Míra nezaměstnanosti v % - muži

Rok 1999												
měsíc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
v %	6,9	7,2	7,4	7,1	7,0	7,2	7,4	7,5	7,6	7,5	7,7	8,2

Rok 2000												
měsíc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
v %	8,8	8,8	8,6	8,0	7,6	7,5	7,7	7,6	7,6	7,3	7,4	7,8

Rok 2001												
měsíc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
v %	8,3	8,2	7,9	7,4	7,1	7,0	7,2	7,2	7,2	7,2	7,4	7,9

Rok 2002												
měsíc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
v %	8,6	8,5	8,3	7,8	7,6	7,6	7,9	8,0	8,1	8,0	8,1	8,7

Rok 2003 - 1. pololetí						
měsíc	1	2	3	4	5	6
v %	9,3	9,3	9,1	8,6	8,4	8,3

Zdroj: statistiky MPSV (SSZ)

Tabulka č. 49: Míra nezaměstnanosti v předdůchodovém věku v % z celkového počtu mužů a žen ve věkové skupině 50 – 59 let

pohlaví / rok	1999	2000
Ženy	5,5%	6,4%
Muži	5,2%	5,6%

Zdroj: ČSÚ, Zaostřeno na ženy, zaostřeno na muže, 2002

Tabulka č. 50: Intenzita ekonomické aktivity v předdůchodovém věku na 1000 žen/mužů ve věkových skupinách 50 – 54 a 55 – 59 let

pohlaví / rok	1991	2001
ženy 50 – 54 let	857	814
muži 50 – 54 let	915	894
ženy 55 – 59 let	311	301
muži 55 – 59 let	800	740

Zdroj: ČSÚ, Zaostřeno na ženy, zaostřeno na muže, 2002

Tabulka č. 51: Zaměstnaní v sektorech národního hospodářství (údaje v tisících)

	1999	2000	2001	2002
Celkem	4 764,1	4 731,6	4 750,2	4796,0

Zemědělství	247,3	240,7	225,4	228,2
Průmysl	1 911,9	1 868,4	1 900,6	1900,8
Služby	2 604,9	2 622,4	2 624,2	2666,9
Muži	2 694,4	2 675,7	2 686,8	2719,5
Zemědělství	168,0	164,3	157,8	157,3
Průmysl	1 332,3	1 303,3	1 317,5	1330,0
Služby	1 194,1	1 208,1	1 211,5	1232,2
Ženy	2 069,7	2 055,9	2 063,4	2076,4
Zemědělství	79,3	76,4	67,6	70,9
Průmysl	579,6	565,2	583,0	570,8
Služby	1 410,3	1 414,3	1 412,8	1434,7

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

217. Zaměstnanost v neformálním sektoru (práce v domácnosti, šedá ekonomika, apod.) není sledována, protože informace o ní nejsou prostřednictvím standardních šetření dostupné. Nicméně z analýzy jiných informací úřadů práce je zřejmé, že někteří nezaměstnaní využívají možností příležitostného výdělků. V České republice jsou v oblasti šedé ekonomiky převážně zaměstnávání cizí státní příslušníci, ve stavebnictví převažují muži, ženy cizinky většinou nacházejí uplatnění ve službách.

Právo na ochranu zdraví a na bezpečné pracovní podmínky (písm. f)

218. Zákoník práce stanoví zaměstnavateli povinnost zajistit bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců při práci, a to ve stejné míře pro všechny skupiny zaměstnanců s ohledem na rizika možného ohrožení jejich života a zdraví, která se týkají výkonu práce. Orgány státního odborného dozoru dozírají, zda je tato povinnost zaměstnavatelů uplatňována dostatečně důsledně. Při zjištění nedostatků a závad postupují orgány státního odborného dozoru vůči zaměstnavateli v souladu se zákonem o státním odborném dozoru nad bezpečností práce (č. 174/1968 Sb.). Kontrolní orgány dosud nezjistily rozdíly při zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci zaměstnanců podle pohlaví.

219. Zákoník práce také definuje práce, kterými nesmějí být ženy zaměstnávány obecně. Jedná se o práce, které jsou pro ně fyzicky nepřiměřené nebo škodí jejich organismu, zejména práce, které ohrožují jejich mateřské poslání.

220. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví⁷¹ stanoví seznam prací a pracovišť, které jsou zakázány ženám, které kojí, těhotným ženám a matkám do konce devátého měsíce po porodu. Dále stanoví podmínky, za kterých mohou osoby mladší 18 let výjimečně takové práce konat pod odborným dohledem z důvodu přípravy na povolání. Dozor nad dodržováním této vyhlášky je součástí státního zdravotního dozoru v oblasti ochrany zdraví žen při práci.

221. Ke kontrole dodržování zákazů uvedených ve vyhlášce jsou zmocněny inspektoráty Českého úřadu bezpečnosti práce a orgány ochrany veřejného zdraví. Inspektoráty Českého úřadu bezpečnosti práce kontrolují práce, které jsou spojeny se zvýšeným rizikem úrazů, orgány ochrany veřejného zdraví se zabývají širší problematikou ochrany zdraví a pracovní pohody. Dozor nad dodržováním této vyhlášky je, pokud jde o všechny ženy, integrální

71 vyhláška č. 288/2003 Sb., kterou se stanoví práce a pracoviště, jež jsou zakázány těhotným ženám, kojícím ženám, matkám do konce devátého měsíce po porodu a mladistvým, a podmínky, za nichž mohou mladiství výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání v platném znění.

součástí běžného dozoru, neboť uvedená vyhláška navazuje na další předpisy řešící ochranu zdraví zaměstnanců při práci⁷². S přihlédnutím k dlouhodobým analýzám lze konstatovat, že v přístupu zaměstnavatelů k ochraně zdraví všech skupin žen se neprojevují zásadní negativa.

222. Pro zvýšení účinnosti kontrol prováděných úřady práce zpracovalo ministerstvo práce a sociálních věcí *Metodiku kontrol mzdových relací odměňování mužů a žen a Metodiku kontrol dodržování rovných příležitostí*. Obojí je součástí Metodického pokynu č. 9/2002 pro úřady práce s účinností od 1. ledna 2003.

Opatření za účelem zabránění diskriminace žen z důvodů manželství nebo mateřství (odst. 2)

223. V oblastech, na které se vztahují písmena a,) a d) d) nedošlo ve sledovaném období žádným změnám.
224. V české společnosti nadále převažuje tradiční model rodiny - muže jako hlavního živitele rodiny a ženy, která pečuje o rodinu a děti. Muži jsou ve společnosti stále definováni pouze svým postavením na pracovním trhu a svou profesionální kariérou. To jim ztěžuje možnost vybrat si jinou než tradiční společenskou roli. Ženy jsou daleko více zaměstnány péčí o rodinu než muži, což se projevuje v jejich postavení na trhu práce. Žena je přitom současně zaměstnána k udržení životního standardu rodiny, který vyžaduje dva paralelní příjmy. To platí zejména pro ženy, které musejí současně zvládat rodinné i pracovní povinnosti. Ženy v České republice věnují práci v domácnosti, včetně péče o děti, téměř třikrát více času než muži. To se negativně promítá na jejich mzdách a příležitostech k postupu v zaměstnání.
225. Ekonomická aktivita žen v České republice je relativně vysoká, a dokonce ani ve věku aktivního mateřství neklesá pod 60 %. V období mezi 35 - 55 lety se většina žen soustřeďuje na svou kariéru a míra ekonomické aktivity se pohybuje kolem 90 %, což se příliš neliší od ekonomické aktivity mužů. Ekonomická aktivita žen je nicméně stále podstatně nižší než u mužů.

Tabulka č. 52: Intenzita ekonomické aktivity v předdůchodovém věku na 1000 žen/mužů ve věkových skupinách 50 – 54 a 55 – 59 let

pohlaví / rok	1991	2001
ženy 50 – 54 let	857	814
muži 50 – 54 let	915	894
ženy 55 – 59 let	311	301
muži 55 – 59 let	800	740

Zdroj: ČSÚ, *Zaostřeno na ženy, zaostřeno na muže, 2002*

226. Míra nezaměstnanosti je u žen o 2 – 3 % vyšší než u mužů. Podíl žen na celkové nezaměstnanosti se v poslední době snižuje (48,8 %), zřejmě díky větší ochotě přijímat hůře placená místa než muži, zvláště pak v regionech postižených restrukturalizací.

72 Zejména nařízení vlády, kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví zaměstnanců při práci (č. 178/2001 Sb.) v platném znění, nařízení vlády, o ochraně zdraví před neionizujícím zářením (č. 480/2000 Sb.), nařízení vlády o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací (č. 502/2000 Sb.) a vyhláška, kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií, (č. 89/2001 Sb.) vyhláška, kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli (č. 432/2003 Sb.). Zákonem o státním odborném dozoru nad bezpečností práce (č. 174/1968 Sb.) je stanoveno, že inspektoráty bezpečnosti práce dozírají, kromě dalšího, zda jsou dodržovány předpisy stanovící pracovní podmínky, zejména předpisy o zaměstnávání žen a mladistvých, o pracovní době, o noční práci a o práci přesčas v intencích zákoníku práce a vyhlášky č. 261/1989 Sb., v platném znění. Samozřejmě, že při výkonu dozoru se inspektor zaměřuje i na to, zda jsou dodržovány zásady rovného přístupu k zaměstnancům – mužům a ženám.

Nicméně podíl žen na nezaměstnanosti je dlouhodobě stále vysoký. Ženy jsou trvale více než muži postiženy dlouhodobou nezaměstnaností, neboť zejména ve vazbě na rodinu a výchovu dětí obtížněji hledají nové pracovní uplatnění. K 31. březnu 2003 byla průměrná délka evidence žen 524,2 dnů a průměrná délka evidence mužů 468,6 dnů. Podnikatelské aktivity žen jsou ve srovnání s muži zatím slabé, přestože při vhodných podmínkách by jejich účast na samostatném podnikání mohla vzrůst.

Tabulka č. 53: Míra nezaměstnanosti v předdůchodovém věku (v % z celkového počtu mužů a žen ve věkové skupině 50 – 59 let)

pohlaví / rok	1999	2000	2001
Ženy	5,5%	6,4%	6,4%
Muži	5,2%	5,6%	4,9%

Zdroj: ČSÚ, *Zaostřeno na ženy, zaostřeno na muže, 2002*

227. Dopad těchto problémů je znásoben nedostatečnými podmínkami, které by ženám umožnily sladit rodinný a pracovní život. K problematice sladění rodinného a pracovního života se od roku 2002 konají jednou za rok výzkumy. V roce 2004 se tedy uskuteční v pořadí již třetí. Vyplývá z nich mj. následující:

- naprostá většina veřejnosti souhlasí se stejnými právy pro obě pohlaví, dělbou práce v domácnosti tak, aby ženy i muži měli stejně volného času
- 80% veřejnosti souhlasí s dělbou práce při výchově i péči o dítě, ale i se stejnými právy obou rodičů při rozvodovém řízení
- ženy jsou ve srovnání s předchozím rokem (2002) rezervovanější ke konceptu rovných příležitostí

228. V listopadu 2002 byl zahájen projekt v rámci programu EU – EQUAL zaměřený na sladění rodinného a pracovního života. Řešitelem je Český svaz žen ve spolupráci s více než 20 dalšími organizacemi. Doba trvání projektu je 30 měsíců. Další opatření jsou navrhována v rámci programu EU EQUAL, který má za cíl podporovat rovný přístup k zaměstnání a odstraňovat diskriminaci na trhu práce. Tento program má jako jednu z priorit sladění rodinného a pracovního života, rozvoj flexibilnějších a účinnějších forem organizace práce a podpůrných služeb.

Zavedení mateřské dovolené s platem nebo se srovnatelnými sociálními výhodami bez ztráty dřívějšího zaměstnání, služebního postavení nebo sociálních příspěvků (písm. b)

Platná právní úprava

229. S účinností od 1. ledna 2001 byla novelou zákoníku práce zavedena rodičovská dovolená, jež se do nabytí účinnosti uvedené novely nazývala další mateřskou dovolenou. To bylo nesystémové, neboť další mateřskou dovolenou na rozdíl od mateřské dovolené mohli čerpat i muži. Novela tak vyrovnala právní postavení mužů a žen ohledně nároků podmíněných péčí o dítě, a byl vytvořen potřebný základ pro rovnoměrné rozložení povinností spojených s péčí o domácnost, děti a potřebné členy rodiny mezi muže a ženy. Zaměstnavatel je povinen poskytnout zaměstnankyni a zaměstnanci na jejich žádost rodičovskou dovolenou. Rodičovská dovolená se poskytuje matce dítěte po skončení mateřské dovolené a otci od narození dítěte, a to v rozsahu, o jaký požádají, ne však déle než do doby, kdy dítě dosáhne věku tří let. Dále byly odstraněny nerovné podmínky mezi zaměstnankyněmi a zaměstnanci při vysílání na pracovní cesty, přeložení, při rozvazování pracovního poměru a při úpravách pracovní doby. To znamená, že ustanovení zákoníku práce, která chránila ženy pečující o děti a osamělé muže (např. svobodné, vdovce, rozvedené) pečující o děti před výpovědí ze strany zaměstnavatele, přeložením, vysláním na pracovní cestu či umožňující vhodnou úpravu pracovní doby, se začala vztahovat i na muže, kteří nejsou osamělí (a mají děti ve věku do 8 resp. 15 let).

230. Těhotné ženy a ženy pečující o děti ve věku do osmi let a v případě osamělých žen ve věku do 15 let, smějí být vysílány na pracovní cestu mimo obvod obce svého pracoviště nebo bydliště jen s jejich souhlasem. Přeložit je může zaměstnavatel jen na jejich žádost. Zaměstnavatel může rozvázat pracovní poměr výpovědí s těhotnou zaměstnankyní a se zaměstnancem trvale pečujícím o dítě mladší než tři roky jen zcela výjimečně, a to pokud se ruší zaměstnavatel nebo jeho část, nebo pokud se zaměstnavatel nebo jeho část přemísťuje, a pro vážné důvody na straně zaměstnance.⁷³ Při zařazování zaměstnanců do směn je zaměstnavatel povinen přihlížet též k potřebám žen pečujících o děti.
231. Požádá-li žena pečující o dítě mladší než 15 let nebo těhotná žena o kratší pracovní dobu nebo o jinou vhodnou úpravu stanovené týdenní pracovní doby, je zaměstnavatel povinen vyhovět její žádosti, pokud tomu nebrání vážné provozní důvody. Zákoník práce již umožňuje úpravu pracovní doby zejména pro osoby pečující o děti (např. zkrácený pracovní úvazek, pružná pracovní doba, úpravu pracovní doby apod.), a to jak pro ženy, tak pro muže s cílem umožnit rodičům sladění rodinného a pracovního života.
232. V současné době probíhají práce na přípravě nového zákoníku práce, a potřeba umožnit zaměstnancům - ženám i mužům - sladění rodinného a pracovního života je brána v úvahu i pro atypické formy práce.
233. Dávky státní sociální podpory a sociální péče jsou koncipovány jako genderově neutrální, jejich poskytování je vázáno na situace související zejména s péčí o děti a potřebné členy rodiny a úhradou jejich potřeb. U dávek, při jejichž poskytování se hodnotí rodina jako celek, není podstatné, která osoba za tuto rodinu o dávku požádá. Jiná je situace u rodičovského příspěvku, který náleží tomu z rodičů, který osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě do 4 resp. 7 let věku dítěte. Podrobněji viz článek 13.
234. Na základě zákona o státní sociální podpoře (č. 117/1995 Sb.) jsou poskytovány následující dávky státní sociální podpory:
235. Sociální příplatek – na dávku má nárok rodič pečující alespoň o jedno nezaopatřené dítě. Dávka je poskytována v závislosti na výši příjmu rodiny. Je věcí dohody rodičů pečujících o dítě, který z nich nárok na dávku uplatní.
236. Zaopatřovací příspěvek – dávka na niž vzniká nárok, pokud koná muž nebo žena vojenskou základní náhradní službu, nebo vojenské cvičení nebo civilní službu, a nemá po dobu služby nárok na náhradu mzdy, platu nebo jiného příjmu. Nárok má ten z manželů vojáka, který pečuje o dítě ve věku do čtyř let, popř. o dítě ve věku do sedmi let, jde-li o dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené nebo plně invalidní manželka (manžel) pokud z jiného vážného důvodu není tato osoba výdělečně činná.
237. Porodné – na tuto dávku má nárok žena, která porodila. Nárok vznikne rovněž otci dítěte, jestliže žena, která dítě porodila, zemřela a porodné nebylo vyplaceno jí ani jiné osobě. Dávka je poskytována bez ohledu na výši příjmu matky nebo otce dítěte.
238. Rodičovský příspěvek – viz čl. 13 písm. f)
239. Podle zákona o nemocenském pojištění zaměstnanců (č. 54/1956 Sb.) je ze systému dávek nemocenského pojištění poskytována podpora při ošetřování člena rodiny, která náleží zaměstnanci, bez ohledu zda jde o muže či ženu, který nemůže pracovat protože musí ošetřovat nemocné dítě mladší deseti let, nebo pečovat o dítě mladší než deset let ze závažných, v předpise vyjmenovaných důvodů. (Např. protože dětské výchovné zařízení nebo škola, které dítě navštěvuje, bylo uzavřeno z nařízení příslušných orgánů, dítě nemůže

73 Byl-li zaměstnanec pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na dobu delší než jeden rok, nebo byl-li pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin spáchaný při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na dobu nejméně šesti měsíců, nebo porušil-li zaměstnanec pracovní kázeň zvláště hrubým způsobem.

být pro nařízenou karanténu v péči dětského výchovného zařízení nebo docházet do školy nebo pokud osoba, která jinak o dítě pečuje onemocněla.) Podpora při ošetřování člena rodiny se poskytuje po dobu nejvýše prvních 9 dnů, pokud potřeba ošetřování trvá. V případě, že se jedná o osamělého zaměstnance, který má v péči alespoň jedno dítě ve věku do skončení povinné školní docházky (cca 15 let věku dítěte), poskytuje se dávka maximálně po dobu prvních 16 dnů. Je věcí dohody rodičů, který z nich bude o dítě pečovat a pobírat dávku.

240. Zákon o nemocenském pojištění zaměstnanců dále umožňuje poskytování peněžité pomoci zaměstnanci, např. osamělému muži pečujícímu o dítě na základě rozhodnutí soudu, nebo muži, jehož manželka nesmí podle lékařského posudku o dítě pečovat atd. Na druhé straně, pokud si rodiče dítěte vymění tradiční role, tj. žena se vrátí do zaměstnání během tzv. mateřské dovolené a muž zůstane v domácnosti s dítětem, nemá nárok na peněžitou pomoc z nemocenského pojištění ve stejné výši jako žena v téže situaci (69% vyměřovacího základu – „mzdy“), ale pouze na rodičovský příspěvek ve výši 2552 Kč měsíčně ze systému státní sociální podpory.

241. Věcný záměr připravovaného nového zákona o nemocenském⁷⁴ pojištění neumožňuje aby se v průběhu poskytování ošetrového mohli oprávnění podle své dohody volně vystřídat. Uplatňuje se tak zásada, že ten, kdo dávku čerpat počal, ji má čerpat po celou dobu trvání nároku. Je-li několik oprávněných, záleží pouze na jejich dohodě, kdo z nich nárok na dávku uplatní, přičemž i v případě, že by se jednalo o oprávněné různého pohlaví, nejsou v návrhu zákona, a to ani nepřímo (např. různou výší procentní sazby pro výpočet dávky) zakotveny takové mechanismy, které by naváděly k preferenci jednoho z nich. Naproti tomu má být v případě mateřské při poskytování dávky z důvodu porodu umožněno, aby se žena, která dítě porodila, se vystřídala v nároku se svým manželem nebo s otcem dítěte. Co se týče poskytování mateřské z důvodu převzetí dítěte do trvalé péče nahrazující péči mateřskou, nečiní návrh zákona rozdíl z hlediska pohlaví osob, které dítě takto převzaly.

242. V současné době má zaměstnaná matka, která je nemocensky pojištěná, nárok na 28 (resp. 22) týdnů placené mateřské dovolené⁷⁵. Po této době může žena pokračovat v péči o dítě v rámci tzv. rodičovské dovolené do tří let věku dítěte. Do této doby také zaměstnavatel musí ženě umožnit návrat do zaměstnání. Po dobu další péče o dítě ve věku do 4 let pobírá matka nebo otec rodičovský příspěvek⁷⁶. Rodič pečující o dítě má při splnění podmínek též nárok na příplatek na dítě, sociální příplatek a příspěvek na bydlení ze systému státní sociální podpory. Matce nebo otci v obtížné situaci může být pro zabezpečení základních životních potřeb, včetně bydlení, poskytnuta též dávka sociální péče podle zákona o sociální potřebnosti (č. 482/1991 Sb.).

Doplňkové sociální služby, umožňující spojit rodinné a pracovní povinnosti (písm. c)

243. Dostupnost podpůrných služeb je celkově nízká. Toto se nejvíce týká rodin s nízkými příjmy. Tato situace často stimuluje především mladé a vzdělanější ženy k tomu, aby přijímaly dříve typicky mužské povinnosti – např. odpovědnost za výdělek. V důsledku toho se odklánějí od mateřství, o čemž svědčí skutečnost, že počet živě narozených dětí na tisíc obyvatel klesl z 12,6 v roce 1989 na 8,8 v roce 2000⁷⁷. Průměrný věk žen při porodu

74 Věcný návrh byl zpracován v roce 2003

75 Výše příspěvku se vypočítává z jejího předchozího platu (mzdy) a činí 69% tohoto platu (mzdy), přičemž existuje horní limit. Tato dávka je hrazena z nemocenského pojištění.

76 Příspěvek je ve výši 2552 Kč. Privydlat si bez ztráty tohoto příspěvku může osoba pečující o dítě max. 3486 Kč (minimální hrubá měsíční mzda činila k 1.1. 2003 6200 Kč). Rodičovský příspěvek je dávkou státní sociální podpory. Muž může nastoupit rodičovskou dovolenou ode dne narození dítěte a pobírá příspěvek 2552 Kč. Pouze ve výjimečných případech, kdy je muž považován za osamělého (např. při úmrtí matky, zdravotní nezpůsobilosti matky starat se o dítě), má nárok na peněžitou pomoc zaměstnanci ze systému nemocenského pojištění za obdobných podmínek jako matka (peněžitá pomoc ve výši 69% předchozího výdělku).

77 V letech 1999 – 2002 byl mírný nárůst absolutního počtu z 89 471 na 92 786 živě narozených dětí.

vzrostl z 24,7 let v roce 1991 na 27,2 let v roce 2000. Páry často upřednostňují nesezdané soužití před manželstvím a rodinou. V letech 1990 -1998 klesla sňatečnost z 8,8 sňatků na tisíc obyvatel na 5,3 a snižuje se počet dětí u těch žen, které se rozhodnou pro mateřství.

244. Tradiční formou pomoci převážně zaměstnaným ženám v péči o děti je síť jeslí, dětských stacionářů a mateřských škol, která jsou vedena jako zvláštní dětská zařízení⁷⁸. Pokles porodnosti a vyšší využívání rodičovské dovolené s čerpáním rodičovského příspěvku způsobil, že počet jeslí a předškolních zařízení se postupně od roku 1990 snižuje, zejména z důvodu nízkého zájmu. Nově připravovaný zákon o zdravotní péči však počítá s vyřazením jeslí ze soustavy zdravotnických zařízení, neboť v nich není poskytována konkrétní zdravotní péče. Nabídka míst v mateřských školkách, které plní funkci předškolního vzdělávání, je většinou dostatečná, i když ne vždy dobře dostupná.
245. V souladu se zákonem o živnostenském podnikání (č. 455/1991 Sb.) vznikla živnost „péče o dítě do 3 let věku v denním režimu“. Cílem této živnosti je obdobná činnost jako v příslušném zdravotnickém zařízení, avšak nejedná se o zdravotnické zařízení⁷⁹. Pro vznik živnostenského oprávnění se vyžaduje příslušná odborná způsobilost - vzdělání získané absolvováním střední zdravotnické školy ukončené maturitní zkouškou v oboru dětská sestra nebo absolvováním vyšší zdravotnické školy v tomtéž oboru⁸⁰.

Pravidelné přehodnocování právních předpisů upravujících poskytování ochrany ve světle vědeckých a technických znalostí (odst. 3)

246. Ministerstvo spravedlnosti financuje v rámci svého rozpočtu činnost Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, který v roce 2002 pokračoval v dlouhodobém kriminologickém výzkumu, zaměřeném především na problematiku domácího násilí, výzkum mladistvých delikventů a problematiku obchodování s lidmi. Podrobnosti viz článek 6.
247. Ministerstvo obrany mezi vojenskou veřejností pravidelně ve dvouletém intervalu realizuje výzkum *Vojenský profesionál*. V roce 2002 tento výzkum rozšířil o téma týkající se žen v Armádě České republiky.
248. Ústavu strategických studií Vojenské akademie Brno byl udělen grant zaměřený na analýzu dosavadních poznatků z výzkumů mezi vojenskou a civilní veřejností České republiky i zahraničí. Jeho cílem bylo poukázat na předpokládané trendy dalšího vývoje, zejména v souvislosti se zvyšováním počtu žen v ozbrojených silách.
249. V lednu 2002 vzniklo *Národní kontaktní centrum - Ženy a věda*. Jeho cílem plnit úlohu informační, koordinační a servisní organizace pro zapojení žen ve vědě a výzkumu do evropských sítí. Tento projekt zrealizoval vědecký tým zaměřený na výzkum genderové problematiky, který dlouhodobě působí v Sociologickém ústavu Akademie věd České republiky a který finančně podporuje Grantová agentura České republiky z prostředků státního rozpočtu na vědu a výzkum. Ministerstvo školství poskytlo projektu, prostřednictvím programu EUPRO, finanční podporu.

78 Zřizovatelem těchto zařízení jsou od 1. července 2002 kraje. Náklady na tuto péči jsou hrazeny z prostředků zřizovatele, tj. převážně z rozpočtů městských nebo obecních úřadů.

79 Zahnuje především individuální výchovnou péči o svěřené děti do tří let věku v denním nebo celotýdenním režimu zaměřenou na rozvoj rozumových a řečových schopností, pohybových, pracovních, hudebních, výtvarných schopností a kulturně hygienických návyků přiměřených věku dítěte. Dále se jedná o zajišťování bezpečnosti a zdraví dětí, jejich pobytu na čerstvém vzduchu, spánku v odpovídajícím hygienickém prostředí a osobní hygieny dětí, včetně poskytování první pomoci.

80 V rámci živnosti se neposkytuje zdravotní péče tak, jak je tomu u zdravotnických zařízení. Rozsahem této živnosti není výchova a vzdělávání v předškolních zařízeních zařazených do sítě škol, neboť tato činnost společně s činností „zdravotnických pracovníků“ není ve smyslu § 3 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, živností.

250. Informace o dalších provedených výzkumech jsou podrobněji uvedeny v článku 5 písm. a)

Čl.12

Opatření k odstranění diskriminace žen v oblasti péče o zdraví - zajištění příslušných služeb v souvislosti s těhotenstvím

Opatření k odstranění diskriminace v oblasti péče o zdraví (odstavec 1)

251. Právní předpisy v oblasti ochrany veřejného zdraví nerozlišují podle pohlaví s výjimkou nejvyšších přípustných hodnot zátěže tělesnou prací v rámci ochrany zdraví při práci. Podrobnosti viz čl. 11 právo na ochranu zdraví a na bezpečné pracovní podmínky (písm. f).
252. Cílem Národního programu zdraví je dlouhodobé vytváření podmínek pro zlepšení zdraví obyvatel České republiky. Tento program zahrnuje i dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva České republiky *Zdraví pro všechny v 21. století* i řešení problematiky těhotenství. Této problematice je věnován zvláště cíl 3 tohoto programu *Zdravý start do života* a jeho dílčí úkol *Lepší přístup k prenatální a perinatální péči*, který řeší i perinatální péči o imigranty, kteří přicházejí z oblastí, kde nebyla poskytována prenatální péče.
253. Současně je připraven návrh dalšího Národního plánu k řešení problematiky HIV/AIDS pro období 2003 - 2007. Plán počítá např. s vyšetřováním těhotných žen na HIV/AIDS tak, aby v případě pozitivního výsledku a v případě, že žena dokončí těhotenství, bylo možné včas začít s léčením, a tak omezit přenos na plod/dítě na možné minimum. Je zajištěno zvláštní poradenství pro prostituující ženy, směřující k omezení vzniku a šíření HIV/AIDS a dalších pohlavně přenosných chorob a to ve spolupráci s nevládními organizacemi (např. Rozkoš bez rizika). V roce 2002 bylo v rámci Národního programu zdraví realizováno celkem 107 projektů podpory zdraví. Byly také podporovány projekty na zlepšení reprodukčního zdraví žen, zlepšení stravovacích zvyklostí žen, včetně těhotných žen a na podporu kojení.
254. Národní program zdraví řeší i problematiku snižování počtu nechtěných těhotenství u dospívajících dívek se zaměřením na podporu vzdělávání, spočívající ve specifickém vzdělávání mládeže v prevenci rizikového chování a zajištění vhodných metod antikoncepce.
255. Ve spolupráci s nevládní organizací zabývající se problematikou reprodukčního zdraví Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu pořádá Ministerstvo školství besedy a přednášky pro středoškolskou a učňovskou mládež a odborné semináře pro učitele v celé České republice. Každoročně se koná celostátní kongres k sexuální výchově. Z přednesených materiálů je pak vydáván sborník. Pro poslance Parlamentu České republiky byl uspořádán seminář s tematikou reprodukčního zdraví.

Údaje o zdravotním stavu obyvatel

256. Ve všech věkových skupinách až do věku 74 let je podíl mužů na počtu zemřelých vyšší než podíl žen. Obrat nastává až po 75. roce, kdy je počet zemřelých žen vyšší než počet mužů. Míra úmrtnosti žen je ve všech věkových kategoriích nižší než míra mužů. Největší rozdíl podle pohlaví je ve věkové skupině 90 až 94 let, kdy umřelo na 1000 osob v tomto věku o 50 žen méně než mužů. Střední délka života se v posledních letech zvyšuje příznivěji zejména u žen.

Tabulka č. 54: Vývoj střední délky života při narození v České republice

Rok	Muži	Ženy
-----	------	------

1999	71,40	78,13
2000	71,65	78,35
2001	72,07	78,41
2002	72,07	78,54

Zdroj: Český statistický úřad

Tabulka č. 55: Zemřelí a úmrtnost podle příčin smrti v České republice

Příčina smrti	Zemřelí								Standardizovaná úmrtnost *			
	absolutně				na 100 000 obyvatel (mužů / žen)							
	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002
MUŽI												
Nemoci oběhové soustavy	27 258	26 468	25 712	25 652	544,9	529,4	516,4	516,7	602,7	576,8	558,2	560,5
Novotvary	15 485	15 948	15 603	16 058	309,5	319,0	313,4	323,5	321,4	326,6	317,3	323,2
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti	4 559	4 694	4 555	4 593	91,1	93,9	91,5	92,5	90,7	92,8	89,6	91,3
Nemoci dýchací soustavy	2 465	2 637	2 557	2 563	49,3	52,7	51,4	51,6	54,5	56,8	54,8	55,5
Nemoci trávicí soustavy	2 467	2 408	2 539	2 512	49,3	48,2	51,0	50,6	50,4	48,4	50,6	50,2
Nemoci nervové soustavy	611	685	783	898	12,2	13,7	15,7	18,1	12,7	14,1	16,2	18,5
Nemoci močové a pohlavní soustavy	700	643	653	629	14,0	12,9	13,1	12,7	15,2	13,9	13,8	13,5
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek	508	630	524	568	10,2	12,6	10,5	11,4	10,7	12,9	10,6	11,5
Ostatní příčiny smrti	792	769	846	904	15,8	15,4	17,0	18,2	19,5	17,9	19,9	21,0
Celkem	54 845	54 882	53 772	54 377								
ŽENY												
Nemoci oběhové soustavy	33 028	31 724	31 692	31 500	625,5	601,6	604,2	601,6	401,4	378,9	375,8	379,4
Novotvary	12 700	12 757	12 852	12 835	240,5	241,9	245,0	245,1	180,2	178,6	179,0	175,3
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti	2 366	2 376	2 355	2 245	44,8	45,1	44,9	42,9	34,0	34,1	33,3	32,7
Nemoci dýchací soustavy	2 194	2 322	2 096	2 150	41,6	44,0	40,0	41,1	27,8	29,0	26,1	27,1
Nemoci trávicí soustavv	1 781	1 831	1 879	1 923	33,7	34,7	35,8	36,7	24,6	25,3	25,7	25,9

Nemoci nervové soustavy	651	773	888	916	12,3	14,7	16,9	17,5	9,4	10,8	12,3	12,4
Nemoci močové a pohlavní soustavy	747	823	767	781	14,1	15,6	14,6	14,9	9,8	10,4	9,7	9,6
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek	725	846	739	766	13,7	16,0	14,1	14,6	9,4	10,6	9,4	9,4
Ostatní příčiny smrti	731	667	715	750	13,8	12,6	13,6	14,3	13,0	12,0	12,5	13,1
Celkem	54 923	54 119	53 983	53 866					710,5	690,4	684,8	685,8

Zdroj dat: ČSÚ*) Na 100 000 evropské populace

257. Ministerstvo zdravotnictví zpracovává projekty o potlačování kouření, včetně kouření u mladých žen. Již zmíněný program *Zdraví pro všechny v 21. století* má za cíl i podstatné snížení podílu mladých lidí, kteří se podílejí na zdraví škodlivých formách chování, ke kterým patří konzumace drog, tabáku a alkoholu).

Tabulka č. 56: Údaje o kouření u mužů a žen (rok 2002)

Věk	Struktura respondentů (v %) podle typu kuřáctví				
	nikdy nekouřil	bývalý kuřák	příležitostný kuřák	slabý kuřák	silný kuřák
celkem	muži				
15 – 24	37,8	24,7	6,6	21,7	9,2
25 – 34	49,6	10,3	9,5	27,3	3,3
35 – 44	39,3	15,2	10,9	23,7	10,9
45 – 54	34,3	18,3	6,5	26,6	14,2
55 – 64	28,6	32,4	3,3	21,4	14,3
65 – 74	22,8	43,9	4,7	19,3	9,4
75 +	46,8	36,7	3,7	8,3	4,6
75 +	55,4	30,4	1,8	8,9	3,6
celkem	ženy				
15 – 24	59,1	17,3	5,5	15,8	2,3
25 – 34	61,7	15,0	8,3	14,1	1,0
35 – 44	56,5	17,1	6,9	16,3	3,3
45 – 54	50,3	14,1	6,1	25,2	4,3
55 – 64	41,5	25,2	5,6	24,4	3,4
65 – 74	61,3	18,1	5,5	13,1	2,0
75 +	72,5	15,4	2,7	8,7	0,7
75 +	89,1	10,9	-	-	-

Tabulka č. 57: Údaje o kouření mužů, struktura respondentů v % podle typu kuřáctví za rok 1999

věk	nikdy nekouřil	bývalý kuřák	příležitostný	slabý	silný
15-24	51,84	8,98	13,47	19,59	5,71
25-34	34,41	12,37	15,05	27,96	9,14
35-44	34,55	25,13	7,33	17,80	15,18
45-54	27,66	28,72	5,32	14,89	22,87
55-64	29,94	35,67	4,46	18,47	10,83
65-74	32,79	40,16	5,74	13,11	8,20
75+	46,55	46,55	0,00	5,17	1,72
celkem	36,88	24,32	8,63	18,31	11,42

Tabulka č. 58: Údaje o kouření žen, struktura respondentů v % podle typu kuřáctví za rok 1999

věk	nikdy nekouřila	bývalý kuřák	příležitostný	slabý	silný
15-24	56,70	12,95	14,29	14,73	1,34
25-34	55,22	16,42	7,46	17,91	2,99
35-44	52,72	16,85	4,89	25,00	0,54
45-54	49,76	19,43	4,74	23,22	2,84
55-64	64,20	16,05	4,94	13,58	1,23
65-74	82,31	12,31	1,54	3,08	0,77
75+	90,72	6,19	2,06	0,00	0,00
celkem	61,12	15,05	6,45	15,72	1,57

Zdroj: ÚZIS ČR Šetření je prováděno periodicky, a to každé tři roky

a) Údaje o zdravotní situaci romských žen

258. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (dále jen „ÚZIS“) nesleduje údaje týkající se zdravotního stavu Romů. Problematika zdravotního stavu Romů byla předmětem řešení grantu *Determinanty zdraví romské populace v České republice*, řešení probíhalo v letech 1999 - 2001. V současné době se druhým rokem řeší projekt *Podpora zdraví na úrovni kraje - determinanty zdraví a nová zdravotní politika (investice do zdraví)*. Bylo zjištěno, že v romské komunitě je mnohem vyšší nezaměstnanost, nižší standard bydlení, větší využívání sociální pomoci, nevhodný styl života se špatnou životosprávou, mnohem vyšší výskyt infekčních nemocí (zejména hepatitidy a enteritidy), více přiznaných částečných a plných invalidních důchodů a nižší důraz na prevenci dětí než je tomu v majoritní populaci. Interní grantová agentura ministerstva zdravotnictví provedla v rámci projektu *Determinanty zdraví romské populace - pilotní studie* oficiální šetření o zdravotním stavu Romů, které dospělo k obdobným závěrům.

259. V rámci realizace projektu se dále dospělo k následujícím poznatkům: v populaci Romů je větší výskyt diabetes mellitus, než je v majoritní společnosti, a větší výskyt nemocí pohybového aparátu, pod kterým se pravděpodobně skrývají i somatizující neurózy a deprese. V žádném ze shora uvedených šetřeních nebylo zjištěno, že by přístup romského obyvatelstva ke zdravotní péči byl nějakým způsobem omezen

b) Údaje o zdravotním stavu starších žen

260. Zdravotní stav žen ve věku nad 65 let je horší než zdravotní stav mužů v této věkové skupině, a to i po odstranění vlivu rozdílné věkové struktury mužů a žen starších 65 let. Mezi ženami je zastoupení starších věkových kategorií ve srovnání s muži vyšší. Ženy subjektivně hodnotí své zdraví hůře než muži, zároveň trpí častěji chronickým onemocněním, krátkodobými i dlouhodobými zdravotními potížemi. Ve srovnání s rokem 1999 došlo u žen ke statisticky významné změně u prevalence hypertenze, podíl žen s tímto chronickým onemocněním byl v roce 2002 vyšší než v roce předchozího šetření. Statisticky významný posun byl zaznamenán také v rozložení starších žen z hlediska subjektivního hodnocení zdraví. Zde došlo k přesunu z kategorie špatné zdraví do kategorie vcelku dobré. Další změny nebyly zaznamenány. V případě chronické nemoci je nutné brát v úvahu, že jednotlivé otázky se v obou šetřeních mírně liší a nejsou proto zcela srovnatelné.

261. ÚZIS provádí výzkum s tříletou periodicitou prostřednictvím standardizovaných rozhovorů tazatele s respondentem na vzorku cca 2500 respondentů starších 15 let. Počet respondentů celkem a zejména ve věkové kategorii nad 65 let je však relativně nízký, uvedené údaje nelze proto chápat jako přesné, ale orientační.

Tabulka č. 59: Údaje o zdravotním stavu starších žen

		Muži	Ženy	Muži	Ženy
		180	227	165	259
Prevalence chronického onemocnění	ne	12,8	11,5	21,2	7,8
	ano	87,2	88,5	78,8	92,2
Hypertenze		29,6	41,1	37,0	53,3
Artróza		31,1	49,8	20,0	48,6
Diabetes		21,1	21,1	12,1	25,5
Chronické onemocnění páteře		18,3	19,8	13,3	23,9
šedý zákal		-	-	9,1	21,3
Osteoporóza		-	-	3,0	15,4
Zdravotní potíže v posledních 2 týdnech	ne	11,7	8,4	18,2	8,9
	ano	88,3	91,6	81,8	91,1
bolesti kloubů		45,0	65,2	45,5	70,3
bolesti zad		42,2	52,4	38,2	57,9
srdeční potíže		24,4	29,1	37,6	30,5
zrakové potíže		20,1	33,9	20,6	29,3
bolesti hlavy		13,3	28,6	11,5	28,6
potíže se sluchem		20,0	18,1	20,6	20,1
Emoční porucha	ne	73,5	59,5	74,1	63,2
	ano	26,5	40,5	25,9	36,8
Dlouhodobá neschopnost - potíže	žádné	44,4	35,7	56,4	35,1
	střední	40,6	34,4	30,9	30,1
	těžké	15,0	30,0	12,7	34,7
Subjektivní zdraví	velmi dobré	1,1	3,1	3,6	0,8
	dobré	35,6	20,7	33,9	20,1
	vcelku dobré	41,1	44,9	45,5	52,1
	špatné	19,4	28,2	14,5	21,2
	velmi špatné	2,8	3,1	2,4	5,8

Zdroj: Výběrové šetření o zdravotním stavu obyvatelstva HIS CR 1999 a 2002

Tabulka č. 60: Údaje o zdravotním stavu starších žen podle vybraných diagnóz, ženy, věková skupina 65 a více let

Rok		C16	C18	C19-C21	C23, C24	C34	C50	C53	C54	C56	C64
1999	a	582	1 302	883	532	787	2 365	309	884	512	549
	b	66,72	149,25	101,22	60,98	90,21	271,10	35,42	101,33	58,69	62,93
2000	a	564	1 380	794	530	810	2 245	254	854	529	576
	b	64,47	157,75	90,77	60,59	92,59	256,64	29,04	97,62	60,47	65,85

Kódy diagnóz dle MKN 10⁸¹, a: absolutně, b: na 100 000 žen ve věku na 65 a více.

262. Zdravotní stav starších žen není samostatně sledován. Přehled důvodů hospitalizace je uveden v následujících tabulkách:

Tabulka č. 61: Počty hospitalizovaných seniorů v nemocnicích podle věkových skupin a pohlaví v roce 2002

81 C18 - ZN tlustého střeva, C19 - C21 - ZN rektosigmoideálního spojení, konečníku - recta, řiti a řitního kanálu, C23 - ZN žlučníku, C24 - ZN jiných a neurčených částí žlučových cest, C34 - ZN průdušky - bronchu a plice, C50 - ZN prsu, C53 - ZN hrdla děložního - cervicis uteri, C54 - ZN těla děložního, C56 - ZN vaječníku, C64 - ZN ledviny mimo pánevníku, C00 - D09 - zhoubné novotvary a novotvary in situ

Věková skupina	Hospitalizovaní								
	Muži			Ženy			Celkem		
	počet případů	počet oš.dnů	prům. oš. doba	počet případů	počet oš.dnů	prům. oš. doba	počet případů	počet oš.dnů	prům. oš. doba
65-69	75 503	672 379	8,9	73 831	675 629	9,2	149 334	1 348 008	9,0
70-74	84 903	791 726	9,3	98 628	1 005 100	10,2	183 531	1 796 826	9,8
75-79	71 247	707 762	9,9	104 697	1 182 749	11,3	175 944	1 890 511	10,7
80-84	36 266	379 875	10,5	65 786	819 500	12,5	102 052	1 199 375	11,8
nad 85	20 353	236 859	11,6	47 236	685 292	14,5	67 589	922 151	13,6

Tabulka č. 62: Počty hospitalizovaných seniorů v nemocnicích podle věkových skupin a pohlaví rok 2001

Věková skupina	Hospitalizovaní								
	Muži			Ženy			Celkem		
	počet případů	počet oš.dnů	prům. oš. doba	počet případů	počet oš.dnů	prům. oš. doba	počet případů	počet oš.dnů	prům. oš. doba
65-69	76 249	688 523	9,0	75 265	714 659	9,5	151 514	1 403 182	9,3
70-74	83 562	791 622	9,5	97 040	994 925	10,3	180 602	1 786 547	9,9
75-79	69 148	688 816	10,0	102 958	1 171 013	11,4	172 106	1 859 829	10,8
80-84	29 762	309 197	10,4	53 047	650 226	12,3	82 809	959 423	11,6
nad 85	21 538	245 165	11,4	48 526	683 621	14,1	70 064	928 786	13,3

Tabulka č. 63: Počty hospitalizovaných seniorů v nemocnicích podle věkových skupin a pohlaví rok 2000

Věková skupina	Hospitalizovaní								
	Muži			Ženy			Celkem		
	počet případů	počet oš.dnů	prům. oš. doba	počet případů	počet oš.dnů	prům. oš. doba	počet případů	počet oš.dnů	prům. oš. doba
65-69	79 687	736 297	9,2	78 916	760 972	9,6	158 603	1 497 269	9,4
70-74	81 846	784 983	9,6	97 397	1 036 034	10,6	179 243	1 821 017	10,2
75-79	67 689	684 949	10,1	102 194	1 190 432	11,6	169 883	1 875 381	11,0
80-84	25 358	269 313	10,6	45 420	565 953	12,5	70 778	835 266	11,8
nad 85	22 005	262 031	11,9	51 194	717 804	14,0	73 199	979 835	13,4

Tabulka č. 64: Počty hospitalizovaných seniorů v nemocnicích podle věkových skupin a pohlaví Rok 1999

Věková skupina	Hospitalizovaní								
	Muži			Ženy			Celkem		
	počet případů	počet oš.dnů	prům. oš. doba	počet případů	počet oš.dnů	prům. oš. doba	počet případů	počet oš.dnů	prům. oš. doba
65-69	79 796	751 946	9,4	80 214	778 659	9,7	160 010	1 530 605	9,6
70-74	80 473	780 758	9,7	96 447	1 010 287	10,5	176 920	1 791 045	10,1
75-79	65 564	666 371	10,2	98 050	1 106 246	11,3	163 614	1 772 617	10,8
80-84	22 658	240 969	10,6	40 919	506 897	12,4	63 577	747 866	11,8
nad 85	21 001	237 561	11,3	48 988	663 363	13,5	69 989	900 924	12,9

Zdroj: ÚZIS ČR

Tabulka č. 66: Hospitalizace pro poranění, otravy a jiné následky vnějších příčin v roce 2001

Tabulka č. 67: Hospitalizace pro poranění, otravy a jiné následky vnějších příčin v roce 2000

Věková skupina	Počet hospitalizovaných						Průměrná ošetrovací doba			
	celkem	% z věk. kategorie	v tom operace			% operovaných	celkem	při operaci		
			neodkl.	jiná	žádná			neodkl.	jiné	žádné
	Muži									

65 - 69	3 386	1,7	544	636	2 206	34,8	10,2	10,9	12,1	9,5
70 - 74	3 228	2,0	484	592	2 152	33,3	10,7	11,9	13,3	9,8
75 - 79	2 954	2,6	482	505	1 967	33,4	11,8	12,4	14,4	10,9
80 - 84	1 213	3,1	209	159	845	30,3	11,8	12,6	13,9	11,3
85 +	1 520	4,5	305	215	1 000	34,2	13,6	12,9	15,5	13,3
Celkem	12 301	2,2	2 024	2 107	8 170	33,6	11,3	12,0	13,5	10,6
Ženy										
65 - 69	4 143	1,7	729	987	2 427	41,4	11,8	11,5	12,7	11,6
70 - 74	5 602	2,4	1 000	1 239	3 363	40,0	13,5	12,0	14,0	13,7
75 - 79	7 160	3,4	1 300	1 456	4 404	38,5	15,0	12,6	16,3	15,3
80 - 84	3 833	4,6	736	708	2 389	37,7	14,9	12,3	16,2	15,3
85 +	6 186	7,0	1 266	1 082	3 838	38,0	15,9	12,7	16,2	16,9
Celkem	26 924	3,1	5 031	5 472	16 421	39,0	14,4	12,3	15,1	14,8

Tabulka č. 68: Hospitalizace pro poranění, otravy a jiné následky vnějších příčin v roce 1999

Věková skupina	Počet hospitalizovaných						Průměrná ošetrovací doba			
	celkem	% z věk. kategorie	v tom operace			% operovaných	celkem	při operaci		
			neodkl.	jiná	žádná			neodkl.	jiné	žádné
Muži										
65 - 69	3 159	1,6	497	617	2 045	35,3	10,7	12,4	13,5	9,4
70 - 74	3 133	1,9	499	539	2 095	33,1	10,8	10,5	14,3	10,0
75 - 79	2 745	2,5	460	422	1 863	32,1	11,6	12,2	14,4	10,8
80 - 84	1 089	3,0	217	163	709	34,9	11,7	12,1	14,5	11,0
85 +	1 571	4,7	326	229	1 016	35,3	12,0	11,7	15,7	11,3
Celkem	11 697	2,2	1 999	1 970	7 728	33,9	11,2	11,7	14,2	10,3
Ženy										
65 - 69	4 013	1,6	749	970	2 294	42,8	12,0	11,2	13,0	11,8
70 - 74	5 183	2,1	964	1 108	3 111	40,0	13,1	12,5	13,9	13,0
75 - 79	6 923	3,4	1 393	1 425	4 105	40,7	14,5	12,6	16,0	14,7
80 - 84	3 583	4,6	771	681	2 131	40,5	15,7	14,0	16,7	16,0
85 +	6 048	6,8	1 346	1 042	3 660	39,5	15,3	13,8	16,8	15,4
Celkem	25 750	3,0	5 223	5 226	15 301	40,6	14,2	12,9	15,2	14,3

Zdroj: ÚZIS ČR

Tabulka 69: Hospitalizované ženy ve věku 65 a více podle příčin hospitalizace

	1999		2000		2001		2002	
	Počet případů		Počet případů		Počet případů		Počet případů	
	absolutně	na 100 000 žen	absolutně	na 100 000 žen	absolutně	na 100 000 žen	absolutně	na 100 000 žen
Některé infekční a parazitární nemoci	5 491	629,4	5 778	660,5	5 721	653,7	6 249	719,1
Novotvary	38 856	4 454,1	38 664	4 419,9	38 269	4 372,9	38 618	4 444,2

Nemoci krve, krvetvorných orgánů a imunity	3 166	362,9	3 327	380,3	3 636	415,5	3 851	443,2
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek	13 289	1 523,3	13 034	1 490,0	12 433	1 420,7	12 629	1 453,4
Poruchy duševní a poruchy chování	2 327	266,7	2 394	273,7	2 466	281,8	2 511	289,0
Nemoci nervové soustavy	7 098	813,7	7 465	853,4	7 815	893,0	8 276	952,4
Nemoci oka a očních adnex	25 784	2 955,7	25 718	2 939,9	26 828	3 065,5	28 524	3 282,6
Nemoci ucha a bradavkového výběžku	1 366	156,6	1 454	166,2	1 549	177,0	1 721	198,1
Nemoci oběhové soustavy	117 080	13 421,0	120 239	13 745,1	121 510	13 884,5	121 908	14 029,3
Nemoci dýchací soustavy	16 495	1 890,8	17 765	2 030,8	15 266	1 744,4	15 329	1 764,1
Nemoci trávicí soustavy	38 028	4 359,2	38 484	4 399,3	37 832	4 322,9	38 507	4 431,4
Nemoci kůže a podkožního vaziva	4 370	500,9	4 330	495,0	4 474	511,2	4 602	529,6
Nemoci svalů a kosterní soustavy a pojivové tkáně	28 385	3 253,8	29 391	3 359,8	29 428	3 362,6	31 775	3 656,7
Nemoci močové a pohlavní soustavy	19 249	2 206,5	19 444	2 222,7	19 602	2 239,9	20 506	2 359,9
Vrozené vady, deformace a chromosomální abnormality	197	22,6	173	19,8	161	18,4	206	23,7
Příznaky, znaky a nálezy nezařazené jinde	12 531	1 436,4	14 359	1 641,4	15 625	1 785,4	18 016	2 073,3

Poranění, otravy a následky vnějších příčin	26 239	3 007,8	26 921	3 077,5	27 423	3 133,5	29 200	3 360,4
Faktory ovliv. zdrav. stav a kontakt se zdr. Službami	4 667	535,0	6 181	706,6	6 798	776,8	7 750	891,9
Celkem	364 618	41 796,7	375 121	42 881,9	376 836	43 059,7	390 178	44 902,2

Screening nádorů prsu

263. Na preventivní vyšetření prsů na pracovišti zařazeném do programu screeningu nádorů prsu má právo každá dospělá žena. Podmínkou úhrady ze všeobecného zdravotního pojištění je odeslání k vyšetření gynekologem nebo praktickým lékařem. Vyšetření hrazené ze všeobecného zdravotního pojištění se provádí ve dvouletých intervalech od 45. do 69. roku věku ženy. Mamografický screening se v ČR provádí od října 2002 a od 1. srpna 2002 platí novela vyhlášky o preventivních prohlídkách 57/1997 Sb., v platném znění. V průběhu posledních 12 měsíců podstoupilo mamografické vyšetření celkem 26,3% žen ve věku 45-69 let, na něž je tento preventivní program MZ zaměřen. (zdroj: ÚZIS ČR, Aktuální informace č.56/2003)

264. Kromě indikace na základě věku ženy, může být screeningové vyšetření prsu doporučeno lékařem také z důvodu vysokého rizika vzniku karcinomu prsu⁸². Může být také doporučeno psychiatrem v případě těžké neurotizující kancerofobie vyslovené psychiatrem. Také v těchto případech je vyšetření hrazeno z prostředků veřejného zdravotního pojištění. Screeningové vyšetření prsu se provádí také ženám bez doporučení praktika či gynekologa a všem ostatním dospělým ženám, které nenaplnují podmínky výše uvedené, a to od 40. roku věku maximálně v jednoročních intervalech. V těchto případech si však žena hradí vyšetření sama.

265. Žena si sama hradí také opakované vyšetření v případě, že nález jednoho pracoviště hodlá konzultovat či ověřit na dalším pracovišti stejného typu jinde, v intervalu kratším než byl doporučen lékařem nebo screeningovým programem. Vhodnost takovýchto opakovaných vyšetření určuje nově navštívený diagnostik

Screening karcinomu děložního hrdla

266. V České republice je vysoká incidence výskytu karcinomu děložního hrdla, zejména proto, že nízký počet žen navštěvuje preventivní vyšetření. Kvalita laboratoří v České republice není dobrá a lékaři mají málo zkušeností s kolposkopií. Praktický gynekolog nemá povinnost pacientky k vyšetření zvát. Dle statistik průměrně 18% pacientek lékaře nenavštěvuje vůbec.

Služby v souvislosti s těhotenstvím, šestinedělím a poporodním obdobím; výživa během těhotenství a kojení (odst. 2.)

267. V rámci péče v prenatálních ambulancích se mohou ženy informovat o možnostech, které dané zdravotnické zařízení poskytuje, jednak přímými dotazy a jednak prostřednictvím letáků. Další možnost existuje v rámci předporodních kurzů, kde lze informovat i partnera, k dispozici jsou návštěvy porodních sálů a videozáznamy. Ženy se mohou informovat i

82 Vyšetření se dále provádí v případech výskytu alespoň jednoho případu karcinomu prsu u ženských příbuzných klientky v přímé linii, u klientek, jimž byly diagnostikovány mutace genů BRCA1 a BRCA2 na specializovaných pracovištích nebo na základě jiného specifického doporučení pracoviště nádorové genetiky.

prostřednictvím internetových stránek, kde jsou informace obecné a odborné, ale i od jednotlivých zdravotnických zařízení. Na podkladě získaných informací se může žena sama rozhodnout, kam bude docházet před porodem. Každá těhotná žena si též vybírá zdravotnické zařízení k porodu.

268. Ministerstvo zdravotnictví se též podílelo ve spolupráci s firmou BENY TV na přípravě volného cyklu *Co mohu pro sebe udělat, aneb jak zůstat celý život ženou*, a to s tematikou – porod. Pořad byl vysílán Českou televizí v druhém pololetí roku 2002.

269. V současné době jsou žádosti o anonymní porod minimální. V Kojeneckém ústavu v Aši v roce 2003 původně žádalo o utajený porod 6 žen, z toho se uskutečnily 4 porody, 3 děti byly poskytnuty k adopci, 1 dítě nakonec zůstalo v péči matky.

270. Negativní vývoj je patrný v poklesu porodnosti (živě narozených). Počet zemřelých již v roce 1996 překročil počet narozených; přirozený úbytek obyvatelstva není vyrovnáván imigrací. Je pozitivní, že klesá kojenecká a novorozenecká úmrtnost. Pozitivní je i trvalý pokles umělých přerušení těhotenství, přestože lze předpokládat souvislost s poklesem porodnosti a zaznamenaných těhotenství.

Tabulka. č. 70: Plodnost podle věku žen, počet podle živě narozených dětí na 1 000 žen

Věková skupina žen/rok	1995	1997	1998	1999	2000	2001
15-19	24,9	18,0	16,4	15,3	13,2	11,4
20-24	102,3	85,5	80,0	72,6	67,8	60,8
25-29	81,4	82,7	84,8	86,4	90,5	91,5
30-34	35,2	36,2	37,5	39,4	43,1	48,0
35-39	10,6	12,0	12,7	13,1	14,4	15,2
40-44	1,7	1,7	1,8	1,9	2,1	2,5
45-49	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
15-49	36,0	34,3	34,5	34,3	35,0	35,1

Tabulka č. 71: Počet žen fertilního věku (15-49 let)

Rok	1999	2000	2001	2002
Počet žen	2 609 889	2 595 195	2 568 283	2 548 024

Tabulka č. 72: Potraty v ČR – absolutně

Potraty celkem (vč. mimoděložních těhotenství a cizinek)			1999	2000	2001	2002
			52 103	47 370	45 057	43 743
z toho pouze české občanky	samovolné		10 824	10 972	10 769	10 853
	UPT	celkem	37 157	32 530	30 358	28 850
		z toho ze zdrav. důvodů	7 634	6 338	5 877	5 429

Tabulka č. 73: Potraty v ČR - přepočtené na 100 žen fertilního věku (15-49 let)

Potraty celkem (vč. mimoděložních těhotenství a cizinek)			1999	2000	2001	2002
			19,96	18,25	17,54	17,17
z toho	pouze české občanky	samovolné	4,15	4,23	4,19	4,26
		UPT	celkem	14,24	12,53	11,82
			z toho ze zdrav. důvodů	2,93	2,44	2,29

Tabulka č. 74: Hospitalizované ženy na těhotenství, porod a šestinedělí

Skupina diagnóz / kapitola MKN-10	1999		2000		2001		2002	
	Počet hospitalizací		Počet hospitalizací		Počet hospitalizací		Počet hospitalizací	
	absolutně	na 100 000 žen	absolutně	na 100 000 žen	absolutně	na 100 000 žen	absolutně	na 100 000 žen
Mimoděložní těhotenství	2 472	46,8	2 346	44,5	2 328	44,2	2 228	42,6
Samovolný potrat	5 743	108,8	5 558	105,4	5 544	105,2	5 089	97,2
Lékařský potrat	17 422	330,0	16 138	306,0	15 127	287,0	14 856	283,7
Ostatní těhotenství končící potratem	7 173	135,9	7 836	148,6	7 497	142,3	7 872	150,3
Edém, při porodu a v šestinedělí	1 730	32,8	1 840	34,9	1 942	36,9	2 119	40,5
Jiná onemocnění s těhotenstvím	16 534	313,1	16 621	315,2	16 225	307,9	16 799	320,8
Péče o matku porodním problémům	13 988	264,9	13 603	258,0	13 748	260,9	14 352	274,1
Komplikace porodu	4 066	77,0	4 322	82,0	4 394	83,4	4 185	79,9
Spontánní porod jediného dítěte	69 115	1 309,0	69 622	1 320,3	70 662	1 340,9	71 252	1 360,8
Ostatní porody	11 253	213,1	13 005	246,6	12 894	244,7	14 173	270,7
Komplikace spojené ... porodnické stavy, NJ	1 073	20,3	1 110	21,0	1 154	21,9	1 191	22,7
Těhotenství, porod a šestinedělí	150 569	2 851,7	152 001	2 882,5	151 515	2 875,1	154 116	2 943,3

Přístup k finančně dostupným a bezpečným antikoncepčním prostředkům

271. Některé zdravotní pojišťovny, v závislosti na jejich pojistném programu, hradí nákup antikoncepčních prostředků do různé výše

Tabulka č. 75: Počet žen užívajících lékařem řízenou antikoncepci

Česká republika	Počet žen užívajících antikoncepci (stav k 31.12.)					
	absolutně			% žen ve věku 15 - 49		
	celkem	v tom		celkem %	v tom	
		hormonální	nitroděložní		hormonální %	nitroděložní %
1999	972 035	781 417	190 618	37,3	30,0	7,3
2000	1 009 402	826 047	183 355	39,0	31,9	7,1
2001	1 084 432	908 285	176 147	42,2	35,3	6,8
2002	1 139 042	970 836	168 206	44,8	38,2	6,6

Zdroj: ÚZIS ČR

Dobrovolná sterilizace

272. V současné době může být sterilizace ženy v České republice vykonána pouze ze zdravotních důvodů na písemnou žádost pacientky, a to u ženy starší 18 let při více dětech, do 35. roku po čtyřech dětech, u žen po 35. roku věku po třech dětech. Zákon o péči o zdraví lidu (č. 20/1966 Sb.) stanoví, že sterilizace se smí provést jen se souhlasem nebo na

vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených Ministerstvem zdravotnictví⁸³.

Problematika sterilizace je řešena v připravovaném zákoně o zdravotní péči, a to jako sterilizace ze zdravotních důvodů, nebo na žádost pacienta z jiných než zdravotních důvodů včetně sterilizace mužů. Připravovaná zákonná úprava tedy rozšiřuje možnost sterilizace o jiné než zdravotní důvody. Těmi se rozumí argumenty sociální, filozofické apod.

Údaje o užívání antikoncepce u mužů a dobrovolná vasektomie

273. Dobrovolná vasektomie mužů v České republice prakticky neexistuje, neboť tomu brání zastaralé předpisy, přestože se neustále projednává její novelizace.

274. Údaje o mužské antikoncepci je možno odhadnout ze spotřeby kondomů v České republice, která je ve srovnání se zeměmi západní a severní Evropy zhruba poloviční. Podle průzkumu používá kondom při prvním pohlavním styku pouze 18% párů.

Informace o zneužívání sedativ a barbiturátů ženami

275. Informace o zneužívání sedativ a barbiturátů jsou rozepsány v níže uvedených tabulkách (rok 2002):

Tabulka č. 76: Zneužívání sedativ a barbiturátů v letech 1999 – 2003.

Psychoaktivní látka - pacienti "živé" kartotéky"	Věková skupina	1999		2000		2001		2002	
		muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
Sedativa, Hypnotika – celkem	0 - 14 let	3	3	0	1	1	2	0	1
	15 - 19 let	137	72	39	33	46	52	29	42
	20 - 29 let	234	172	131	130	217	201	214	300
	30 - 39 let	162	184	134	162	279	228	271	432
	40 let a více	146	263	174	318	300	461	365	638
	Celkem	682	694	478	644	843	944	879	1413
Barbituráty	0 - 14 let	1	0	0	0	0	0	0	0
	15 - 19 let	11	8	11	8	11	15	6	9
	20 - 29 let	23	24	30	33	65	40	26	32
	30 - 39 let	20	25	26	24	53	23	20	34
	40 let a více	29	44	38	62	41	61	29	66
	Celkem	84	101	105	127	170	139	81	141
Benzodiazepiny	0 - 14 let	1	1	0	0	1	2	0	1
	15 - 19 let	122	52	15	11	16	26	13	21
	20 - 29 let	179	99	52	59	57	68	87	88
	30 - 39 let	117	116	63	78	74	101	92	140
	40 let a více	64	133	66	147	90	209	119	213
	Celkem	483	401	196	295	238	406	311	463

Zdroj: ÚZIS ČR

Tabulka č. 77: Pacienti podle užívané psychoaktivní látky v ČR (viz příloha)

Čl.13

83 Směrnice ministerstva zdravotnictví Československé socialistické republiky ze dne 17. prosince 1971 o provádění sterilizace

Opatření k odstranění diskriminace žen v ostatních oblastech hospodářského a společenského života

276. V oblastech upravených písmeny b), a c) nedošlo ve sledovaném období ke změnám.

Právo na rodinné přídatky (písm. a)

277. Rodičovský příspěvek. Na tuto dávku má nárok rodič (otec či matka dítěte), který osobně celodenně a řádně pečuje alespoň o jedno dítě do čtyř let věku nebo do sedmi let věku, jde-li o dítě, které je dlouhodobě zdravotně postižené nebo těžce zdravotně postižené. Původní znění zákona podmiňovalo nárok určitou výší příjmů z výdělečné činnosti. Pokud příjem rodiče přesáhnul hranici stanovenou zákonem o státní sociální podpoře, rodič nárok ztratil. Novelou zákona o státní sociální podpoře byla zrušena výše výdělku jako podmínky přiznání rodičovského příspěvku a výdělečná činnost se již jako podmínka nároku na rodičovský příspěvek nesleduje.⁸⁴ Rodiče se mohou v péči a tím i pobírání dávky střídat⁸⁵. V současné době je výše tohoto příspěvku 1,1 násobek částky⁸⁶ na osobní potřeby rodiče.

Čl.14

Opatření k odstranění diskriminace žen ve venkovských oblastech

278. Vzhledem k níže uvedenému (odst. 284) jsou kroky učiněné k povznesení žen v oblastech, které jednotlivá písmena zmiňují, popsány v těch článcích, jichž se týkají.

279. Ženy žijící ve venkovských oblastech mají de iure stejný přístup k právům jako ženy žijící v jiných částech České republiky. Postavení žen žijících ve venkovských oblastech a jejich příležitosti k zaměstnání a v zaměstnání se však fakticky podle dostupných provedených šetření trvale zhoršují. Tento stav souvisí se samotným vývojem venkovských oblastí, kde dochází k vyliďňování a migraci obyvatel do měst, a dále se stárnutím populace jako takové a s absencí či nedostatečnou rozvinutostí terciální sféry na venkově.

280. Ministerstvo práce a sociálních věcí spolupracuje na programech Rozvoje lidských zdrojů (fond PALMIF), který si jako jeden z cílů klade zvýšení zaměstnanosti žen v regionech. Projekty byly zaměřeny obecně na obtížně umístitelné osoby na trhu práce - na ženy s dětmi do 15 let, občany s nízkou kvalifikací, zdravotně postižené, a nezaměstnané absolventy, dlouhodobě nezaměstnané, příslušníky etnických menšin, občany ve věku nad 50 let apod.

281. V roce 2001 uspořádalo Ministerstvo zemědělství ve spolupráci s Českým svazem žen konferenci Venkovská žena, v roce 2002 se konal sjezd Českého svazu žen s tématem – Aktivita venkovské ženy. Dále ministerstvo zemědělství realizovalo ve spolupráci s Uníí katolických žen seminář s mezinárodní účastí *Ženy malých měst a obcí*. V rámci projektů „ACCESS 99“ se Český svaz žen podílel na realizaci dvanáctiměsíčního projektu pod názvem „Aktivity pro ženy žijící na venkově – Rozšíření znalostí venkovských žen o

84 zákon č. 453/2003 Sb., kterým byl změn zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

85 Novela zákona o státní sociální podpoře (č. 271/2001 Sb.), která nabyla účinnosti dne 30. září 2001, umožnila rodiči pečujícímu o malé dítě podílet se na zvýšení životní úrovně rodiny. Dosud zákon nepřiznával rodičovský příspěvek rodiči, který vykonával výdělečnou činnost a jeho čistý příjem z této činnosti přesahoval částku na osobní potřeby podle zákona o životním minimu. Novela tuto hranici zvýšila na 1,5násobek částky na osobní potřeby. Nevyřešen zůstal nepoměr mezi výší rodičovského příspěvku rodiči, který pečuje o dítě, a minimální mzdou, popř. průměrným příjmem.

86 Podle zákona o životním minimu (č. 463/1991 Sb.) je její výše 2 320 Kč

možnostech podnikání – venkovská turistika, obnova venkova. Rovněž se na něm podílely, Ministerstvo práce a sociálních věcí a ministerstvo zemědělství.

282. V 2003 zorganizovalo Ministerstvo zemědělství již 7. mezinárodní setkání žen pracujících v lesnictví, tentokrát na téma Lesní hospodářství v evropském regionu lesního hospodářství. Jedná se o pracovní setkání žen, které pracují ve státní správě lesního hospodářství. Švédské mezinárodní setkání žen pracujících v lesním hospodářství a myslivosti je dalším se chystaným setkáním s podobným námětem. Věcnou náplní tohoto setkání bude vzájemné seznámení s problematikou postavení žen v tomto odvětví.

Čl. 15

283. Ve sledovaném období nedošlo k žádným změnám.

Čl. 16

Opatření k odstranění diskriminace žen ve všech věcech týkajících se manželství a rodinných vztahů (odst. 1.)

284. Ve sledovaném období nedošlo v oblastech, na které se vztahují v písmena a), b), d), e), h) a odst. 2, k žádným změnám.

Stejná práva a povinnosti po dobu trvání manželství a při jeho zániku (písm. c)

285. Důsledky novely zákona o rodině z roku 1998 v souvislosti s rozvodovostí se promítly zejména ve výrazném zkrácení doby rozvodového řízení. Pokud účastníci doloží, že mají vypořádány majetkové vztahy pro dobu po rozvodu a soud už pravomocně rozhodl o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu rozvodu, soud neprovádí další dokazování.

Tabulka č. 78: Počet návrhů na rozvod a počet povolených rozvodů

Počet návrhů na rozvod	z toho povoleno
rok 1999 – 29610	rok 1999 – 23657
rok 2000 – 34946	rok 2000 – 29704
rok 2001 – 36694	rok 2001 – 31586
rok 2002 – 36665	rok 2002 – 31758

Tabulka č. 79: Rozvodový index a hrubá míra rozvodovosti

Období	Střední stav	Sňatky	Rozvody	Rozvodový index ¹⁾	Hrubá míra rozvodovosti ²⁾
1996-2000	10 294 943	275 571	151 302	54,9	2,9

¹⁾ Rozvody na 100 sňatků, ²⁾ Rozvody na 1000 obyvatel

Tabulka č. 80: Rozvody podle věku ženy

Rok	Celkem	v tom ve věku							
		-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50+
1995	31 135	203	5 849	6 695	5 596	4 577	4 153	2 503	1 559
2000	29 704	49	3 054	7 096	5 733	4 728	3 644	2 944	2 456

Tabulka č. 81: Rozvody podle příčiny rozvratu manželství

Příčina rozvratu	1995	2000
------------------	------	------

Příčina na straně ženy		
Celkem	31 135	29 704
Neuvážený sňatek	1 399	667
Alkoholismus	225	144
Nevěra	3 277	1 676
Nezájem o rodinu, opuštění soužití	574	370
Zlé nakládání, trestný čin	47	25
Rozdíl povah, názorů a zájmů	15 550	14 573
Zdravotní důvody	165	81
Sexuální neshody	527	181
Ostatní příčiny	3 923	7 903
Soud nezjistil zavinění	5 448	4 084
Příčina na straně muže		
Celkem	31 135	29 704
Neuvážený sňatek	1 385	656
Alkoholismus	2 915	1 719
Nevěra	4 002	2 371
Nezájem o rodinu, opuštění soužití	2 279	1 569
Zlé nakládání, trestný čin	647	481
Rozdíl povah, názorů a zájmů	15 179	13 967
Zdravotní důvody	155	85
Sexuální neshody	514	168
Ostatní příčiny	2 905	6 626
Soud nezjistil zavinění	1 154	2 062

Tabulka č. 82: Rozvody podle délky trvání manželství – struktura

Průměr let/rok	Délka trvání manželství v letech									
	0	1	2	3	4 - 5	6 - 7	8 - 9	10 - 14	15 - 19	20 +
1995-99	0,8	3,8	5,7	6,6	13,6	12,2	10,2	17,9	12,3	16,9
2000	-	4,3	5,5	6,0	10,6	10,5	10,7	20,8	12,8	18,9

Tabulka č. 83: Rozvodovost žen ve věku 15-49 let

Rok	Celkem 15 - 49	Počet rozvodů na 1000 vdaných žen ve věku						
		15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49
1995	19,1	16,4	32,1	26,6	20,6	16,8	13,2	7,7
2000	11,3	16,7	32,5	27,5	22,7	18,2	14,2	9,8

Tabulka č. 84: Rozvody podle počtu nezletilých dětí – struktura

Počet dětí	1995	2000
1	58,3	58,1
2	36,2	36,8
3	4,7	4,3
4	0,7	0,7
5+	0,2	0,1

Tabulka č. 85: Rodinný stav mužů a žen v předdůchodovém věku (v % z celkového počtu žen / mužů ve věkové skupině 50 – 59 let)

pohlaví / stav	svobodná/ý	vdaná/ženatý	rozvedená/ý	ovdovělá/ý
Ženy	3,0%	53,4%	14,2%	10,1%
Muži	6,0%	79,2%	12,6%	2,0%

Dopočet do 100% tvoří – nezjištěno Zdroj: ČSÚ, Zaostřeno na ženy, 2001

Tabulka č. 86: Rodinný stav mužů a žen v důchodovém věku (v % z celkového počtu žen / mužů ve věkové skupině 60 - 79let)

pohlaví / stav	svobodná/ý	vdaná/ženatý	rozvedená/ý	ovdovělá/ý
ženy 60 – 64	2,6%	64,4%	10,0%	22,9%
muži 60 – 64	4,1%	83,2%	8,1%	4,4%
ženy 65 – 69	2,3%	53,7%	8,6%	35,2%
muži 65 – 69	3,6%	83,0%	5,9%	7,3%
ženy 70 – 74	2,6%	39,5%	7,7%	50,0%
muži 70 – 74	3,3%	79,7%	4,6%	12,2%
ženy 75 – 79	3,2%	25,3%	6,7%	64,7%
muži 75 – 79	3,3%	74,2%	3,6%	18,8%

Dopočet do 100% tvoří – nezjištěno Zdroj: ČSÚ, Zaostřeno na ženy, 2001

Stejná práva a povinnosti pokud jde o poručnictví, svěřenectví, opatrovnictví a adopci dětí, nebo o obdobné instituce, existující v národních zákonodárstvích (písm. f)

Tabulka č. 87: Počet svěřených dětí

Počet svěřených dětí	matce	otci	střídavé péče	jiné osobě
rok 1999	15723	892	140	455
rok 2000	17520	1071	174	656
rok 2001	18231	1219	218	519
rok 2002	19978	1399	305	559

Tabulka č. 88: Počet rozvodů s dětmi - s počty dětí

Počet rozvodů s nezletilými dětmi - s počty dětí	1	2	3+	celkem
rok 1999	8199	5248	730	14177
rok 2000	11084	7015	968	19067
rok 2001	11940	7586	1023	20549
rok 2002	11756	7667	989	20412

286. Ve věznici Světlá nad Sázavou bylo v roce 2002 otevřeno specializované oddělení pro výkon trestu matek nezletilých dětí. Jedná se o první oddělení tohoto typu ve věznicích v České republice. Je určeno pro odsouzené ženy - matky, zařazené k výkonu trestu do věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a jejich děti od jednoho roku do tří let. Výjimečně, v zájmu zachování sourozeneckých vazeb, může být pobyt povolen do dovršení věku 5 let dítěte. Podmínky ve věznici umožňují matkám vykonávat veškerá rodičovská práva.⁸⁷

Stejná osobní práva manželů, včetně práva zvolit si rodinné jméno, povolání nebo zaměstnání (písm. g)

287. Zákon o matrikách, jménu a příjmení (č. 301/2000 Sb.) nově upravuje možnost žen, které jsou příslušnicemi národnostních menšin, používat příjmení, která neodpovídají pravidlům české mluvnice. Příjmení žen se do matriční knihy i do výpisů z ní mají uvádět v souladu s pravidly české mluvnice. Ukládá-li to mezinárodní smlouva, dává ženám možnost, aby

87 Pro matky s dětmi jsou připraveny ložnice s umyvadlem, kuchyňka pro přípravu mléčné stravy, kuchyňka pro přípravu dětské stravy, umývárna, prádelna a společná herna. K dispozici je dětské hřiště s pískovištěm, houpačkami a prolézačkami. Po dokončení druhé části pojme až 15 žen a na 30 dětí.

v matričních záznamech vedle příjmení podle pravidel české mluvnice uvedly i tu jeho formu, která pravidlům české mluvnice neodpovídá. Z těchto dvou forem příjmení může nositelka příjmení užívat jen jednu formu, kterou si zvolí při podání žádosti, a ta se uvede v matričním dokladu. V současnosti je jedinou mezinárodní smlouvou, která ženám umožňuje používat jméno, které není v souladu s pravidly české mluvnice, Rámcová úmluva o ochraně příslušníků národnostních menšin.

OBSAH

	odstavec	strana
Úvod	1-16	2
Zapojování České republiky do mezinárodních smluv o lidských právech týkajících se diskriminace žen systémového charakteru	8-10 11-16	3 3 3
Plnění článku 1	17-24	4
Institucionální zabezpečení výkonu politiky rovných příležitostí pro ženy a muže	20-24	5
Plnění článku 2	25-25	6
Legislativní opatření (písm. b)	26-31	6
Právní ochrana práv žen proti jakémukoli aktu diskriminace na rovném základě s muži prostřednictvím příslušných národních soudů a jiných veřejných institucí (písm.c)	32-52	7
Domácí násilí	34-49	7
Znásilnění a soulož mezi příbuznými (incest)	50-52	13
Plnění článku 3	53-64	13-15
Legislativní opatření	53-62	13
Nelegislativní opatření	63-64	15
Plnění článku 4	65-70	16
Dočasná zvláštní opatření, zaměřená na faktické urychlení zrovnoprávnění žen a mužů (odst. 1)	66-70	16
Plnění článku 5	16-20	71-87
Opatření ke změně společenských a kulturních zvyklostí (písm. a)	60-84	16
Výchovné a vzdělávací programy	78-84	18
Opatření pro řádné pochopení mateřství jako společenské funkce a uznání společné odpovědnosti mužů (písm.b)	85-87	19
Legislativní opatření	85-87	19
Plnění článku 6	88-117	20-26
Odborná příprava pohraniční policie pro rozpoznávání obětí obchodování s lidmi	92-95	19
Informace o projektu OSN	96	21
Aktivita vlády	97-101	23
Podpora nevládních neziskových organizací	102	23
Změny a vývojové tendence ve výskytu prostituce (popis prostituční scény)	103-110	23
Prostituce provozovaná v erotických podnicích	111-115	24
Aktivita a opatření policie	116-117	25
Plnění článku 7	118-132	26-30
Účast na tvorbě a provádění státní politiky a výkon veřejných		

funkcí (písm. b)	119-123	26-29
Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky	120	26
Volby do Senátu Parlamentu České republiky	121-122	27
Volby do zastupitelstev krajů v roce 2000	123	28
Volby do zastupitelstev v obcích	124-126	28
Účast žen v nevládních organizacích a sdruženích (písm. c)	127-132	29
Plnění článku 10	135-155	30-36
Stejné podmínky pro volbu zaměstnání a povolání, přístup ke studiu ve všech typech odborného výcviku (písm. a)	136-139	30
Odstranění všech stereotypních koncepcí role mužů a žen (písm. c)	140-150	31
Stejné příležitosti pro přístup k programům dalšího vzdělávání (písm. e)	151	35
Přístup ke vzdělávacím informacím, jež pomáhají zajistit zdraví a blaho rodiny (písm. h)	152-155	36
Plnění článku 11	156-250	36-62
Opatření k odstranění diskriminace žen v zaměstnání (odst. 1)	156-157	36
Práva na stejné příležitosti v zaměstnání, včetně používání stejných kritérií výběru v zaměstnání (písm. b)	158-161	36
Opatření státní správy	162-171	39
Opatření krajů	172-179	43
Právo na stejnou odměnu pokud jde o práci stejné hodnoty (písm. d)	180-187	45
Přijatá opatření	188	49
Platná právní úprava	189-190	49
Zaměstnanci obecně	191-193	49
Státní zaměstnanci	194-198	49
Ochrana odměny	199-202	51
Právo na sociální zabezpečení (písm. e)	203-217	51
Starobní důchody	203-204	52
Vdovské a vdovecké důchody	205-206	53
Dávky hmotného zabezpečení v nezaměstnanosti	207-217	53
Právo na ochranu zdraví a na bezpečné pracovní podmínky (písm. f)	218-222	56
Opatření za účelem zabránění diskriminace žen z důvodů manželství nebo mateřství (odst. 2)	223-228	57
Zavedení mateřské dovolené s platem nebo se srovnatelnými sociálními výhodami bez ztráty dřívějšího zaměstnání, služebního postavení nebo sociálních příspěvků (písm. b)	229-242	58
Platná právní úprava	229-242	58
Doplňkové sociální služby, umožňující spojit rodinné a pracovní povinnosti (písm. c)	243-245	61
Pravidelné přehodnocování právních předpisů upravujících poskytování ochrany ve světle vědeckých a technických znalostí (odst. 3)	246-250	61
Plnění článku 12	251-275	62-74
Opatření k odstranění diskriminace v oblasti péče o zdraví (odstavec 1)	251-266	62-72
Údaje o zdravotním stavu obyvatel	256-262	63
Screening nádorů prsu	263-265	71
Screening karcinomu děložního hrdla	266	71
Služby v souvislosti s těhotenstvím, šestinedělím a poporodním obdobím; výživa během těhotenství a kojení (odst. 2.)	267-270	71

Přístup k finančně dostupným a bezpečným antikoncepčním prostředkům	271	73
Dobrovolná sterilizace	272	74
Údaje o užívání antikoncepce u mužů a dobrovolná vasektomie	273-274	74
Informace o zneužívání sedativ a barbiturátů ženami	275	74
Plnění článku 13	276-277	75
Právo na rodinné přídavky (písm. a)	277	75
Plnění článku 14	278-282	75
Plnění článku 16	284-287	76
Stejná práva a povinnosti po dobu trvání manželství a při jeho zániku (písm. c)	285	76
Stejná práva a povinnosti pokud jde o poručnictví, svěření, opatrovnictví a adopci dětí, nebo o obdobné instituce, existující v národních zákonodárstvích (písm. f)	286	78
Stejná osobní práva manželů, včetně práva zvolit si rodinné jméno, povolání nebo zaměstnání (písm. g)	287	79